

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Број: 08-1-28-263-10/16
Сарајево, 30.06.2016. године

ПРЕЈЕМАНО		14.07.2016	
Организација	Министарство	Број	Прилог
Једина	Сектор	01,02-28-	1927/16

B

ПАРЛАМЕНТАРНА СКУПШТИНА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Трг Босне и Херцеговине 1
71 000 Сарајево

Предмет: „Годишњи извјештај из области пољопривреде за Босну и Херцеговину за 2015. годину“ на разматрање и усвајање, *доставља се*

Поштовани,

Према Закону о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ („Службени гласник БиХ“, број 50/08), Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, у сарадњи са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, Министарством пољопривреде, водопривреде и шумарства Федерације БиХ и Одјељењем за пољопривреду Владе Брчко Дистрикта БиХ израђује и Савјету министара БиХ доставља Годишњи извјештај из области пољопривреде на разматрање, најкасније до 30. маја текуће године, а након разматрања Савјета министара БиХ, годишњи извјештај се упућује Парламентарној скупштини БиХ на усвајање, најкасније до 30. јуна текуће године.

Савјет министара БиХ је на 61. Сједници, одржаној 20.06.2016. године, размотрио Годишњи извјештај из области пољопривреде, исхране и руралног развоја за Босну и Херцеговину за 2015. годину, и задужио Министарство спољне трговине и економских односа БиХ да, након што размотри примједбе, кориговани текст Извјештаја достави Парламентарној скупштини БиХ на усвајање.

У складу са наведеним, достављамо вам Годишњи извјештај из области пољопривреде за БиХ за 2015. годину на разматрање и усвајање. Извјештај садржи оцјену стања у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја, мјере секторске политике које су предузете у 2015. години, те приједлог спровођења мјера политике у пољопривредном сектору за наредну годину.

С поштовањем,

МИНИСТАР

Мирко Шаровић

Прилог:

- Као у тексту (српски, хрватски и босански језик)
- ЦД са извјештајем на српском, хрватском и босанском језику
- Обавијест о закључку Савјета министара Босне и Херцеговине

**Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
Bosne i Hercegovine**

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ

**iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za
Bosnu i Hercegovinu
za 2015. godinu**

Maj , 2016. godine

S A D R Ź A J	
Skraćenice i simboli	3
Lista tabela i grafikona	4
Izvori podataka i doprinos u pripremi izvještaja	5
Predgovor	6
1. STANJE U POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENOME SEKTORU	8
1.1. Makroekonomski okvir i značaj poljoprivrede u ekonomiji	8
1.2. Otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda	10
1.3. Prosječne potrošačke cijene prehrambenih proizvoda	12
1.4. Oranične površine prema načinu korišćenja	13
2. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA	15
2.1. BILJNA PROIZVODNJA	15
2.1.1. Žitarice	15
2.1.2. Krmno bilje	16
2.1.3. Industrijsko bilje	17
2.1.4. Povrće i krompir	18
2.2. Voćarska proizvodnja i proizvodnja grožđa	20
2.3. BROJNO STANJE STOKE I PERADI I KLANJE STOKE I PERADI U KLAONICAMA	22
2.4. STOČARSKA PROIZVODNJA	25
2.4.1. Proizvodnja, otkup i prerada sirovog mlijeka	25
2.4.2. Proizvodnja ostalih stočarskih proizvoda	27
3. PREHRAMBENA INDUSTRIJA	27
3.1. Prehrambena industrija u Republici Srpskoj	27
3.2. Prehrambena industrija u Federaciji BiH	28
3.3. Prehrambena industrija u Distriktu Brčko	29
4. TRGOVINA POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIM PROIZVODIMA	30
4.1. Ukupna robna razmjena poljoprivrednih proizvoda i glavni trgovinski partneri	30
4.1.1. Vodeći poljoprivredni proizvodi u razmjeni	32
4.1.2. Struktura deficita u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima	34
4.2. Razmjena poljoprivrednih proizvoda sa R. Hrvatskom i R. Srbijom	35
4.2.1. Robna razmjena sa Republikom Hrvatskom	35
4.2.2. Robna razmjena sa Republikom Srbijom	36
4.2.3. Robna razmjena sa Turskom	37
5. POLJOPRIVREDNA POLITIKA I POLITIKA RURALNOG RAZVOJA	37
5.1. Institucionalni okvir i ciljevi poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja	38
5.2. Aktivnosti i mjere poljoprivredne politike sprovedene u 2015. godini	39
5.2.1. Sukladno Zakonodavstvo i pravna regulativa	39
5.2.2. Uspostava i razvoj Poljoprivrednog informacionog sistema i statistike poljoprivrede	42

5.2.3.	Mapa puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda biljnog i animalnog porijekla	42
5.2.4.	Realizirane mjere u cilju razvoja i jačanja konkurentnosti poljoprivrede	45
5.3.	Politika ruralnog razvoja	52
5.3.1.	Potpore ruralnom razvoju i razvoju seoskih područja	53
5.3.2.	Uspostava sistema za korišćenje predpristupnih fondova Europske unije namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju za period 2014-2020 (IPARD II)	53
6.	POTPORA POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU U BOSNI I HERCEGOVINI	56
6.1.1.	Ukupni budžeti Vlade entiteta i BD	56
6.1.2.	Struktura budžetske potpore po skupinama mjera	59
6.1.3.	Analiza strukture potpore po mjerama	60
6.2.	Struktura potpore po proizvodima/proizvodnjama	64
6.3.	Uspostava mehanizma za izvještavanje o poljoprivrednim subvencijama u Bosni i Hercegovini sukladno sa obavezama notifikacije Svjetske trgovinske organizacije	66
7.	BEZBJEDNOST HRANE	67
7.1.	Realizirane aktivnosti u oblasti bezbjednosti hrane	67
8.	VETERINARSTVO	72
8.1.	Sprovedene aktivnosti u oblasti veterinarstva	72
9.	ITOSANITARNA OBLAST	74
9.1.	Realizirane aktivnosti u fitosanitarnoj oblasti	75
10.	RIBARSTVO	77
11.	EUROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA	78
11.1.1.	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju – dodatni protokol	78
11.2.	Sporazum CEFTA 2006	79
11.3.	Međunarodni sporazumi o saradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja	80
11.3.1.	Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja	81
11.3.2.	Realiziranje i implementacija međunarodnih projekata i aktivnosti donatora u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja	81
12.	MJERE I PRIORITETI U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE, I RURALNOGA RAZVOJA ZA 2016. GODINU	86
12.1.1.	Prioriteti i mjere politike u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za 2016. godinu	86

Skraćenice i simboli

ARS	Anketa radne snage
BDV	Bruto dodata vrijednost
BDP	Bruto domaći proizvod
BHAS	Agencija za statistiku BiH
RZSR	Zavod za statistiku Republike Srpske
FZS	Federalni zavod za statistiku
MVTEO BiH	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
MPŠV RS	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske
FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FVO	Food and Veterinary Office
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
WTO	World Trade Organization
EFTA	European Free Trade Agreement
UoST	Ugovor o slobodnoj trgovini
FAO	Food and Agriculture Organization of United Nations
FADN	Farm Accountancy Data Network
SWG RRD	Regional Rural Development Standing Working Group
JICA	Japan International Cooperation Agency
USAID	U.S. Agency for International Development
FARMA	Fostering Agriculture Markets Activity
PG	Poljoprivredno gazdinstvo
PPG	Porodično poljoprivredno gazdinstvo
PDV	Porez na dodatu vrijednost
RPG	Registar poljoprivrednih gazdinstava
RK	Registar klijenata
GVIP	Granični prelazi sa veterinarskom inspekcijom
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance
IPA RD	Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development
IPS	Informaciono prognozna služba
DG SANCO	Directorat of General for Health and Consumer Protection
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed
INFOSAN	The International Food Safety Authorities Network
ADNAOM IS	Animal Disease Notification and Outbreak Management Information System
RS	Republika Srpska
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
WB	World Bank
CAP	Common Agriculture Policy
EC	European Commission
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency
IFAD	International Fund for Agriculture Development
UNDP	United Nations Development Programme
OIV	International Organization for Vine and Wine
ITPGR FA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture
UZZB BiH	Uprava za zaštitu zdravlja bilja Bosne i Hercegovine
TLO	Training Liaison Officer
SPO	Senior Project Officer
DB BiH	Distrikt Brčko Bosne i Hercegovine

Lista tabela

- Tabela 1. BDP u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH za 2013-2014. godinu
Tabela 2. Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i ribolova u ukupnom BDP-u za 2013-2014. godina
Tabela 3. Zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnosti u BiH (000)
Tabela 4. Vrijednost otkupljenih proizvoda poljoprivrede prema skupinama proizvoda u 2014-2015. godini
Tabela 5. Prosječna otkupna cijena odabranih poljoprivrednih proizvoda u 2014-2015. godini (KM)
Tabela 6. Prosječne potrošačke cijene prehrambenih proizvoda u BiH (2014-2015. godina), KM
Tabela 7. Oranične površine prema načinu korišćenja u BiH (2014-2015. godina), 000 ha
Tabela 8. Zasijane površine u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko u 2015. godini (000 ha)
Tabela 9. Broj stabala sposobnih za rod i proizvodnja voća u BiH (2014-2015. godina)
Tabela 10. Brojno stanje stoke i peradi u BiH (2014-2015. godina)
Tabela 11. Klanje stoke i peradi u klaonicama u BiH (2014-2015. godina)
Tabela 12. Proizvodnja sirovog mlijeka u BiH za 2014/2015. godinu
Tabela 13. Proizvodnja mlijeka u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH u 2014-2015. godini
Tabela 14. Prikupljeno mlijeko u BiH za 2014. i 2015. godinu
Tabela 15. Proizvodnja mliječnih proizvoda u BiH 2014/2015. godina
Tabela 16. Proizvodnja jaja, meda i vune u BiH (2014-2015. godina)
Tabela 17. Proizvodnja jaja, meda i vune u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu (2014-2015. godina)
Tabela 18. Pregled kapaciteta u pojedinim granama prehrambene industrije u RS u 2015. godini
Tabela 19. Ostvarena proizvodnja u prehrambenoj industriji Federacije za 2015. godinu
Tabela 20. Robna razmjena BiH poljoprivrednim proizvodima za 2014 i 2015. godinu (mil. KM)
Tabela 21. Usporedni pregled BiH razmjene poljoprivrednim proizvodima po regionima (mil. KM)
Tabela 22. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda u BiH (glave CT 1-24), (mil. KM)
Tabela 23. Struktura deficita u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima
Tabela 24. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom poljoprivrednim proizvodima (mil. KM)
Tabela 25. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Srbijom poljoprivrednim proizvodima (mil. KM)
Tabela 26. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH sa Turskom
Tabela 27. Budžeti Vlada entiteta i BD za period 2009-2015. godina (mil. KM)
Tabela 28. Ukupni budžeti za poljoprivredu u BiH u periodu 2009-2015. godine (u mil. KM)
Tabela 29. Realizirani poljoprivredni budžeti u BiH u periodu 2008-2015. godine (000 KM)
Tabela 30. Distribucija potpora po proizvodima/skupinama proizvoda (%)
Tabela 31. Proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj u 2015. godini
Tabela 32. Proizvodnja ribe u Federaciji za 2014. i 2015. godinu
Tabela 33. Robna razmjena ribe i ribljih preradevina

Lista grafikona

- Grafikon 1. Trend zaposlenosti muškaraca i žena u poljoprivrednoj djelatnosti u BiH (2014-2015. godina)
Grafikon 2. Prosječne mjesečne neto isplaćene plaće u poljoprivredi, lovu i šumarstvu (2014-2015. godina)
Grafikon 3. Zasijane površine i ugari i neobrađene oranice u BiH (2012-2015. godina)
Grafikon 4. Udio zasijanih površina Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko Distrikta BiH u ukupno zasijanim površinama
Grafikon 5. Proizvodnja žitarica u BiH (2014-2015. godina), u tonama
Grafikon 6. Proizvodnja krmnog bilja u BiH (2014-2015. godina), u tonama
Grafikon 7. Proizvodnja industrijskih usjeva u BiH (2014-2015. godina), u tonama
Grafikon 8. Proizvodnja najznačajnijih povrtnih kultura u BiH (2014-2015. godina), u tonama
Grafikon 9. Proizvodnja maline i jagode u BiH za 2014-2015. godinu
Grafikon 10. Proizvodnja grožđa u BiH (2014-2015. godina)
Grafikon 11. Brojno stanje krava i steonih junica, ovaca za priplod, krmača i suprasnih nazimica u BiH za 2014-2015. godinu
Grafikon 12. Proizvodnja goveđeg, ovčijeg, svinjskog i mesa peradi u BiH (2014-2015. godina)
Grafikon 13. Proizvodnja i otkup sirovog mlijeka u BiH za period od 2014/2015. godine
Grafikon 14. Učešće regija u robnoj razmjeni poljoprivrednih proizvoda (%)
Grafikon 15. Robna razmjena između BiH i Republike Hrvatske 2013-2015. godina (mil. KM)
Grafikon 16. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima između BiH i Srbije u periodu 2013-2015. godine (mil. KM)
Grafikon 17. Struktura poljoprivrednog budžeta u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH
Grafikon 18. Struktura poljoprivrednog budžeta u BiH za period 2008-2015 po skupinama mjera potpore (mil. KM)
Grafikon 19. Struktura poljoprivrednog budžeta u BiH za period 2008-2015. po skupinama mjera
Grafikon 20. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH – struktura (mil. KM)
Grafikon 21. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH (mil. KM)
Grafikon 22. Mjere direktne potpore proizvodnji u BiH – struktura (mil. KM)
Grafikon 23. Usporedba izdvajanja za mjere direktne potpore i mjere ruralnog razvoja (mil. KM)
Grafikon 24. Mjere ruralnog razvoja u BiH – struktura (mil. KM)
Grafikon 25. Mjere općih usluga u poljoprivredi u BiH – struktura (mil. KM)
Grafikon 26. Struktura transfera prema vezanosti za proizvod/skupinu ili sve proizvode

Izvori podataka i doprinos u pripremi izvještaja

Godišnji izvještaj iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu (Izvještaj) je deveti po redu izvještaj koji je izradilo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u suradnji sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije BiH i Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Distrikta Brčko BiH.

U Izvještaju su prvenstveno korišćeni podaci nadležnih ministarstava poljoprivrede entiteta i Odjeljenja za poljoprivredu Brčko Distrikta, zatim institucija iz oblasti statistike, a korišćeni su podaci kojima nisu raspolagala Ministarstva odnosno Odjeljenje za poljoprivredu Brčko Distrikta.

Prilikom izrade ovog izveštaja nastojalo se dati jedinstven pregled stanja na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Bosni i Hercegovini, Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko BiH u 2015. godini, kao i pregled mjera koje su sprovedene kroz poljoprivrednu politiku i politiku ruralnog razvoja u protekloj godini. Izvještaj predstavlja ujedno jedinstven dokument u BiH u kojem je prikazano stanje poljoprivredno prehrambenog sektora i to sa aspekta proizvodnje, trgovine poljoprivrednim i prerađenim poljoprivrednim proizvodima i implementirane poljoprivredne politike. U suštini u dokumentu su predstavljeni osnovni pokazatelji makroekonomskog ambijenta, raspoloživi zemljišni resursi, obim i struktura u poljoprivredno - prehrambenoj proizvodnji, cijene poljoprivrednih proizvoda, vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda, te struktura robne razmjene po proizvodima i trgovinskim partnerima.

Drugi dio izvještaja je posvećen ostvarenim rezultatima i implementiranim mjerama u poljoprivredi i ruralnom razvoju, visini sredstava koja su izdvojena s ciljem podizanja razine proizvodnosti i jačanja konkurentnosti domaće poljoprivrede, razvoju poljoprivrede i sela, te očuvanja prirode i racionalnim gazdovanjem prirodnim resursima.

Poseban dio ovog Izvještaja čini poglavlje europskih integracija i međunarodna suradnja, realiziranje i potpisivanje međunarodnih sporazuma, implementacija brojnih donatorskih projekata a sve u cilju ispunjavanja uvjeta za priključenje Europskoj uniji.

U pripremi izvještaja korišćeni su:

- * Izvještaj o radu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske za 2015. godinu,
- * Informacije Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske o posljedicama suše i olujnog nevremena u poljoprivrednoj proizvodnji u 2015. godini u Republici Srpskoj,
- * Izvještaj Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Federacije BiH o poljoprivrednoj i prehrambenoj proizvodnji u Federaciji BiH za 2015 godinu,
- * Podaci o poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj idustriji u Distriktu Brčko za 2015. godinu koje je dostavilo Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Distrikta Brčko BiH,
- * Izvještaj o realiziranoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu, Kancelarije za harmoniziranje sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju,
- * Informacija o mljekarskoj proizvodnji i vanjsko-trgovinskoj razmjeni mlijeka i mliječnih proizvoda za 2015. godinu, Milkprocessing, mart 2016. godine,
- * Izvještaj o napretku BiH za 2015. godinu, Direkcija za europske integracije BiH.

PREDGOVOR

Povoljni vremenski uvjeti u 2015. godini utjecali su i na oporavak proizvodnje i povećanje prinosa kako u biljnoj tako i stočarskoj proizvodnji. Učešće poljoprivrede u relevantnim makroekonomskim pokazateljima u 2015. godini je imalo povećanje u usporedbi sa prethodnom godinom obzirom da je učešće poljoprivrede u ukupnoj zaposlenosti iznosilo oko 18%, učešće BDV poljoprivrede u BDP je zadržano na razini od oko 7%, a učešće poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u pokazateljima vanjsko-trgovinske razmjene je na nešto većoj razini u odnosu na prethodnu godinu (učešće u izvozu 9,10%, a u uvozu 18,24%).

Tokom 2015. godine zabilježeno je povećanje obima biljne proizvodnje u usporedbi sa prethodnom godinom. Rast proizvodnje, posmatrano po skupinama usjeva, zabilježen je kod žitarica i to za 5,17%, industrijskog bilja za 16,5%, povrća za 22%, voća oko 70%, grožđa za 26%, jagoda i malina za 20%. Jedino se u proizvodnji krmnog bilja bilježi manji obim proizvodnje i to oko 6,7% obzirom da je suša utjecala na gubitke u prinosu i proizvodnji. U poženjenjenu površini i dalje dominiraju površine pod žitaricama (58%), od čega najveće učešće u ukupno poženjenim površinama zadržavaju površine pod kukuruzom (40%), koji se tokom 2015. gajio na 193,7 hiljada hektara. Pšenica je također usjev koji zauzima značajne površine, obzirom da u ukupno poženjenim površinama ima udio od oko 12%, zatim slijedi djetelina sa učešćem od 7,13%, krompir 7,03% i kukuruz za silažu 6,4%. Proizvodnja voća, grožđa i povrća bilježi značajno povećanje proizvodnje, pri čemu je najveći rast proizvodnje zabilježen kod najznačajnijih voćnih vrsta i to jabuke za 104%, kruške za 96%, šljive za 58%, maline za 28%, te grožđa za 20%. Povoljni vremenski uvjeti u 2015. godini u vegetacionom periodu pozitivno su utjecali i na rast prinosa većine voćnih vrsta u usporedbi sa prethodnom godinom. Nakon višegodišnjeg trenda opadanja broja grla u stočarstvu, 2015. godine bilježi se blago povećanje stočnog fonda u odnosu na 2014. godinu, pri čemu je broj goveda povećan za 3%, svinja za 6% i peradi za 8%, a broj ovaca i koza bilježi neznatno smanjenje, i to ovaca za 0,5% i koza za 1,4%. Brojno stanje konja u 2015. godini je ostalo na razini broja iz prethodne godine od 17.000 komada. Brojnost koka nosilica u 2015. godini je manja za 4,5% u odnosu na prošlu godinu. Broj košnica pčela bilježi rast sa 392 hiljade komada koliko je bilo zastupljeno u 2014. godini na 393 hiljade komada u 2015. godini. Tokom 2015. godine, neto proizvodnja mesa je veća za 15.443 tone ili 23% u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je proizvodnja goveđeg mesa veća za 100% na što je utjecalo značajno povećanje broja zaklane tovnje junadi - više od 118%. Također, rast proizvodnje pilećeg mesa bilježi rast od 12%. Pad proizvodnje zabilježen je u proizvodnji ovčijeg mesa i to za 8% u usporedbi sa prethodnom godinom, dok je proizvodnja svinjskog mesa u usporedbi sa prethodnom godinom u 2015. godini manja za 12%.

Ukupno posmatrano u 2015. godini, bilježi se smanjenje vrijednosti prodaje svih poljoprivrednih proizvoda za 1,92% u odnosu na 2014. godinu. Posmatrano po proizvodnjama, smanjenje vrijednosti prodaje se bilježi kod žitarica za 21,48%, krompira za 13,59%, povrća za 2,81% i proizvoda životinja za 7,56%. U isto vrijeme zabilježeno je povećanje vrijednosti prodaje kod voća za 2,47%, peradi za 4,29% i pod kategorijom ostalo za 31,54% u odnosu na 2014. godinu. Što se tiče otkupa poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini bilježi se povećanje vrijednosti otkupa žitarica za 22,45%, povrća za 96,17%, stočnog krmnog bilja za 52,88%, voća za 138,61%, živih životinja za 151,08% i životinjskih proizvoda za 0,57%, dok se bilježi smanjenje otkupa industrijskog bilja za 22,48%, krompira za 2,51% i ostalog za 50,96% u odnosu na 2014. godinu.

Vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2015. godini zabilježila je rast izvoza (25,92%), rast uvoza (5,06%), i pad vanjsko-trgovinskog deficita (1,39%). Oko 34% izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda se plasira na tržište CEFTA-e, 30% na tržište EU i oko 28% u Tursku, dok je na BH tržištu najviše plasirano poljoprivredno-prehrambenih proizvoda porijeklom iz EU - oko 55%, a iz zemalja CEFTA-e oko 25%.

Realiziranje podsticaja u 2015. godini se odvijalo po već ustaljenom sistemu. Ono što je obilježilo politiku isplate podsticaja su nedostatak finansijskih sredstava u budžetima što je utjecalo i na kašnjenja u isplatama pa i ukidanje potpore nekim, prethodno usvojenim mjerama.

Svakako 2015. godina će ostati upamćeno po najmanjoj visini sredstava koja su bila isplaćena poljoprivrednim proizvođačima i to oko 113,4 miliona KM i koja su u usporedbi sa visinom sredstava izdvojenih poljoprivredi i ruralnom razvoju iz prethodne godine manja za 18%.

U oblasti poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja, bitno je istaći da su u 2015. godini završene sektorske analize za sektor šumarstva i akvakulture. Okvir politika djelovanja u entitetima je unaprijeđen usvajanjem Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH za period 2015 – 2019. godina i Strateškog plana razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske za period 2016 - 2020.

U oblasti bezbjednosti hrane, slijedeći preporuke Europske komisije nadležni organi u BiH su izradili Akcioni plan kontrole proizvodnje i prerade mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u Europsku uniju. Europska komisija je potvrdila da je kontrolni sistem bezbjednosti hrane u Bosni i Hercegovini uspostavljen sukladno sa EU zahtjevima, operativan i efikasan. Ovim su stečeni uvjeti za konačnu dozvolu izvoza mlijeka i mliječnih prerađevina u EU, a Bosna i Hercegovina je stavljena na listu zemalja kojima je dozvoljen izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka na europsko tržište. Osim što je ostvarena mogućnost izvoza mlijeka u zemlje Europske unije i pristup tržištu od 500 miliona potrošača, ujedno je omogućen i transport ovih proizvoda kopnenim putem preko teritorije Europske unije u Republiku Tursku i Rusku Federaciju.

Kada je riječ o fitosanitarnoj oblasti bitno je istaći da je Bosni i Hercegovini nakon trogodišnjeg monitoringa priznat status države u kojoj nema prstenaste truleži krompira, čime su ispunjeni uvjeti i dobijena dozvola za izvoz krompira na europsko tržište i time stečeni uslovi da se svi poljoprivredni proizvodi biljnog porijekla mogu bez ograničenja izvoziti u Europsku uniju. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja su u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, uspješno sprovele Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) nad karantinskim štetnim organizmima na krompiru na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

U pogledu veterinarstva, usvojeni su podzakonski akti o kontroli, prevenciji i iskorjenjivanju prenosivih životinjskih bolesti. Nastavljeno je sprovođenje mjera za kontrolu životinja, između ostalog i onih za otkrivanje bruceloze i tuberkuloze goveda. Osiguran je dugoročni izvoz govedine u Republiku Tursku. Odlukom Vijeća ministara Republike Turske odobren je bescarinski uvoz govedine iz Bosne i Hercegovine od 15 hiljada tona na godišnjoj razini. Realiziranje ove Odluke o odobravanju uvoza govedine iz BiH je ponovo dodijeljena državnoj direkciji Zavoda za meso i mlijeko Republike Turske. Uporedo sa tim, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u okviru bilateralnog sporazuma koji je ranije potpisan između BiH i Turske započelo razgovore u cilju osiguranja izvoza govedine pod istim, bescarinskim uvjetima, a da se dalja trgovina nastavi na način da to bude sastavni dio bilateralnog sporazuma o slobodnoj trgovini između dvije zemlje. Namjera je da se ovakvim dogovorom i osiguranjem tržišta po veoma povoljnim cijenama domaćim poljoprivrednim proizvođačima obezbijedi osnov i garancija za dugoročnu orijentaciju, investicije i opredjeljenje za intenzivnu proizvodnju goveđeg mesa.

U 2015. godini su nastavljani razgovori radi zaključivanja Protokola uz Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Europske zajednice i Bosne i Hercegovine. U cilju stvaranja pretpostavki za podnošenje kredibilnog zahtjeva za članstvo Bosne i Hercegovine u Europskoj uniji, a na osnovu opredjeljenja Bosne i Hercegovine za ostvarivanje daljeg približavanja i institucionalizacije odnosa sa Europskom unijom sukladno sa Procesom za stabilizaciju i pridruživanje, te provođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, a potom i njegova potpuna primjena i uključivanje BiH u europske integracione tokove, Predsjedništvo BiH je na sjednici održanoj 28.10.2015. godine zaključilo da nova pregovaračka pozicija treba da omogući iznalaženje prihvatljivog rješenja koje će biti zasnovano na uvažavanju uzajamnih interesa i sadržavati fazno prilagođavanje i kompenzacijske mjere kako bi se obezbijedili strateški interesi domaće proizvodnje i stvorile pretpostavke za održivi razvoj poljoprivrede u Bosni i Hercegovini i jačanje sposobnosti domaćih proizvođača da se nose sa konkurentskim pritiscima i tržišnim zakonitostima unutar Europske unije. Na osnovu ovog zaključka, započelo se sa revizijom Osnova

za vođenje pregovora radi zaključivanja Protokola uz Privremeni sporazum o trgovini čime je utvrđena nova pregovaračka pozicija Bosne i Hercegovine. Osnovom za vođenje pregovora, Delegacija Bosne i Hercegovine za pregovore je dobila mandat za nastavak pregovora i da po završetku istih Protokolom regulira eventualne trgovinske koncesije za poljoprivredne, prehrambene i ribarske proizvode, zatim tehničko prilagođavanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u pogledu pravila o porijeklu i administrativnoj suradnji.

U cilju poboljšanja regionalne suradnje, razmjene iskustava i olakšanja trgovine poljoprivrednim i prerađenim poljoprivrednim proizvodima, sprovedene su aktivnosti na zaključivanju Memoranduma o razumijevanju između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije, i Sporazuma o suradnji u oblasti šumarstva između Vlade Republike Turske i Vijeća ministara BiH.

Iako su u poljoprivrednom sektoru zabilježeni pozitivni pomaci u rješavanju problema koji postoje već duži niz godina, ipak pred nadležnim institucijama i dalje predstoji puno posla, posebno u dijelu koji se odnosi na izradu i usvajanje ključnih zakona, izradu strateškog plana ruralnog razvoja, unapređenje poljoprivredne statistike i informacionog sistema, usklađivanje sistema zemljišnih registara i unapređenje procesa upravljanja zemljištem, kao i uspostavu operativne strukture za korišćenje predpristupnih fondova Europske unije. Također, jedan od prioriteta se odnosio i na jačanje administrativnih kapaciteta i struktura za koordinaciju u okviru sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, uključujući i mjere potpore.

Generalno, pred poljoprivredom u BiH i u predstojećem periodu kao važan prioritet ostaje potreba kreiranja agrarne politike i uvođenje onih instrumenata koji će omogućiti dinamičko restrukturiranje poljoprivrednog sektora, modernizaciju, a ujedno i efikasno približavanje EU integracijama putem postepenog usklađivanja politike sa principima Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije. Samo uz aktivno uključivanje i angažman svih činilaca, a posebno zainteresiranih i uključenih učesnika u poljoprivrednom sektoru u BiH, može se odgovoriti na velike izazove i zahtjeve u procesu integracija i sticanja članstva Europske unije.

1. STANJE U POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENOM SEKTORU

1.1. Makroekonomski okvir i značaj poljoprivrede u ekonomiji

Bruto domaći proizvod (BDP) Bosne i Hercegovine u 2014¹. godini iznosio je 27.285 miliona KM i u odnosu na prethodnu godinu veći je za oko 2%. BDP u Republici Srpskoj za 2014. godinu veći je za 0,7%, u Brčko Distriktu za 10% i u Federaciji BiH za 2,4% u odnosu na prošlu godinu.

Tabela 1. BDP u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH za 2013-2014. godinu

Indikatori	2013.	2014.
BDP Federacije BiH, Mil. KM	17.375	17.791
Udio %	64,97	65,20
BDP Republike Srpske, Mil. KM	8.761	8.824
Udio %	32,76	32,30
BDP Brčko Distrikta, Mil. KM	607	670
Udio %	2,27	2,45
Ukupni BDP, Mil. KM	26.743	27.285

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku

¹ Podaci o BDP za 2015. godinu nisu bili dostupni u periodu izrade ovog izvještaja.

Posmatrajući udio sektora poljoprivrede u ukupnom BDP i BDV entiteta i Distrikta evidentno je da je u Republici Srpskoj udio poljoprivrede u BDP oko 10%, a u njenoj BDV učestvuje sa više od 11%. Što se tiče Federacije BiH, udio poljoprivrede u ukupnom BDP u 2014. godini iznosio je 4,2%, a u njenoj ukupnoj BDV 5,0% što je skoro za polovinu manje u odnosu na Republiku Srpsku. Kada je riječ o Distriktu Brčko, poljoprivreda ima značajan udio u ukupnoj ekonomiji Distrikta obzirom na učešće u ukupnom BDP od 7,8% i stvaranju BDV sa učešćem od 10,2% u 2014. godini.

Tabela 2. Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i ribolova u ukupnom BDP-u za 2013-2014. godina

Godina	2013.	2014.
Federacija BiH		
BDV poljoprivrede, šumarstva i ribolova (000 KM)	866.481	741.900
Udio u ukupnoj BDV	6,20	5,0
Udio u ukupnom BDP Federacije BiH (%)	5,1	4,2
Republika Srpska		
BDV poljoprivrede, šumarstva i ribolova (000 KM)	916.226	837.926
Udio u ukupnoj BDV	12,7	11,5
Udio u ukupnom BDP Republike Srpske (%)	10,4	9,5
Distrikt Brčko BiH		
BDV poljoprivrede, lova i šumarstva (000 KM)	46.073	38.189
Udio u ukupnoj BDV	9,7	7,8
Udio u ukupnom BDP Distrikta Brčko (%)	7,2	5,7
Ukupno BiH		
BDV poljoprivrede, šumarstva i ribolova u BDP BiH (000 KM)	1.828.780	1.618.015
Udio u ukupnoj BDV	8,44	7,2
Udio u ukupnom BDP BiH	6,97	6,0

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku

Prema podacima Ankete o radnoj snazi za 2015. godinu, koju je sprovedla Agencija za statistiku BiH u suradnji sa Zavodom za statistiku Republike Srpske i Federalnim zavodom za statistiku, poljoprivreda zapošljava prosječno oko 147.000 zaposlenih od čega oko 65% muškaraca i 35% žena. U 2015. godini je povećan broj zaposlenih za 8.000 ili 6% u odnosu na prošlu godinu. Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti za 2015. godinu iznosi oko 17,9% i veći je za 0,8% u odnosu na prošlu godinu.

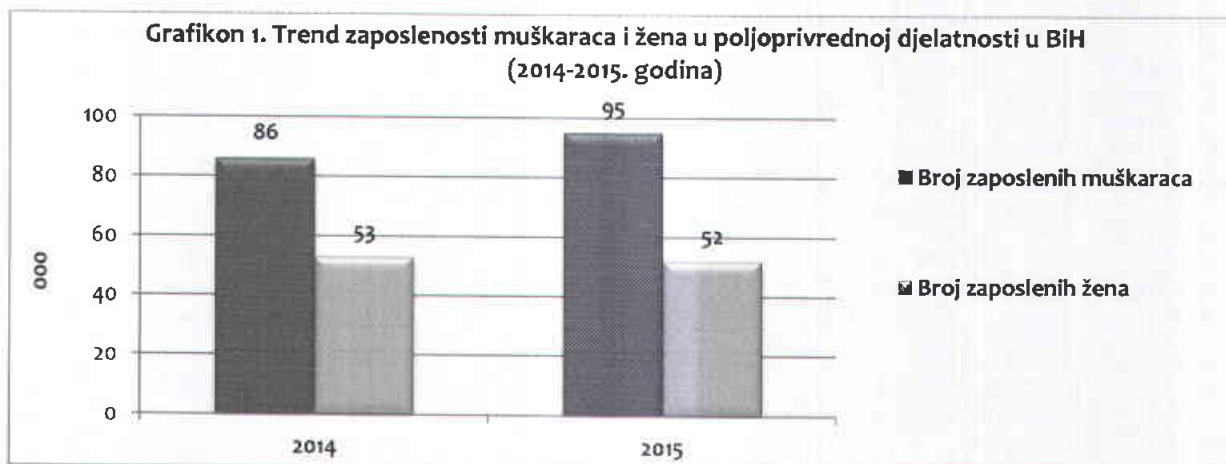
Tabela 3. Zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnostiu BiH (000)

	2014.	2015.
Ukupan broj zaposlenih u poljoprivrednoj djelatnosti (u 000)	139	147
Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti (%)	17,1	17,9

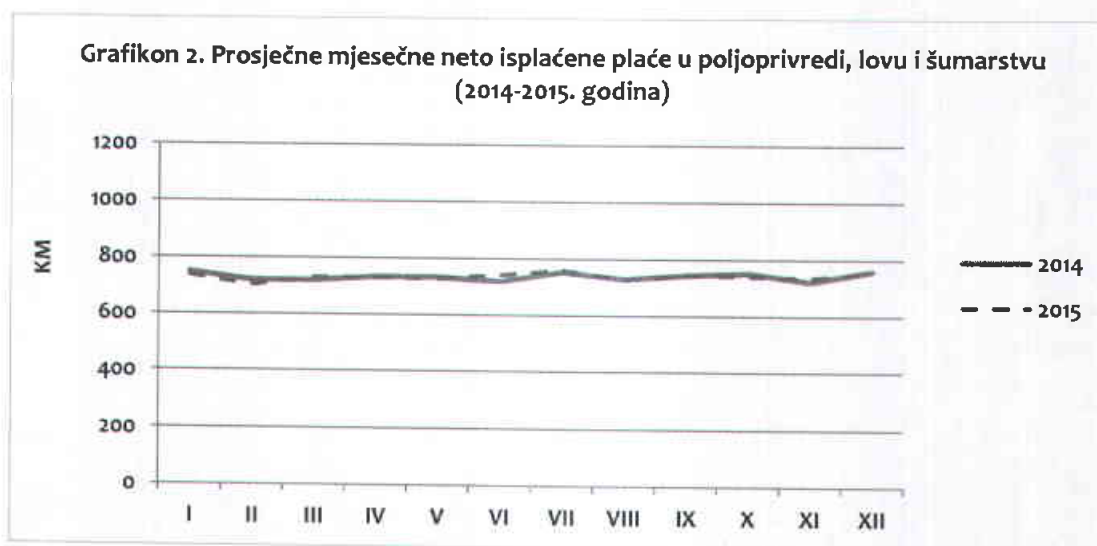
Izvor: Agencija za statistiku BiH

Broj zaposlenih u poljoprivrednoj djelatnosti u Republici Srpskoj za 2015. godinu iznosi oko 90.000 od čega 56.000 muškaraca i 34.000 žena. Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti iznosi 29%. Što se tiče Federacije, u poljoprivrednoj djelatnosti je zaposleno oko 53.000, od čega 36.000 muškaraca i 17.000 žena.

Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti u Federaciji iznosi oko 11% što je u usporedbi sa Republikom Srpskom manje za 18%. Broj zaposlenih u ovoj djelatnosti u Distriktu Brčko iznosi oko 3.000 i ima učešće u ukupnoj zaposlenosti oko 25%.

Prosječna mjesečna neto isplaćena plaća po zaposlenom u poljoprivredi, šumarstvu i ribolovu za 2015. godinu iznosila je 736 KM i veća je za 1,2% u odnosu na prosječnu neto isplaćenu plaću u poljoprivredi za 2014. godinu koja je iznosila 727 KM.

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku

1.2. Otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda

Podaci o otkupu poljoprivrednih proizvoda dobijeni su agregiranjem prikupljenih podataka na osnovu uporedivih statističkih istraživanja koja sprovode entitetski zavodi za statistiku i Agencija za statistiku BiH/Ekspozitura Brčko.

Otkup poljoprivrednih proizvoda je kupovina, odnosno poduzimanje poljoprivrednih proizvoda neposredno od porodičnih proizvođača koje poslovni subjekti obavljaju radi dalje prodaje ili prerade.

Vrijednost otkupljenih poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini iznosila je 251,99 miliona KM što je u odnosu na prošlu godinu više za 25%. U 2015. godini bilježi se povećanje vrijednosti otkupa žitarica za 22,4%, povrća za 96%, stočnog krmnog bilja za 53%, voća za 139%, proizvoda od životinja za 0,6% i životinja za čak 151%. Smanjenje vrijednosti otkupa u 2015. godini, u odnosu na 2014. godinu, bilježi se kod industrijskog bilja za 22%, krompira za 2%, i proizvoda od životinja za 0,5%.

Tabela 4. Vrijednost otkupljenih proizvoda poljoprivrede prema skupinama proizvoda u 2014-2015. godini

	2014.	2015.	Indeksi vrijednosti 2015/2014
Žitarice	7.360.950	9.013.803	122,4
Industrijsko bilje	5.739.132	4.448.770	77,5
Krompir	1.141.982	1.113.348	97,5
Povrće	3.719.997	7.297.432	196,2
Stočno krmno bilje	276.994	423.476	152,9
Rezano cvijeće	450	-	-
Voće	12.692.569	30.285.586	238,6
Sadni materijal	-	-	-
Alkoholna pića	40.540	-	-
Životinje	21.212.271	53.259.961	251,1
Proizvodi životinja	141.987.546	142.795.796	100,6
Ostalo	6.838.651	3.353.666	49,0
Ukupno	201.011.081	251.991.838	125,4

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Otkupne cijene žitarica – Otkupne cijene svih žitarica u 2015. godini su niže u odnosu na prošlu godinu sa izuzetkom otkupne cijene kukuruza koja je viša za 16%. Otkupna cijena za tonu pšenice u 2015. godini iznosila je 344,76 KM i niža je za 0,76%, a kod kukuruza 310,05 KM i viša je za 16% u usporedbi sa prethodnom godinom.

Otkupne cijene povrća – Otkupne cijene povrća u 2015. godini su bile kod većine povrtnih vrsta više u odnosu na prethodnu godinu i to krompira za 0,05 KM ili 11%, graha za 0,13 KM ili 3,2%, bijelog luka za 0,13 KM ili 3,3%, kupusa za 0,11 ili 27,5%, mrkve za 0,14 KM ili 14%, zelene salate za 0,60 KM ili 77% i paprike za 0,61 KM ili 58%. Niže otkupe cijene su zabilježene kod crnog luka i to za 0,06 KM ili 10% i špinata za 0,05 KM ili 4%.

Otkupne cijene voća i grožđa - Otkupne cijene voća i grožđa su više u 2015. godini u odnosu na prethodnu i to šljive za 0,24 KM, jabuke za 0,18 KM, kruške za 0,17 KM, maline za 0,45 KM i grožđa za 1,09 KM.

Tabela 5. Prosječna otkupna cijena odabranih poljoprivrednih proizvoda u 2014-2015. godini (KM)

Naziv proizvoda	Jedinica mjere	2014.	2015.
Pšenica, merkantilna	tona	347,42	344,76
Raž, merkantilni	tona	402,69	393,94
Ječam, merkantilni	tona	378,34	342,01
Kukuruz, merkantilni	tona	268,41	310,05
Uljana repica	kg	0,65	0,43
Soja	kg	0,65	0,69
Duhan, suvi list	kg	2,49	2,39
Krompir, merkantilni	kg	0,45	0,50
Grah	kg	4,04	4,17
Crni luk	kg	0,62	0,56
Bijeli luk	kg	3,90	4,03
Kupus	kg	0,40	0,51
Mrkva	kg	1,00	1,14
Zelena salata	kg	0,78	1,38
Špinat	kg	1,27	1,22
Rajčica	kg	1,45	1,47
Paprika	kg	1,05	1,66
Lucerka	kg	0,25	0,27
Šljive	kg	0,79	1,03
Jabuke	kg	0,61	0,79

Kruške	kg	0,86	1,03
Maline	kg	2,93	3,38
Grožđe	kg	1,72	2,81
Telad, ukupno	kg	5,97	5,80
Svinje za tov	kg	2,95	2,56
Jagnjad od 2 mjeseca do 1 godine	kg	4,57	4,87
Tovljeni pilići	kg	1,98	1,90
Jaja	komada	0,13	0,23
Kravlje mlijeko	litara	0,58	0,54
Med	kg	9,04	8,46

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Otkupne cijene stočarskih proizvoda i meda –Otkupne cijene jaja po komadu su više i to za 0,10 KM, dok je cijena meda po kilogramu niža za 0,58 KM. Kada je riječ o otkupnoj cijeni mlijeka ona je niža za 0,04 KM u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 0,58 KM po litri.

Otkupne cijene stoke i peradi – Otkupna cijena svinja za tov po kilogramu 2015. godine je iznosila 2,56 KM i niža je za 0,39 KM, dok je otkupna cijena peradi po kilogramu iznosila 1,90 KM i niža je za 0,08 KM. Što se tiče ovaca otkupna cijena iznosila je 4,87 KM i veća je 0,30 KM u odnosu na prošlu godinu.

1.3. Prosječne potrošačke cijene prehrambenih proizvoda

Otkupne cijene goveda svih kategorija (rasplod, tov, klanje) u 2015. godini su niže u usporedbi sa prosječnim otkupnim cijenama iz prethodne godine. Otkupna cijena teladi starosti do jedne godine iznosila je 5,80 KM po kilogramu što je u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine manje za 0,17 KM po kilogramu odnosno za 2,9%. Junad do 2 godine otkupljivala su se po cijeni od 3,18 KM po kilogramu te je otkupna cijena, u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine, koja je iznosila 3,73 KM /kg, niža za 0,55 KM /kg odnosno za 15%. Također, i otkupne cijene svinja su niže. Otkupna cijena svinja za tov je iznosila 2,57 KM i niža je za 0,39 KM u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine kada je iznosila 2,95 KM/kg. Što se tiče otkupne cijene svinja za klanje (težine 110 i više kg) iznosila je 2,44 KM /kg i niža je u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine za 0,62 KM ili za 20%. Što se tiče ovaca, otkupna cijena jagnjadi starosti od 2 mjeseca do 1 godine iznosila je 4,87 KM i veća je 0,30 KM u odnosu na prošlu godinu.

Kada je riječ o potrošačkim cijenama mesa u 2015. godini cijena kilograma junetine bez kostiju iznosila je 12,9 KM i u odnosu na prethodnu godinu niža je za 0,21 KM, cijena kilograma svinjetine sa kostima po kilogramu bila je niža za 0,96 KM ili za 10%, a prosječna cijena po kojoj se kupovao kilogram svježe piletine iznosila je 4,8 KM i niža je za 0,45KM u usporedbi sa cijenom iz 2014. godine.

U dijelu koji se odnosi na potrošačke cijene prehrambenih proizvoda, odnosno osnovnih životnih namirnica u 2015. godini, stanovnici BiH su u prosjeku morali izdvojiti za: kilogram hljeba 2,20 KM, kilogram brašna 1,10 KM, litar ulja 2,14 KM, kilogram šećera 1,28 KM, litar mlijeka 1,51 KM. Usporedbom prosječnih potrošačkih cijena osnovnih namirnica iz 2015. sa 2014. godinom uočava se i blag pad cijena nekih prehrambenih proizvoda, npr. riža je bila jeftinija za 0,03 KM ili 1 %, konzumno mlijeko za 0,01 KM ili za 0,6%, šećer za 0,08 KM ili 6,25%, dok je cijena ulja viša za 0,06 KM ili 2,8%. Cijene hljeba i brašna se nisu mijenjale.

Banane su se u 2015. godini kupovale po prosječnoj cijeni od 2,2 KM po kilogramu što je više za 0,4% u odnosu na cijenu iz prethodne godine, kilogram jabuka plaćao se po cijeni koja je bila 6% niža u usporedbi sa cijenom iz 2014. godine koja je iznosila 1,51 KM.

Što se tiče povrća, crni luk bilježi nižu prosječnu cijenu i to za 11%, krompir za 2%, dok se kilogram pasulja plaćao po cijeni koja je bila za 10% niža u usporedbi sa prethodnom godinom.

U 2015. godini bilježi se rast potrošačkih cijena meda za 2,1%, kokošijih jaja po komadu za 3,4%. U isto vrijeme, niže cijene su zabilježene kod margarina za 1,54% i svježe pastrmke za 2,32% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 6. Prosječne potrošačke cijene prehrambenih proizvoda u BiH(2014-2015. godina), KM

Proizvodi	Jedinica	2014.	2015.
Riža	kg	3,23	3,20
Hljeb od pšeničnog brašna	kg	2,20	2,20
Pšenično brašno bijelo	kg	1,10	1,10
Junetina bez kostiju	kg	13,11	12,9
Svinjetina sa kostima	kg	9,06	8,10
Svježa piletina	kg	5,25	4,80
Svježa pastrmka	kg	9,68	9,30
Mlijeko u tetrapaku	l	1,51	1,50
Tvrdi sir	kg	12,29	10,10
Maslac	kg	17,74	17,40
Margarin	kg	4,46	4,30
Kokošija jaja	komad	0,29	0,30
Ulje	l	2,14	2,20
Banane	Kg	2,19	2,20
Jabuke	Kg	1,51	1,60
Grah	Kg	5,57	5,00
Crni luk	Kg	1,24	1,10
Krompir	Kg	0,92	0,90
Šećer	Kg	1,28	1,20
Med	kg	16,16	16,50

Izvor: Agencija za statistiku BiH

1.4. Oranične površine prema načinu korištenja

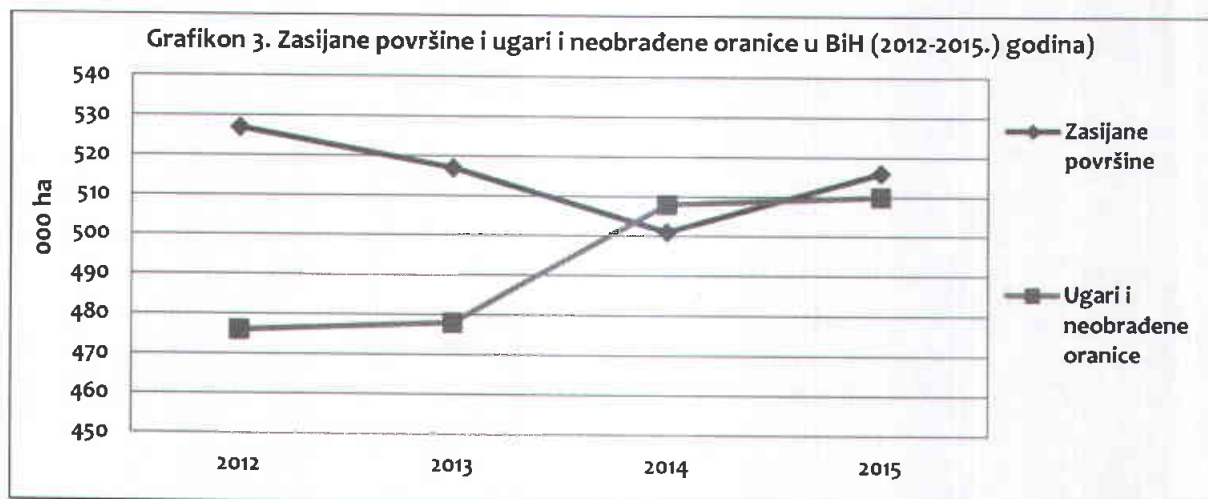
Prema statističkim podacima za 2015. godinu od ukupne površine raspoloživog poljoprivrednog zemljišta, prema načinu korišćenja oranične površine zauzimaju 1.029 hiljada ha, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 18.000 ha ili 1,7%. U strukturi oraničnih površina najzastupljenije su zasijane površine sa učešćem od 50,1%, zatim slijede ugari i neobrađene oranice sa učešćem od 49,6% i rasadnici i ostalo na oranicama 0,3%.

Tabela 7. Oranične površine prema načinu korištenja u BiH (2014-2015. godina), 000 ha

	2014.	2015.
Žitarice	290	301
Industrijsko bilje	9	11
Povrće	73	74
Krmno bilje	129	130
Zasijane površine	501	516
Rasadnici i ostalo na oranicama	2	3
Ugari i neobrađene oranice	508	510
Ukupno oranice i bašte	1.011	1.029

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupno zasijane površine u 2015. godini iznosile su 516 hiljada ha i veće su za 3% u odnosu na 2014. godinu. Povećanju ukupno zasijanih površina doprinijelo je povećanje zasijanih površina u Federaciji za oko 6% i Republici Srpskoj za 2% u odnosu na prethodnu godinu.

U strukturi ukupnih zasijanih površina, žitarice učestvuju sa 58%, krmno bilje sa 25%, povrće sa 15% i industrijsko bilje sa 2%. Površine zasijane žitaricama u 2015. godini veće su za 3,8%, površine pod industrijskim biljem za 22%, dok su površine pod povrćem i krmnim biljem neznatno veće u odnosu na 2014. godinu. Površine pod rasadnicima i ostalim kulturama na oranicama su veće za 1.000 ha a ugari i neobrađene oranice za 2.000 ha.

Tabela 8. Zasijane površine u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko u 2015. godini (000 ha)

	Ukupno zasijane površine	Žitarice	Industrijsko bilje	Krmno bilje	Povrće
Republika Srpska	306	203	8	66	29
Federacija BiH	197	88	3	63	43
Distrikt Brčko	13	10	1	1	0,5

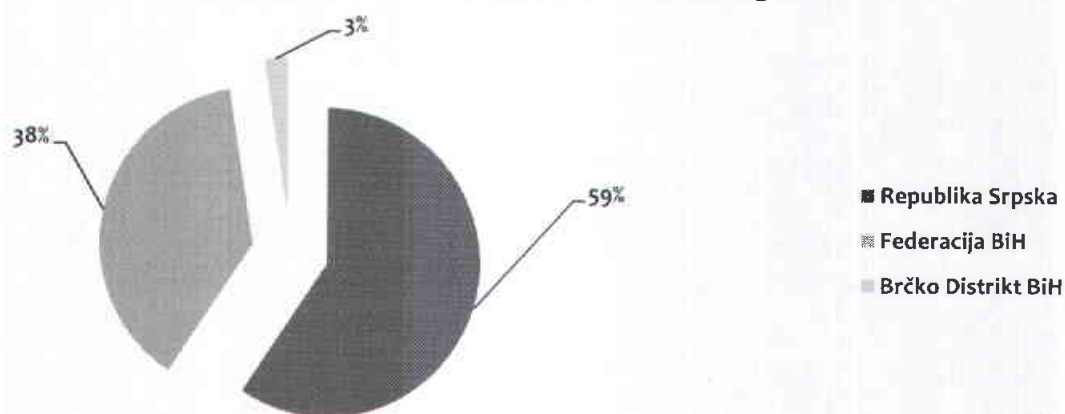
Izvor: Ministarstvo poljoprivrede Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku, Odjeljenje za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede Republike Srpske u 2015. godini ukupno zasijane površine u Republici Srpskoj su iznosile 306.000 ha, od čega je žitaricama zasijano 203.000 ha, krmnim biljem 66.000 ha, povrćem 29.000 ha i industrijskim biljem 8.000 ha. Najzastupljenije žitarice u ukupnoj strukturi zasijanih površina imaju kukuruz sa 139.000 ha i pšenica sa 38.000 ha.

Kada je riječ o Federaciji BiH zasijane površine u 2015. godini, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, iznosile su 197.139 ha od čega je žitaricama zasijano 88.307 ha, krmnim biljem 62.623 ha, povrćem 43.071 ha i industrijskim biljem 3.138 ha. Najzastupljenije žitarice u strukturi ukupno zasijanih površina su kukuruz sa 50.000 ha što je za 3.000 ha više u odnosu na prethodnu godinu i pšenica sa 20.000 ha što je za 2.000 ha više u odnosu na prethodnu godinu.

Ukupno zasijane površine u Distriktu Brčko BiH, prema podacima Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu iznosile su 13.000 ha od čega je žitaricama zasijano 10.000 ha, industrijskim biljem 1.500 ha i krmnim biljem 1.000 ha, povrtnim biljem 500 ha.

Grafikon 4. Udio zasijanih površina Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko Distrikta BiH u ukupno zasijanim površinama u 2015. godini

2. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA

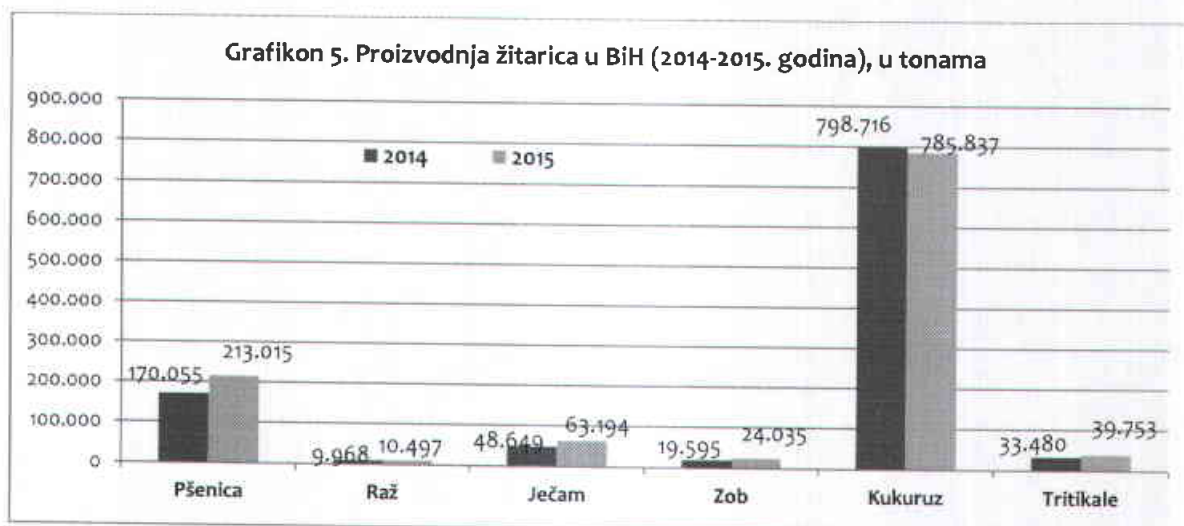
2.1. BILJNA PROIZVODNJA

Generalno uzevši, stanje u oblasti primarne poljoprivredne proizvodnje u 2015. godini se ipak može ocjeniti kao zadovoljavajuće, uzimajući u obzir periode suše i pojave grada tokom vegetacionog perioda, a posebno dugotrajnog perioda bez padavina u julu i avgustu. Obim proizvodnje većine poljoprivrednih kultura je povećan u odnosu na prethodnu godinu.

2.1.1. Žitarice

U ukupnoj biljnoj proizvodnji, proizvodnja žitarica je i dalje najznačajnija, s obzirom da je u sjetvenoj strukturi 58% zasijanih oraničnih površina pod ovim žitima. Ukupno zasijane površine žitaricama u 2015. godini iznosile su 301.000 ha što je za oko 11.000 ha ili 3,8% više u odnosu na prošlu godinu, kada je zasijano 290.000 ha. U strukturi proizvodnje žitarica dominantno mjesto ima kukuruz sa učešćem od 58%, pšenica 23%, ječam 7%, zob 3% tritikale 4% i ostale žitarice sa 5%.

Ukupna proizvodnja žitarica u 2015. godini iznosila je 1.137.236 tona što je za 55.847 tona ili 5% više u odnosu na 2014. godinu kada je proizvodnja iznosila 1.081.389 tona. Proizvodnja pšenice u 2015. godini iznosila je 213.015 tona i veća je za 36%, raži 10.497 tona i veća je za 5,3%, ječma 63.194 tone i veća je za 30%, zobi 24.035 tona i veća je za 23% i tritikale 39.753 tone i veća je za 19% u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, pojava suše u periodu jul-avgust direktno se odrazila na smanjenje prinosa najzastupljenije kulture, kukuruza za 12.080 tona ili za 1,6%.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske ukupna proizvodnja žitarica u Republici Srpskoj iznosila je 768.388 tona što je za 37.119 tona više u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna proizvodnja pšenice u 2015. godini iznosila je 127.140 tona, proizvodnja kukuruza 561.238 tona, ječma 36.494 tone, zobi 15.510 tona, tritikala 24.253 tone, raži 3.644 tona i heljde 109 tona. Proizvodnja zobi u 2015. godini veća je za 37,9%, ječma za 35,1%, pšenice za 19,1% i tritikala za 13,7%, dok je proizvodnja kukuruza bila manja za 5%. Prema podacima kojima raspolaže Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, proizvodnja strnih žita je zadovoljila očekivanja proizvođača dok je pojava visokih temperatura kao i nedostatak vlage u periodu metličenja i nalivanja zrna uzrokovao značajno smanjenje prinosa i kvaliteta kukuruza u pojedinim dijelovima Republike Srpske, dok je samo u nekim manjim proizvodnim područjima proizvodnja ostala na razini višegodišnjeg prosjeka proizvodnje.

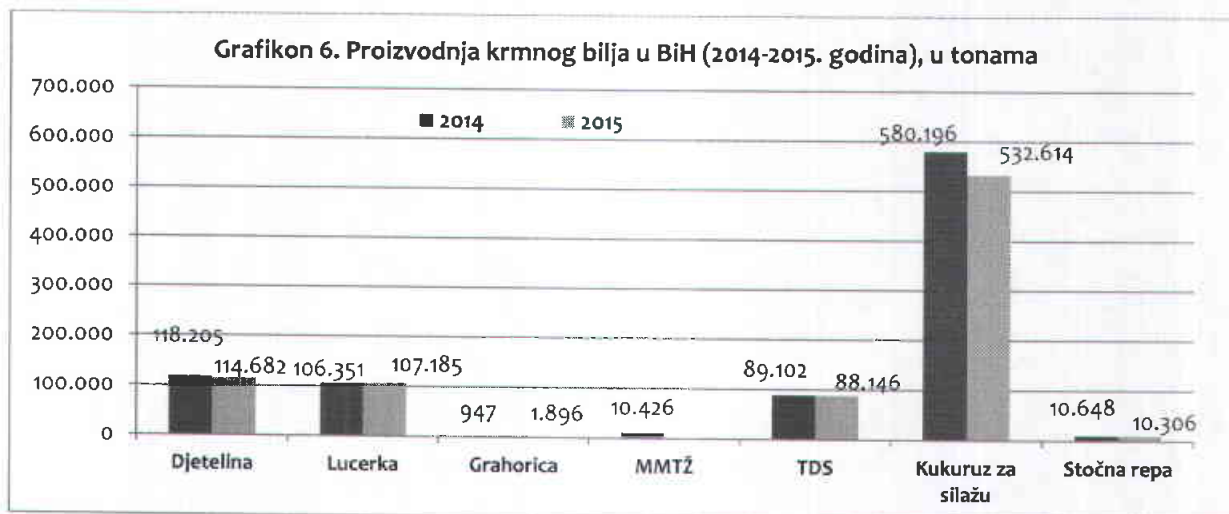
Što se tiče Federacije BiH ukupna proizvodnja žitarica u 2015. godini iznosila je 315.620 tona i u odnosu na prethodnu godinu viša je za 56.545 tona. Proizvodnja pšenice je iznosila 71.560 tona sa prosječnim prinosom od 3,6 tona/ha. Obim proizvodnje u 2015. godini je veći za 27,5% u odnosu na prethodnu godinu kada je proizvodnja iznosila 52.950 tona. Ukupna proizvodnja kukuruza u 2015. godini iznosila je 187.868 tona, pa je i pored nepovoljnih vremenskih prilika bila za 4,5% viša u odnosu na prethodnu godinu kada je proizvodnja iznosila 179.737 tona. Proizvodnja ječma iznosila je 25.299 tona, tritikala 15.000 tona, raži 6.840 tona i zobi 8.121 tonu.

U Distriktu Brčko BiH ostvarena proizvodnja žitarica iznosila je 53.333 tone od čega: kukuruza 36.595 tona, pšenice 14.315 tona, ječma 1.401 tonu, tritikala 605 tona i zobi 404 tone.

2.1.2. Krmno bilje

Proizvodnja krmnog bilja tokom 2015. godine je ostvarena na površini od 130.000 ha što je za 1.000 ha ili 0,8% više u odnosu na prošlu godinu kada su zasijane površine pod krmnim biljem iznosile 129.000 ha. Ukupna proizvodnja krmnog bilja iznosila je 854.829 tona, i manja je za 6,7% u odnosu na prethodnu godinu kada je ukupno proizvedeno 915.875 tona. Razlog smanjenja je prvenstveno zbog smanjenja prinosa silažnog kukuruza, uzrokovanog sušnim periodom tokom letnjih mjeseci, koji je zastupljen u strukturi sjetve čak sa 62%, zatim slijedi djetelina sa učešćem od 13%, lucerka 12%, travno-djetelinske smjese oko 10% i ostalo krmno bilje oko 3%.

Proizvodnja kukuruzne silaže je u 2015. godini iznosila 532.614 tona što je za 8% manje u odnosu na prošlu godinu kada je proizvedeno 580.196 tona. Osim proizvodnje kukuruza za krmu značajna je proizvodnja djeteline koja je iznosila 114.682 tone i manja je za 3%, lucerke 107.185 tona koja je veća za 0,8% i travno-djetelinskih smjesa 88.146 tona i manja je za 1% u odnosu na prethodnu godinu.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku RS, u Republici Srpskoj je u proljetnoj sjetvi krmnim biljem zasijano 66.168 ha što je za 3% više u odnosu na prethodnu godinu, dok je u jesenjoj sjetvi 2015. godine zasijano 2.714 ha odnosno 12% više površina u usporedbi sa istim periodom prethodne godine. Ukupna proizvodnja krmnog bilja iznosila je 362.155 tona, od čega 188.235 tona kukuruza za silažu, 72.992 tone djeteline, lucerke 64.199 tona, travno djetelinskih smjesa 33.929 tona.

Što se tiče Federacije BiH, u 2015. godini požnjeveno je 61.397 ha pod krmnim biljem sa kojih je proizvedeno 489.280 tona raznovrsnih krmnih usjeva. Požnjevene površine su povećane za 3,4% u odnosu na prethodnu godinu kada je požnjeveno 59.344 ha, dok je proizvodnja u 2015. godini povećana za 1% u odnosu na prošlu godinu kada je proizvodnja iznosila 484.406 tona. Proizvodnja djeteline je veća za 8%, lucerke za 7%, travno-djetelinskih smjesa za 4%, dok se proizvodnja stočne repe smanjila za 3%, a kukuruza za silažu za 1% u odnosu na prethodnu godinu.

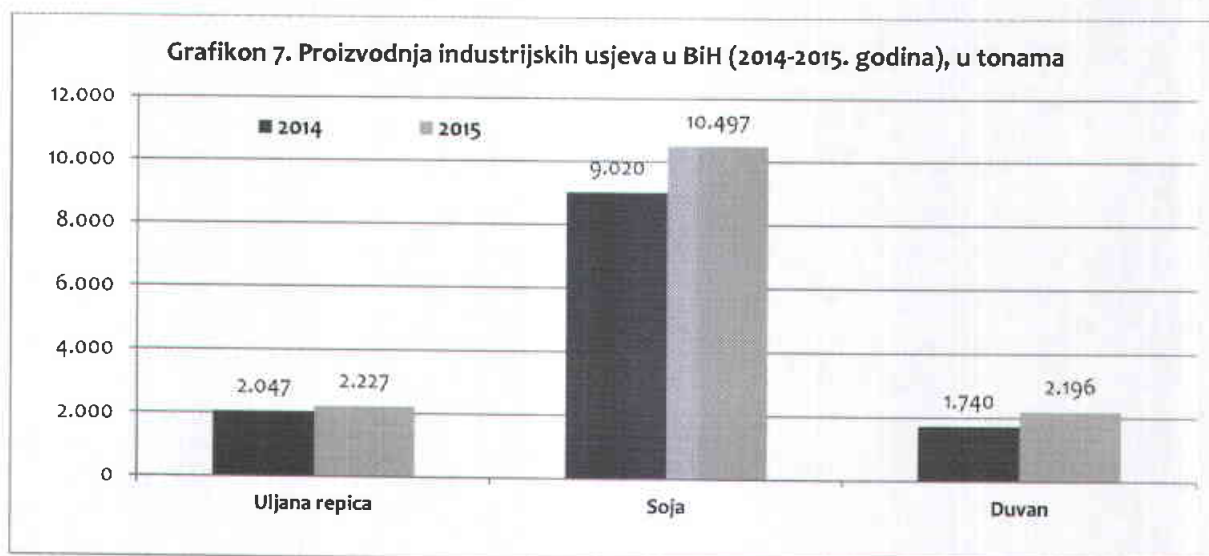
Prema statističkim podacima površine požnjevene krmnim stočnim biljem u Distriktu Brčko prosječno su iznosile oko 965 ha sa kojih je proizvedeno 3.393 tone krmnih usjeva što je više za 4% u odnosu na prošlogodišnju proizvodnju koja je iznosila 3.740 tona.

2.1.3. Industrijsko bilje

Industrijski usjevi su u BiH u 2015. godini uzgajani na površini od 10.072 ha i veći su oko 1.000 ha ili 12% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna proizvodnja industrijskih usjeva je iznosila 15.391 tonu i veća je za 16% u usporedbi sa 2014. godinom kada je proizvedeno 12.807 tona.

U strukturi proizvodnje industrijskih usjeva dominantno mjesto zauzima soja sa udjelom od 70%, zatim slijede uljana repica i duhan sa učešćem od po 15%. U odnosu na prethodni period, suncokret je u 2015. godini uzgajan ne samo kao sjemenski, već i kao merkantilni usjev.

Ukupnom povećanju proizvodnje industrijskih usjeva u 2015. godini doprinijelo je povećanje proizvodnje duhana sa 1.740 na 2.196 tona ili za 26% i povećanje soje sa 9.028 tona na 10.487 tona odnosno 16% u odnosu na prethodnu godinu.

Od industrijskog bilja u Republici Srpskoj najviše je uzgajana soja, koja je prema podacima kojima raspolaže Ministarstvo poljoprivrede Republike Srpske u periodu cvjetanja i formiranja mahuna zahvaćena sušom što je uzrokovalo smanjene količine i kvaliteta prinosa u Republici Srpskoj u prosjeku za oko 45%. Proizvodnja soje u RS u 2015. godini je iznosila oko 4. 415 tona. Prema podacima Zavoda za statistiku Republike Srpske poželjene površine suncokreta povećane su za čak 207%, a proizvodnja za 81% u odnosu na 2014. godinu. Što se tiče proizvodnje uljane repice, ona je iznosila 1.752 tone što je u usporedbi sa prošlom godinom za 2 % manje obzirom i da je prinos uljane repice po hektaru bio manji i to za 4%.

U Federaciji BiH od industrijskog bilja zastupljeni su soja i duhan. Prema statističkim podacima za 2015. godinu poželjene površine pod sojom iznosile su 2.000 ha što je u odnosu na poželjenu površinu iz prošle godine 290% više kada su iznosile oko 150 ha. Povećanjem poželjenih površina povećala se i proizvodnja za 85% u odnosu na 2014. godinu. Povećanje površina pod sojom je prije svega rezultat aktivnosti koje se u Bosni i Hercegovini sprovode uz potporu GIZ projekta proizvodnje i standardizacije genetski nemodifikovane soje u regiji. Kada je riječ o proizvodnji duhana, isti je u 2015. godini obran na površini od 559 ha što je za 4% više, a to se svakako, osim povoljnih uvjeta za proizvodnju ove kulture odrazilo i na visinu proizvodnje lista duhana od 568 tona te je proizvodnja veća je za 36% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine kada je iznosila 418 tona.

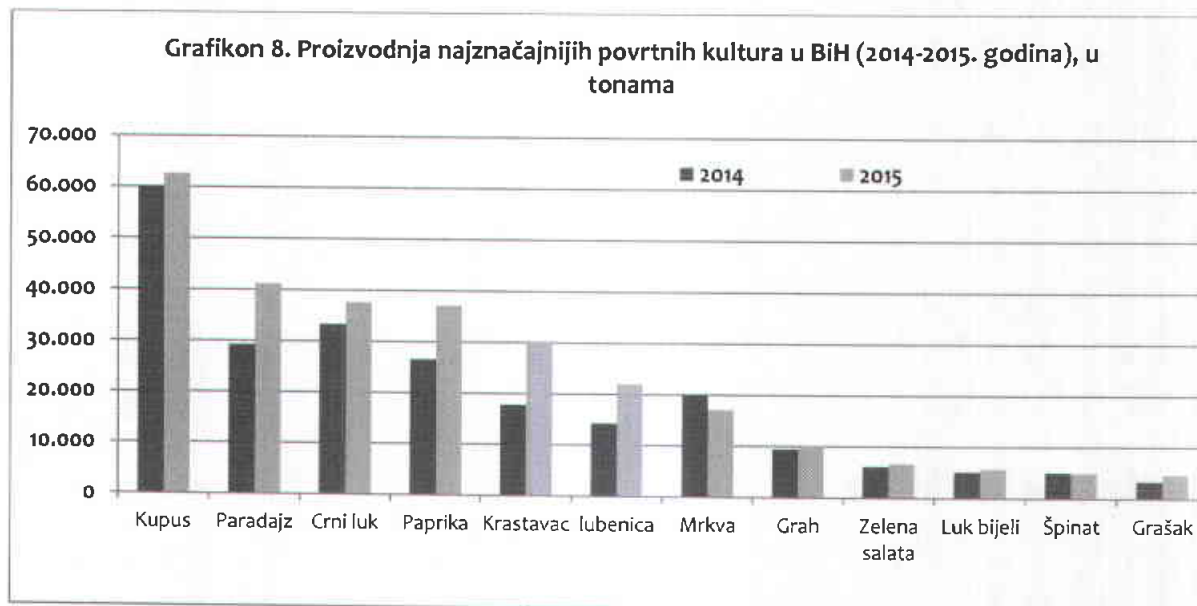
Od industrijskih usjeva koji se uzgajaju u Distriktu Brčko najznačajniji su uljana repica, soja i suncokret. Ukupno poželjene površine pod industrijskim usjevima u Distriktu za 2015. godinu iznosile su 1.534 ha. Ukupna proizvodnja industrijskih usjeva iznosila je 3.037 tona, od čega soje 2.421 tonu, suncokreta 147 tona i uljane repice 469 tona. Generalno, proizvodnja industrijskih usjeva u 2015. godini je, u usporedbi sa prethodnom godinom, manja za 3%.

2.1.4. Povrće i krompir

Površine zasijane povrćem u 2015. godini iznosile su 74 hiljade ha i veće su za hiljadu ha ili 1% u usporedbi sa prethodnom godinom kada je zasijano 73 hiljade ha. Najznačajnije i najzastupljenije vrste povrća u proizvodnji su kupus i kelj, rajčica, crni luk, paprika, krastavac, zatim lubenica i mrkva. Oko 22% ukupne proizvodnje čini proizvodnja kelja i kupusa, proizvodnja rajčice čini 15%, te crnog luka i paprika sa po 13%.

Ostvarena proizvodnja povrća u 2015. godini iznosila je 282.177 tona i veća je za 22% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine kada je iznosila 230.265 tona. Evidentno je da je povećana proizvodnja skoro svih vrsta povrća i to: krastavaca za 71%, lubenice za 55%, rajčice 40%,

graška za 40%, paprike za 39%, crnog luka za 13%, bijelog luka za 11%, salate za 8%, pasulja za 6% i kupusa i kelja za 4%. Smanjenje proizvodnje zabilježeno je jedino kod mrkve za 14% dok je proizvodnja špinata ostala ista kao prethodne godine. Povećanje proizvodnje je rezultiralo i većim prinosom po jedinici površine kod skoro svih povrtnih usjeva u 2015. godini. Povoljne vremenske prilike za uzgoj povrća su doprinijele, ne samo povećanju prinosa, nego i kvalitetu proizvoda.

Proizvodnja krompira u 2015. godini iznosila je 351.216 tona i u odnosu na prethodnu godinu je veća za 50.808 tona ili 17%. Prinosi su također porasli u odnosu na prethodnu godinu sa 8,8 tona/ha na 9,9 tona/ha što je više za oko 12%.

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede Republike Srpske proizvodnja povrća u Republici Srpskoj se odvijala na površini od 19.445 ha od čega je 77% površine pod krompirom, a preostalih 4.445 ha pod ostalim povrćem. Povrće u uslovima gajenja u polju na otvorenom prostoru, u zavisnosti od preduvjeta proizvodnje, imalo je različit stepen oštećenja od kasnog proljetnog mraza ili suše. Tamo gdje su instalirani sistemi za navodnjavanje, pogotovo u kontrolisanoj plasteničkoj proizvodnji, omogućeni su prinosi u granicama višegodišnjeg prosjeka, kao i dobar kvalitet proizvoda. Kod ostalih proizvođača koji nisu zalijevali povrće na otvorenom štete od suše su iznosile od 40% do 60%, pogotovo gdje je pored suše na prinose utjecala i pojava grada. Evidentan je i lošiji kvalitet plodova zbog pojave sunčanih ožegotina na plodovima i smanjenog intenziteta fotosinteze. Najveće štete su pretrpili krompir, pasulj i paprika zbog intenzivne proizvodnje na otvorenom. Ukupna proizvodnja krompira u 2015. godini iznosila je 124.950 tona, a prosječan prinos krompira od 8,3 tona/ha umanjen je za oko 35%. Proizvodnja ostalih značajnih povrtnih usjeva iznosila je 74.603 tone od čega kupusa 20.664 tone, paprike 12.367 tona, rajčice 17.280 tona, krastavaca 8.692 tone, crnog luka 652 tone, graha 14.948 tona.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u Federaciji BiH proizvodnja povrća se odvijala na površini od 37.334 ha sa kojih je ostvarena proizvodnja od 311.608 tona raznovrsnog povrća. Krompir se u Federaciji BiH uzgaja na površini od oko 59%, a sve ostale povrtarske kulture su zastupljene na površini od 15.401 ha, ili 41%. Prinos krompira u 2015. godini iznosi oko 9,2 tona/ha što je u odnosu na prethodnu godinu više za 12%, pri čemu je ostvarena proizvodnja iznosila 202.536 tona i više je za 36.542 tone, odnosno za 22% u usporedbi sa proizvodnjom iz prošle godine kada je iznosila 165.994 tone. Proizvodnja ostalih najznačajnijih povrtnih vrsta iznosila je 160.194 tone od čega kupusa i kelja 35.036 tona, rajčice 22.958 tona, crnog luka 28.825 tona, mrkve 13.590 tona, paprike 14.111 tona, graha 4.804 tone, bijelog luka 3.319 tona i graška 540 tona.

Prema statističkim podacima površine za proizvodnju povrća u Distriktu Brčko u 2015. godini iznosile su 664 ha od kojih je 300 ha ili 45% površina pod usjevom krompira, a preostalih 364 ha ili 43% površina pod ostalim povrćem. Ukupna proizvodnja povrća za 2015. godinu iznosila je 3.795 tona od čega 2.850 tona krompira, kupusa i kelja 400 tona, graha 143 tone, crnog luka 73 tone, krastavaca 72 tone, dinje i lubenice 60 tona, paprike 57 tona, graška 49, mrkve 36 tona i rajčice 36 tona.

2.2. Voćarska proizvodnja i proizvodnja grožđa

Ukupan broj stabala različitih vrsta voća prispjelih za rod u 2015. godini iznosio je 24,51 milion, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 1,5%. Povećanju broja rodni stabala je doprinijelo povećanje broja stabala masline za 19%, jabuke za 2,3%, šljive za 2,5%, dok se pad broja rodni stabala zabilježio kod višnje za 11% i limuna za 10%. Međutim, gledajući brojčano najveći rast broja rodni stabala zabilježen je kod šljive za nešto više od 300 hiljada i jabuke oko 150 hiljada rodni stabala. Ukupna proizvodnja voća u 2015. godini povećana je u odnosu na prethodnu, za voćarsku proizvodnju veoma nepovoljnu godinu, čak za 70%. Povećanje prinosa i proizvodnje voća zabilježeno je kod skoro svih voćnih vrsta i to oraha za 216%, jabuke za 104%, kruške za 96%, dunje za 62%, masline za 59%, šljive za 58%, trešnje za 20%, mandarine za 18%, kajsije za 15%, višnje za 13%, badema za 7%, i breskve za 5%. Pad prinosa zabilježen je jedino kod limuna za 6% i smokve za 0,3% u odnosu na 2014. godinu.

Tabela 9. Broj stabala sposobnih za rod i proizvodnja voća u BiH (2014-2015.godina)

Voćne vrste	2014.		2015.	
	Broj stabala sposobnih za rod	Proizvodnja (tona)	Broj stabala sposobnih za rod	Proizvodnja (tona)
Jabuka	6.550.893	44.795	6.704.447	91.471
Kruške	2.579.752	13.949	2.497.665	27.371
Šljive	12.095.899	74.075	12.398.502	117.465
Trešnje	852.781	9.010	878.670	10.825
Višnje	517.908	4.209	461.769	4.738
Breskve	605.940	8.763	616.907	9.228
Kajsije	115.015	805	110.997	930
Dunje	118.324	794	118.485	1.285
Orasi	564.545	2.079	573.795	6.564
Bademi	11.580	55	11.410	59
Mandarine	4.750	44	4.750	52
Limun	3.050	16	2.750	15
Smokve	76.095	777	78.935	775
Masline	42.800	190	50.960	303
Ukupno	24.139.332	159.561	24.510.042	271.081

Izvor: Agencija za statistiku BiH

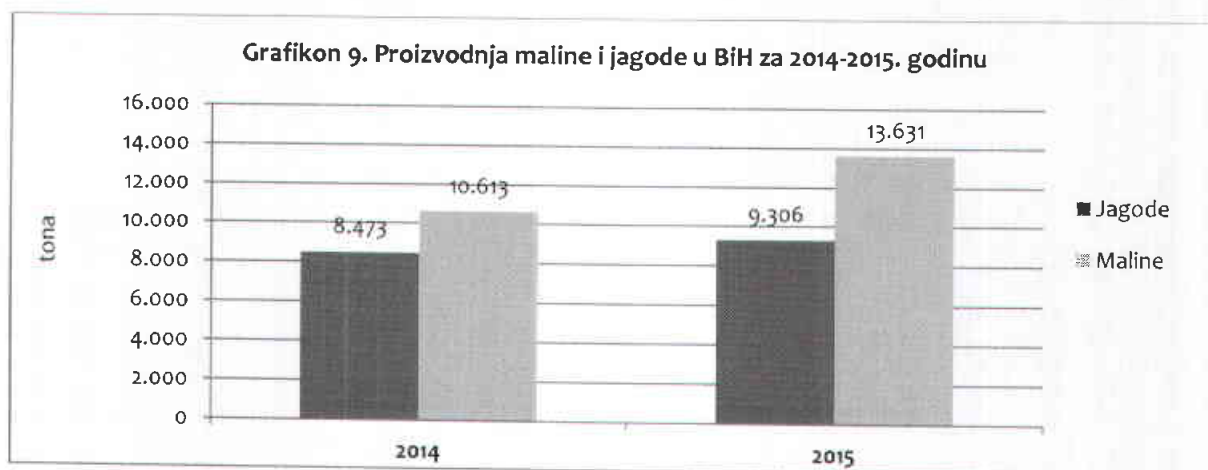
Ostvarena proizvodnja voća u Republici Srpskoj u 2015. godini iznosila je 143.069 tona. Najveća proizvodnja je ostvarena kod šljiva i to 67.271 tonu sa prosječnim prinosom od 11,1 kg/stablu, zatim jabuka 47.939 tona sa prinosom od 14,4 kg/stablu, kruške 16.015 tona sa prinosom od 12,3 kg/stablu, trešnje 4.279 tona sa prinosom od 13,7 kg/stablu, oraha 2.413 tona sa prinosom od 12,7 kg/stablu, breskve 2.247 tona sa prinosom od 18 kg/stablu i višnje 1.824 tone sa prinosom od 10,8 kg/stablu.

Ostvarena proizvodnja voća u Federaciji BiH (rano i kasno) za 2015. godinu iznosila je 121.711 tona. Evidentno je da je rod veći za 85% ili za 55.979 tona u usporedbi sa proizvodnjom od

65.732 tone iz prethodne godine. Prinosi i proizvodnja skoro svih voćnih vrsta su povećani u odnosu na prošlogodišnju proizvodnju i to oraha za 283%, jabuke za 156%, kruške za 114%, šljive za 70%, višnje za 40%, trešnje za 35%, masline za 33%, badema za 25%, mandarine za 21%, kajsije za 12% i smokve za 11%. Prinosi su smanjeni samo kod limuna za 24% i breskve za 9% u odnosu na prethodnu godinu.

Ostvarena proizvodnja voća u Distriktu Brčko u 2015. godini iznosila je 6.301 tona od čega najviše šljive 4.509 tona, jabuke 376 tona, kruške 281 tonu, višnje 264 tone, oraha 179 tona, trešnje 115 tona, breskve 24 tone, kajsije 20 tona, dunje 14 tona i ostale voćne vrste koje učestvuju manje od 10% u ukupnoj proizvodnji.

Proizvodnja jagodičastog voća se odvijala na površini od 2.941 ha sa kojih je proizvedeno 22.937 tona od čega 9.306 tona jagode i 13.631 tona maline. Površine pod jagodama su veće za 4% u odnosu na prethodnu godinu, dok je proizvodna površina maline povećana za oko 20%. Ukupna proizvodnja jagode i maline iz godine u godinu bilježi stalni rast, pa je tako u 2015. godini ubrano za 10% više jagode u odnosu na prethodnu godinu, dok je ukupna proizvodnja maline značajno veća i to za 28% u usporedbi sa prošlom godinom.

Proizvodnja maline i jagode u Republici Srpskoj u 2015. godini iznosila je 6.904 tone od čega 4.536 tona maline i 2.368 tona jagode. Ostvareni prinos maline iznosio je 7,2 tone po hektaru, a jagode 6,4 tona po hektaru.

Proizvodnja maline u Federaciji BiH u 2015. godini iznosila je 9.055 tona i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 48% kada je proizvodnja iznosila 6.115 tona. Proizvodnja jagode u 2015. godini iznosila je 6.483 tone i u odnosu na 2014. godinu povećana je za 12%.

Proizvodnja maline u Distriktu Brčko u 2015. godini odvijala se na 20 ha sa prosječnim prinosom od 2t/ha čija je proizvodnja iznosila 40 tona, a proizvodnja jagode odvijala se na 70 ha sa prosječnim prinosom od 6,5 t/ha čija je ukupna proizvodnja iznosila 455 tona.

Ukupna proizvodnja grožđa u BiH u 2015. godini iznosila je 32.809 tona što je za 25% više u odnosu na prošlu godinu kada je proizvedeno 26.221 tona. Prinos grožđa po čokotu iznosi 2,2 kg i veći je za 16% u odnosu na prošlu godinu kada je iznosio 1,9 kg.

Vinogradarska proizvodnja u Republici Srpskoj je zasnovana na prostoru od oko 525 ha. Ostvarena proizvodnja grožđa je iznosila 3.780 tona grožđa. Prema procjenama Ministarstva poljoprivrede Republike Srpske smanjenja prinosa u vinogradstvu iznose oko 10%, što je kompenzovano odličnim kvalitetom grožđa. Prosječan prinos grožđa u 2015. godini iznosio je 7,2 t/ha.

Prema podacima Federalnog agromediteranskog zavoda površine pod vinogradima u Federaciji BiH prosječno iznose oko 3.250 ha. Prinosi grožđa u 2015. godini iznosili su oko 2,2 kg/čokotu i veći su za 17%. Ukupna proizvodnja grožđa u Federaciji je iznosila 30.221 tona i veća je za 15% u odnosu na rod iz 2014. godine.

2.3. BROJNO STANJE STOKE I PERADI I KLANJE STOKE I PERADI U KLAONICAMA

Prema statističkim podacima o brojnom stanju stoke za 2015. godinu ukupan broj goveda je povećan za 3%, svinja za 6% i peradi za 8% u odnosu na isti period 2014. godine. Kada je riječ o brojnom stanju ovaca i koza bilježi se neznatno smanjenje, i to ovaca za 0,5% i koza za 1,4%. Brojno stanje konja u 2015. godini je ostalo na razini brojnog stanja iz prethodne godine od 17.000 komada. Brojnost koka nosilica u 2015. godini je manja za 4,5% u odnosu na prošlu godinu. Broj košnica pčela bilježi rast sa 392 hiljade komada koliko je bilo zastupljeno u 2014. godini na 393 hiljade komada u 2015. godini.

Brojno stanje rasplodne stoke bilježi blagi porast kod priplodnih grla u govedarstvu i svinjarstvu, dok je broj priplodnih grla u ovčarstvu neznatno smanjen, i to:

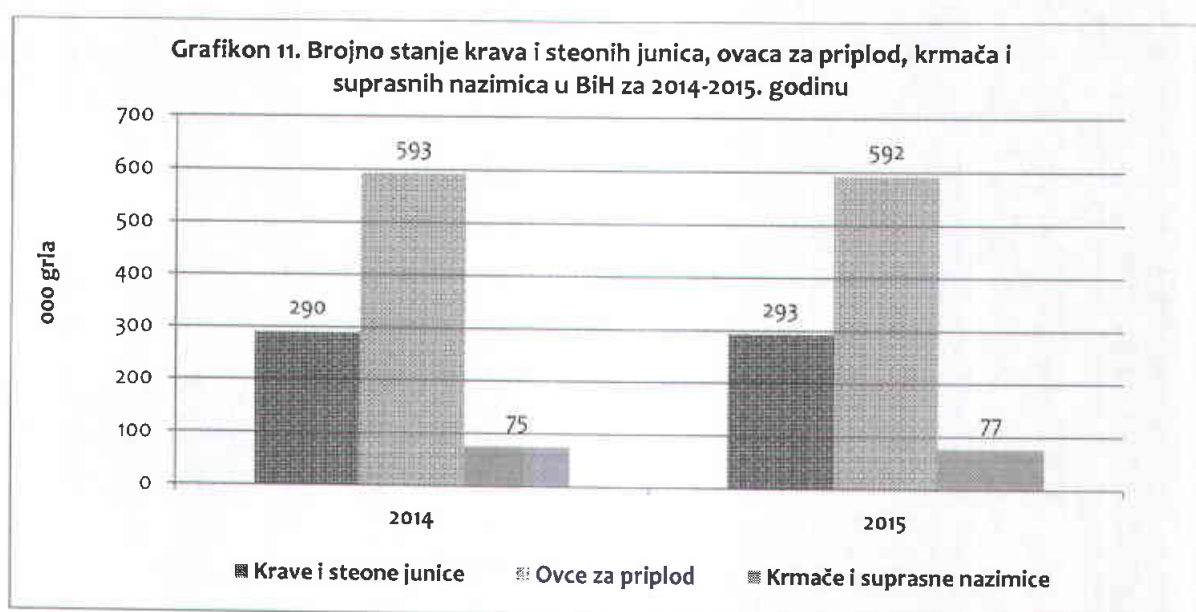
- * povećanje broja muznih krava i steonih junica sa 290 na 293 hiljada grla, što je za 3.000 grla ili 1% više;
- * povećanje broja krmača i suprasnih nazimica sa 75 na 77 hiljada grla, što je za 2.000 grla ili 3% više,
- * smanjenje broja ovaca za priplod sa 593 na 592 hiljade grla, što je za 1.000 grla ili 0,2% manje.

Tabela 10. Brojno stanje stoke i peradi u BiH (2014-2015. godina)

	2014.	2015.
Goveda (hiljada grla)	444	455
Krave i steone junice (hiljada grla)	290	293
Ovce (hiljada grla)	1.025	1.020
Ovce za priplod (hiljada grla)	593	592
Svinje (hiljada grla)	533	564
Krmače i suprasne nazimice (hiljada grla)	75	77
Konji (hiljada grla)	17	17
Koze (hiljada grla)	74	73
Perad (hiljada komada)	20.664	22.248
Koke nosilice (hiljada komada)	5.602	5.352
Košnice pčela (hiljada komada)	392	393

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Otkupne cijene stoke i peradi – Otkupne cijene goveda svih kategorija (rasplod, tov, klanje) u 2015. godini su niže u usporedbi sa prosječnim otkupnim cijenama iz prethodne godine. Otkupna cijena teladi starosti do jedne godine iznosila je 5,80 KM po kilogramu što je u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine manje za 0,17 KM po kilogramu odnosno za 2,9%. Junad do 2 godine otkupljivala su se po cijeni od 3,18 KM po kilogramu te je otkupna cijena, u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine, koja je iznosila 3,73 KM /kg, niža za 0,55 KM /kg odnosno za 15%. Također, i otkupne cijene svih kategorija svinja su niže u odnosu na prethodnu godinu. Otkupna cijena svinja za tov je iznosila 2,57 KM i niža je za 0,38 KM u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine koja je iznosila 2,95 KM/kg. Što se tiče otkupne cijene svinja za klanje (težine 110 i više kg) iznosila je 2,44 KM /kg i niža je u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine za 0,62 KM ili za 20%. Što se tiče ovaca, otkupna cijene jagnjadi starosti od 2 mjeseca do 1 godine iznosila je 4,87 KM i veća je 0,30 KM u odnosu na prošlu godinu.

Kada je riječ o klanju stoke i peradi u 2015. godini broj zaklanih goveda je povećan za 35%, peradi za 14%, dok je broj zaklanih ovaca manji za 9% i svinja za 7%, u odnosu na isti period 2014. godine. Neto težina zaklanih goveda je povećana za 100%, peradi za 12%, dok je broj zaklanih ovaca smanjen za 8% i svinja za 12%, u odnosu na isti period 2014. godine.

Generalno, proizvodnja mesa u 2015. godini iznosila je 81.450 tona i veća je za 15.443 tone ili 23% u odnosu na prethodnu godinu kada je proizvedeno 66.007 tona.

Na povećanje ukupne proizvodnje svježeg mesa utjecalo je značajno povećanje proizvodnje goveđeg mesa i manjim dijelom povećanje proizvodnje mesa peradi.

Tabela 11. Klanje stoke i peradi u klaonicama u BiH (2014-2015. godina)

Kategorija	2014.		2015.	
	Broj grla/komada	Neto težina (tona)	Broj grla/komada	Neto težina (tona)
Telad	48.027	4.608	44.216	5.108
Junad	21.819	6.259	47.534	16.193
Krave	2.102	550	5.208	1.547
Ostala goveda	39	11	4	0
Goveda, ukupno	71.987	11.429	96.962	22.848
Janjad	92.577	1.369	86.287	1.285
Ostale ovce	5.380	115	2.737	81

Ovce, ukupno	97.957	1.484	89.024	1.366
Svinje, ukupno	131.425	9.663	122.240	8.532
Tovljeni pilići	27.622	42.558	31.369	47.536
Ostala perad	596	873	771	1.168
Perad, ukupno	28.218	43.431	32.140	48.704

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U strukturi svježeg mesa, već duži niz godina dominantno mjesto ima proizvodnja mesa peradi, sa učešćem od 60%, zatim slijedi proizvodnja goveđeg mesa sa učešćem od 28%, dok je u ukupnoj proizvodnji treće rangirana proizvodnja svinjskog mesa sa učešćem od 10%. Proizvodnja ovčijeg mesa je na posljednjem mjestu, s obzirom na udio od oko 2% u ukupnoj proizvodnji.

Ukupna neto proizvodnja goveđeg mesa u 2015. godini je iznosila 22.848 tona što je u odnosu na neto proizvodnju goveđeg mesa iz prethodne godine više za 100%, odnosno veća je za istu količinu koliko je iznosila proizvodnja 2014. godine. Na veću proizvodnju neto mesa je utjecalo povećanje broja zaklanih goveda i to za 37%, a naročito tovne junadi i to za 25.715 grla ili za 118% više. Povećan broj zaklane junadi kao i veća proizvodnja goveđeg mesa su rezultat trgovinskog aranžmana između BiH i Turske, odnosno bescarinskog izvoza govedine na tursko tržište.

Ostvarena neto proizvodnja ovčijeg mesa u 2015. godini je iznosila 1.366 tona i manja je za 8% ili za 118 tona u usporedbi sa proizvodnjom ovčijeg mesa iz prethodne godine. Manja proizvodnja ovčijeg mesa je rezultat i manjeg broja zaklanih ovaca u klaonicama za 9% u odnosu na broj zaklanih ovaca iz prethodne godine koji je iznosio 97.957 grla. Ovo je i rezultat tradicionalnog načina uzgoja ovaca i podmirivanja ličnih potreba proizvođača i lokalnog stanovništva za ovčijim mesom.

Negativna kretanja u proizvodnji svinjskog mesa su zabilježena i u 2015. godini s obzirom da je neto proizvodnja svinjskog mesa iznosila svega 8.532 tone što je u usporedbi sa ostvarenom proizvodnjom iz prethodne godine manje za 1.131 tonu, odnosno 12%. Manja proizvodnja svinjskog mesa je rezultat i manjeg broja zaklanih grla svinja za 9.185 komada ili 7%.

Proizvodnja mesa peradi je jedna od vodećih proizvodnji mesa. Prema podacima za dvije posmatrane godine broj zaklane peradi je povećan sa 28.218 hiljada komada peradi, koliko je zaklano u 2014. godini, na 32.140 hiljada komada u 2015. godini što je za 14% više. Povećan broj zaklane peradi odrazio se i na povećanje proizvodnje neto mesa peradi sa 43.431 tonu koliko je proizvedeno 2014. na 48.704 tone ili za 12% u 2015. godini. Oko 98% peradi koja su zaklana u klaonicama su tovljeni pilići/brojleri a preostalih 2% otpada na svu ostala perad.

2.4. STOČARSKA PROIZVODNJA

2.4.1. Proizvodnja, otkup i prerada sirovog mlijeka

Kada je riječ o proizvodnji u stočarstvu, najznačajnija proizvodnja je svakako proizvodnja mlijeka. Ukupna proizvodnja mlijeka u BiH za 2015. godinu iznosila je 697.284 hiljade litara i neznatno je veća, svega 0,2% u usporedbi sa ostvarenom proizvodnjom iz prethodne godine kada je proizvedeno 696.735 hiljada litara. U ukupnoj proizvodnji mlijeka dominira proizvodnja kravljeg mlijeka sa učešćem od 97%, dok je učešće ovčijeg mlijeka 2% i kozijeg svega 1%.

Tabela 12. Proizvodnja sirovog mlijeka u BiH za 2014/2015. godinu

Sirovo mlijeko	2014	2015
Kravlje mlijeko (hiljada litara)	672.958	674.032
Ovčije mlijeko (hiljada litara)	16.328	15.587
Kozije mlijeko (hiljada litara)	7.449	7.665
Ukupno	696.735	697.284

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli vidljivo je da se kod proizvodnje sirovog kravljeg mlijeka u 2015. godini bilježi rast od 1% u usporedbi sa proizvodnjom sirovog kravljeg mlijeka iz prethodne godine. Kada je riječ o proizvodnji sirovog ovčijeg mlijeka bilježi se smanjenje proizvodnje za oko 5%, a kod proizvodnje sirovog kozijeg mlijeka bilježi se rast proizvodnje za oko 3%.

Tabela 13. Proizvodnja mlijeka u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH u 2014-2015. godini

Mlijeko	Federacija		Republika Srpska		Brčko Distrikt	
	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.
Kravlje mlijeko (hiljada litara)	348.549	351.144	317.359	316.688	7.049	6.200
Ovčije mlijeko (hiljada litara)	11.513	11.127	4.216	4.140	599	320
Kozije mlijeko (hiljada litara)	4.862	4.857	2.287	2.278	300	530
Ukupno	364.924	367.128	323.862	323.106	7.948	7.050

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske i Federalni zavod za statistiku

Evidentno je da je u 2015. godini oko 53% ukupne proizvodnje sirovog mlijeka ostvareno u Federaciji BiH, oko 46% u Republici Srpskoj i oko 1% u Brčko Distriktu.

Posmatrajući ostvarenu ukupnu proizvodnju mlijeka u 2015. godini u Republici Srpskoj može se konstatovati da je neznatno manja, i to za 0,2% u odnosu na proizvodnju iz 2014. godine. U Federaciji BiH proizvodnja je nešto veća, za 0,6% ili za 2,2 miliona litara u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Negativna kretanja u proizvodnji mlijeka za 2015. godinu se bilježe u Distriktu Brčko obzirom da je ukupna količina mlijeka manja za 11% ili 898 hiljada litara u odnosu na ukupnu proizvodnju mlijeka u 2014. godini, čemu je doprinijelo smanjenje proizvodnje kravljeg mlijeka za 12% i ovčijeg za 47%.

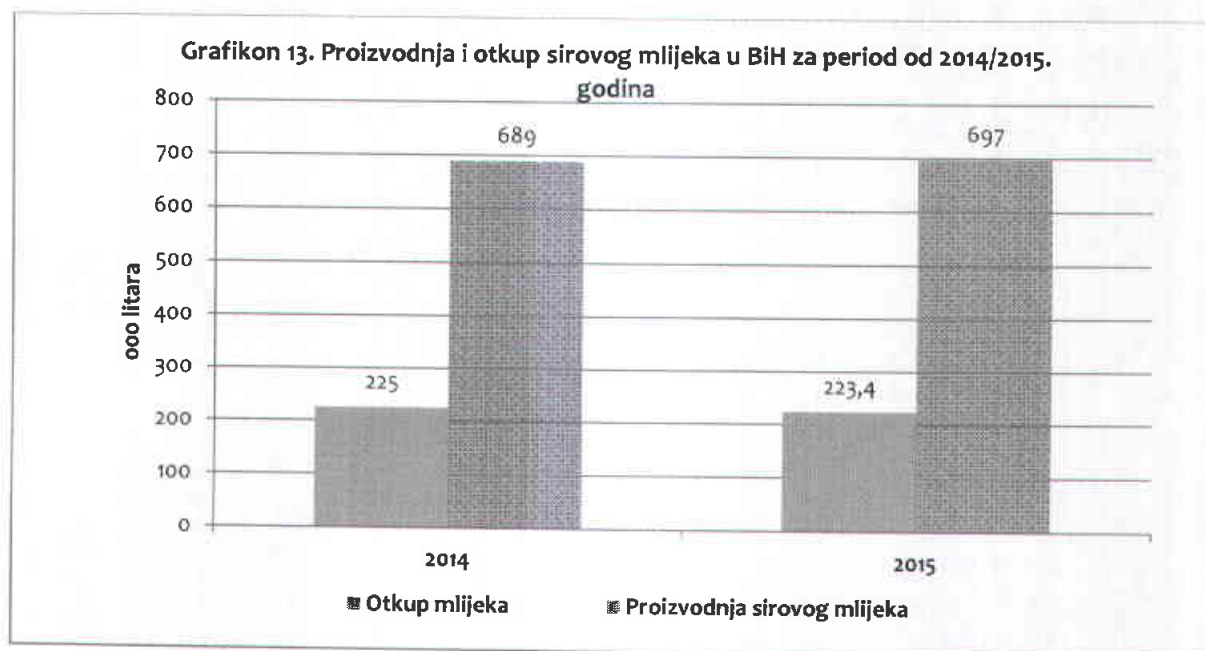
Prema podacima Agencije za statistiku BiH ukupna količina prikupljenog sirovog kravljeg mlijeka koje su otkupile mljekare u 2015. godini iznosila je 240.108 tona i veća je za 3,6% u odnosu na 2014. godinu kada je otkupljeno 231.811 tona. Prosječan sadržaj mliječne masti u mlijeku iznosio je 3,85% i proteina 3,28%.

Tabela 14. Prikupljeno mlijeko u BiH za 2014. i 2015. godinu

2014.			2015.		
Količina (tona)	% mm	% proteina	Količina (tona)	% mm	% proteina
231.811	3,87	3,25	240.108	3,85	3,28

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema podacima „Milkprocessing“-a koji su dobijeni putem ankete od 17 tržišno relevantnih mljekara u 2015. godini, one su otkupile oko 233,4 miliona litara sirovog mlijeka i to od 12.553 proizvođača. Od ukupno 233,4 miliona litara otkupljenog mlijeka oko 52,8% ili 123 miliona litara mljekare su otkupile na području Federacije BiH, dok su u isto vrijeme oko 45,2% ili 105 miliona litara otkupile u Republici Srpskoj i oko 4,6 miliona litara ili oko 2% u Distriktu Brčko BiH.

Proizvodni program mljekara je i dalje isti i nije se znatno mijenjao ni u 2015. godini. Ukupna proizvodnja konzumnog mlijeka i ostalih mliječnih proizvoda u 2015. godini je iznosila 194.109 tona, što je oko 2% manje u odnosu na ostvarenu proizvodnju iz prethodne godine koja je iznosila 198.100 tona.

Tabela 15. Proizvodnja mliječnih proizvoda u BiH 2014/2015.godina

Proizvodi	2014.	2015.
Konzumno mlijeko (tona)	141.236	125.925
Pavlaka (vrhnje) (tona)	20.166	23.177
Fermentisani mliječni proizvodi (tona)	30.732	38.036
Maslac (tona)	462	750
Kravlji sir (tona)	5.504	6.221
Ukupno	198.100	194.109

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U strukturi proizvodnje mliječnih proizvoda, vodeći proizvod je i dalje konzumno mlijeko sa 65% učešća u ukupnoj proizvodnji, ali je udio u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosio 71%, ipak nešto manji. Na drugom mjestu su fermentisani proizvodi kod kojih je povećan udio u proizvodnji sa 16%, koliko je iznosio udio u 2014, na 20% učešća u 2015. godini. Također, i udio pavlake je u ukupnoj proizvodnji povećan sa 10 na 12%. Proizvodnja kravljeg sira u 2015. godini je veća za 13%, te maslaca i ostalih žutomasnih proizvoda za 62%.

2.4.2. Proizvodnja ostalih stočarskih proizvoda

Od ostalih stočarskih proizvoda značajni su proizvodnja jaja, vune i meda. Proizvodnja vune u 2015. godini iznosila je 1.391 tonu što je za 6% više u odnosu na prošlu godinu, jaja 721.607 hiljada komada i veća je za 3% u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 702.121 hiljadu komada. Povoljne vremenske prilike su utjecale na značajno povećanje proizvodnje meda od 4.926 tona što je čak za 84% više u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 2678 tona.

Tabela 16. Proizvodnja jaja, meda i vune u BiH (2014-2015. godina)

Proizvodi	2014.	2015.	Indeks 2015/2014
Jaja (hiljada komada)	702.121	721.607	101,8
Med (tona)	2.678	4.926	183,9
Vuna (tona)	1.308	1.391	106,3

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrajući proizvodnju ovih stočarskih proizvoda u Republici Srpskoj u 2015. godini se bilježi smanjenje proizvodnje jaja i to za oko 3%, dok proizvodnja meda i vune bilježi rast za 89%, odnosno za 10% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Kada je riječ o Federaciji BiH zabilježen je rast proizvodnje jaja za 9%, vune za 3% i meda za 85%. Što se tiče Distrikta Brčko značajno povećanje se bilježi kod proizvodnje jaja za 60% u odnosu na prethodnu godinu, dok kod proizvodnje vune i meda nema značajnih promijena.

Tabela 17. Proizvodnja jaja, meda i vune u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu (2014-2015. godina)

Proizvodi	Federacija BiH		Republika Srpska		Brčko Distrikt	
	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.
Jaja (ooo komada)	275.710	301.717	419.000	408.000	7.411	11.890
Med (tona)	1.546	2.862	1.042	1.974	90	90
Vuna (tona)	730	753	572	632	6	6

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku

3. PREHRAMBENA INDUSTRIJA

U ovom dijelu izvještaja dat je pregled stanja u prehrambenoj industriji, kapaciteti i ostvarena proizvodnja u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko BiH, i pregled stanja u proizvodnji najznačajnijih grana prehrambene industrije u 2015. godini.

3.1. Prehrambena industrija u Republici Srpskoj

Prehrambena industrija i industrija pića u Republici Srpskoj je u toku 2015. godine zabilježila značajan porast, sa oko 335 privrednih društava koja se bave proizvodnjom i preradom hrane. Stopa rasta industrijske proizvodnje je u usporedbi sa prethodnom godinom veća za 4,3 %. Što se tiče prehrambene industrije proizvodnja je povećana za 6,7 %, u oblasti proizvodnje pića za 9,2 %, dok je u oblasti proizvodnje duhanskih proizvoda povećana za preko 300,0 %. Treba istaći da se u 2015. godini povećao i broj zaposlenih u industrijskom sektoru za 1,7 % u odnosu na 2014. godinu. U prehrambenoj industriji broj zaposlenih se povećao za 7,8 %, u oblasti proizvodnje pića se smanjio za 1,7 %, dok je u oblasti proizvodnje duhanskih proizvoda povećan za 27,9 %.

Tabela 18. Pregled kapaciteta u pojedinim granama prehrambene industrije u RS u 2015. godini

Grana prehrambene industrije	Jedinica mjere	Broj pogona	Iskorištenost instalisanog kapaciteta (%)
Proizvodnja mesa i mesnih prerađevina	t	20	40
Prerada voća i povrća	t	15	40
Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda	t	14	60
Proizvodnja mlinskih proizvoda	t	30	30
Proizvodnja konditorskih proizvoda	t	4	30
Proizvodnja čaja, začina i sl. proizvoda	t	3	40
Proizvodnja šećera	t	2	12
Proizvodnja piva	000 l	1	40
Proizvodnja i punjenje vode	000 l	2	50
Proizvodnja duhanskih proizvoda	kom	1	10

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske

Proizvodnja mesa i mesnih prerađevina - Prema raspoloživim podacima u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske tokom 2015. godine evidentirano je povećanje bruto domaće proizvodnje mesa svih vrsta domaćih životinja i to: goveda 7,2%, živine 4,1%, ovaca 2,7%, koza 2,0% i svinja 1,2%. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske u 2015. godini proizvedene su sljedeće količine mesa: 6.122.027 kg govedine i teletine, 4.018.250 kg svinjetine, 120.518 kg ovčijeg mesa, 11.085.274 kg pilećeg mesa, te 8.856.182 kg mesnih prerađevina.

Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda - Industrija mlijeka i mliječnih proizvoda u Republici Srpskoj bazirana je na radu sedam mljekara sa ukupnim instalisanim dnevnim kapacitetom prerade 390.900 litara mlijeka. Iskorištenost kapaciteta je 66 % odnosno prerađuju 258.000 litara mlijeka/dan. Na godišnjoj razini mljekare proizvedu 48.703.589,00 litara konzumnog mlijeka što čini 63,14 % njihove proizvodnje, dok 36,86 % čini proizvodnja mliječnih proizvoda. U sistemu otkupa mlijeka učestvuju: farme (40 %), otkupne stanice (42 %) i zadruge (18 %). Postojeća struktura pretežno je orjentisana na konzumnu potrošnju na domaćem tržištu. U toku 2015. godine, količine prikupljenog kravljeg mlijeka manje su za 8,2 % u odnosu na 2014. godinu, ali je zabilježeno povećanje proizvodnje pavlake za 15,5 %, kravljeg sira za 9,9 %, fermentisanih mliječnih proizvoda za 7,9 % i maslaca i ostalih žuto-masnih proizvoda za 7,8 %. U istom periodu, smanjena je proizvodnja konzumnog mlijeka za 16,9 % i kondezovanog mlijeka 41,3 %.

Mlinsko-pekarska industrija - Republika Srpska radi podmirivanja sopstvenih potreba za hlebom tradicionalno uvozi brašno ali i značajne količine pšenice koje se prerađuje u domaćim mlinovima. Prosječna proizvodnja brašna za period od posljednje četiri godine iznosila je 91.000 tona. U Republici Srpskoj registrirano je tridesetak mlinova, od kojih se prema obimu proizvodnje ističu „Žitoprodukt 2012“ d.o.o. Banja Luka (instalirani dnevni kapacitet 90 tona) i „Žitopromet“ a.d. Bijeljina (instalirani dnevni kapacitet 150 tona). Ukupna iskorišćenost cjelokupnih instaliranih kapaciteta mlinske industrije iznosi oko 30%. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske u 2015. godini proizvedeno je 95.102.277 kg pšeničnog brašna, 274.487 kg brašna žitarica i 33.125.300 kg ostalih mlinskih proizvoda. Prema istom izvoru u 2015. godini proizvedeno je 17.055.268 kg hljeba, svježih peciva, kolača i ostalih pekarskih proizvoda na bazi brašna, te 731.606 kg tjestenine, i 183.237.767 kg hrane za životinje.

Konditorska industrija - U sektoru konditorske industrije uspješno posluje nekoliko preduzeća („SWISSLION – TAKOVO“ d.o.o. Trebinje, „MIRA“ a.d. Prijedor, „DAŽ“ d.o.o. Zvornik). Preduzeće „SWISSLION – TAKOVO“ d.o.o. Trebinje posjeduje ukupni instalirani dnevni kapacitet od 619,09 tona/dan, s tim da trenutna iskorišćenost iznosi nešto više od 30 % projektovanih mogućnosti. Preduzeće „MIRA“ a.d. Prijedor posjeduje instalirani kapacitet proizvodnje od 5.000 tona gotovog proizvoda na godišnjoj razini, pri čemu je iskorišćenost istog preko 80%. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske u 2015. godini proizvedeno je 7.766.219 kg konditorskih proizvoda.

Prerada voća i povrća - Industrijska prerada voća je razvijena u Republici Srpskoj i predstavlja integralni dio prehrambene industrije. Voće se u toku pristizanja može djelomično preraditi i konzervirati za daljnju preradu ili se može odmah preraditi u finalne proizvode. Važniji prerađivači voća su: „Vitaminka“ a.d. Banja Luka, „Kap po kap“ d.o.o. Laktaši, „SPEKTAR DRINK“ d.o.o. Bijeljina, „PRIJEDORČANKA“ a.d. Prijedor, AGROCENTAR „EKO – BeL“, Kozarska Dubica, „MB impex“ d.o.o. Banja Luka i dr. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske u 2015. godini proizvedeno je ukupno 15.730.896 kg prerađevina od voća i povrća, ne računajući sokove čija proizvodnja je iznosila 14.515.031 l.

3.2. Prehrambena industrija u Federaciji BiH

U Federaciji BiH nema proizvodnje jestivog ulja, šećera (osim pakovanja šećera), etil alkohola, kvasca i slada. Kapaciteti privrednih društava koja se bave proizvodnjom prehrambenih proizvoda u Federaciji BiH u 2015. godini su na istoj razini kao i prethodnih godina. Iskorišćenost kapaciteta u prehrambenoj industriji je ispod 50%, izuzimajući proizvodnju bezalkoholnih pića gdje je iskorišćenost kapaciteta 54%, prerade mlijeka 56 %, te prerade voća i povrća 62%.

Tabela 19. Ostvarena proizvodnja u prehrambenoj industriji Federacije za 2015. godinu

Grana prehrambene industrije	Jedinica mjere	Instalisani kapaciteti	Ostvarena proizvodnja
Mlinska industrija	tona	397.500	146.215
Prerada mlijeka	ooo litara	332.000	185.956
Prerada mesa	tona	169.000	56.288
Prerada voća i povrća	tona	16.400	10.170
Proizvodnja keksa i vafli	tona	28.100	5.452
Proizvodnja piva	hl	1.500.000	406.354
Proizvodnja mineralne vode	ooo litara	420.000	66.315
Proizvodnja bezalkoholnih pića	ooo litara	360.600	194.464
Proizvodnja vina	ooo litara	26.400	4.114
Proizvodnja cigareta	tona	7.000	2.289

Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

Najniža iskorišćenost kapaciteta bilježi se kod proizvodnje vina i iznosi 15,6 % u odnosu na 2014. godinu kada je iznosila 8,13 %. Međutim, podaci o ostvarenoj proizvodnji kojima raspolaže Federalni zavod za statistiku po svim granama prehrambene industrije, odnosi se na manji broj subjekata i nisu relevantan pokazatelj ukupno ostvarene proizvodnje u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prema nezvaničnim podacima o proizvodnji vina koje posjeduje Federalno ministarstvo poljoprivrede iskorišćenost kapaciteta je veća od 50 %. Veliki problem sa kojim se suočava prehrambena industrija u Federaciji BiH jeste nerazvijenost pratećih industrija što vodi tome da prehrambeni sektor zavisi o uvozu većine potrebnih inputa tj. ulaznih sirovina. Privredna društva prema porijeklu sirovina u suštini se mogu podijeliti u dvije skupine: ona koje prerađuju sirovine koje su najvećim dijelom proizveli domaći proizvođači (mlijeko, mineralne vode, voće i povrće, grožđe za proizvodnju vina) i ona koja proizvodnju zasnivaju uglavnom na uvezenim sirovinama (proizvodnja piva, osvježavajućih bezalkoholnih pića, cigareta, prerada žitarica i prerada mesa). Prerađivački kapaciteti mljevenja pšenice i prerade mesa su u disproporciji sa mogućnošću osiguranja domaćih sirovina za ovu proizvodnju, pa se proizvodnja u ovim pogonima u najvećoj mjeri zasniva na uveznoj sirovini. Također, svi proizvodi koji u sirovinskoj osnovi sadrže šećer, voćni koncentrat, voćne baze, slad, hmelj itd. porijeklom su iz uvoza.

3.3. Prehrambena industrija u Distriktu Brčko BiH

Udio prehrambene industrije u bruto društvenom proizvodu (BDP) Brčko Distrikta BiH iznosi 35.863.000 KM odnosno 5,3 %.

Kad je riječ o proizvodnim kapacitetima za proizvodnju hrane u Brčko Distriktu proizvodnja ulja i šećera su dvije glavne proizvodne grane prehrambene industrije. Osim toga zastupljene su i proizvodnja brašna i hljeba, pekarskih proizvoda, kafe i čaja, keksa i proizvodnja stočne hrane.

Privredna društva u sektoru prehrambene industrije u Brčko Distriktu BiH su:

- „BIMAL“ d.d. - proizvodnja jestivog ulja, 214 zaposlenih, proizvodni kapacitet 120.000 tona (40.000 tona gotovih proizvoda), iskorišćenost kapaciteta preko 90%, provedena privatizacija.
- „STUDEN AGRANA“ - rafinerija šećera, 147 zaposlenih, proizvodni kapaciteti 150.000 tona, iskorišćenost kapaciteta 94,4 %, privatno preduzeće.
- „ŽITOPROMET“ d.d. - proizvodnja brašna, 32 zaposlena, proizvodni kapaciteti: mlin 20.00 MT/god., provedena privatizacija.
- „BOSNAPLOD“ d.d. - preduzeće za proizvodnju i preradu voća, kapacitet 10.000 tona smrznutog voća, provedena privatizacija.
- „BILJANA“ d.d. - uzgoj i prerada ljekovitog bilja, 45 zaposlenih, iskorišćenost kapaciteta 60%, provedena privatizacija
- „NOVI BIMEKS“ d.d. - mesna industrija, provedena privatizacija, u stečaju.
- „VOČAR“ d.o.o. – privatno preduzeće za proizvodnju prehrambenih proizvoda, 43 zaposlena radnika, proizvodni kapaciteti 1000 t hrane za 1 godinu, iskorišćenost kapaciteta 77. 2%.

4. TRGOVINA POLJOPRIVREDNO – PREHRAMBENIM PROIZVODIMA

4.1. Ukupna robna razmjena poljoprivrednih proizvoda i glavni trgovinski partneri

Ostvarena vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini iznosila je 3,71 milijardu KM i veća je za 9% u odnosu na ukupnu vanjsko-trgovinsku razmjenu iz prethodne godine.

Uvoz poljoprivrednih proizvoda je bio na razini vrijednosti od 2,89 milijardi KM, i veći je za 5% u usporedbi na vrijednost uvoza iz prethodne godine. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini iznosio je 818 miliona KM i veći je za 26%. Negativni saldo u trgovini poljoprivrednim proizvodima u 2015. godini je iznosio 2,07 milijardi KM što je za 1,5% manje u usporedbi sa ostvarenim deficitom iz prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivrednim proizvodima u 2015. godini iznosila je 28% i poboljšana je za četiri procenta u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosila 24%.

Tabela 20. Robna razmjena BiH poljoprivrednim proizvodima za 2014. i 2015. godinu (Mil. KM)

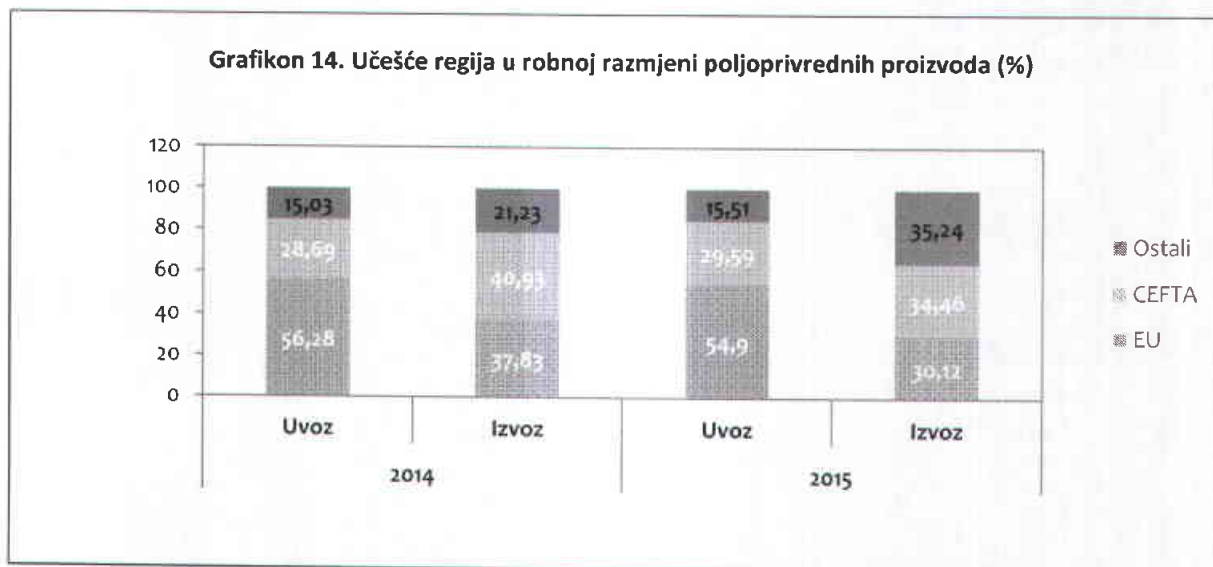
Godina	Izvoz	Uvoz	Deficit	Pokrivenost
2015.	818	2.891	-2.073	28%
2014.	649	2.752	-2.103	24%

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno sa Kombinovanim nomenklaturom (gl. CT 1-24)

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrajući robnu razmjenu poljoprivrednim proizvodima prema tržištima odnosno regijama za 2015. godinu evidentno je da više od pola, ili 55% ukupnog uvoza poljoprivrednih

proizvoda dolazi iz Europske unije i oko 30% uvoza iz zemalja CEFTA-e. Uvoz sa ostalih tržišta činio je oko 15% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda u BiH u 2015. godini.

Kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda, oko 35% ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda je bilo usmjereno ka CEFTA-a tržištu, oko 30% ka tržištu EU, a na ostala tržišta je plasirano 35% ukupnog izvoza.

Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Europske unije u BiH u 2015. godini dostigao je vrijednost od 1,6 milijardi KM i veći je za 38 miliona KM ili 2,48% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna vrijednost izvoza poljoprivrednih proizvoda iz BiH u Europsku uniju iznosila je 246,30 miliona KM i bilježi rast od 0,64 miliona KM ili svega 0,3% u usporedbi sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine. Kada je riječ o državama Europske unije iz kojih se najviše uvoze poljoprivredni proizvodi u BiH, to su Njemačka (20%), Italija (18,3%), Hrvatska (17,4%), Slovenija (8%) i Austrija (6%). Također, i kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda iz BiH u zemlje EU, ista je struktura zemalja u koje se izvozi, s tim što je udio u ukupnom izvozu ka EU drugačiji. Naime, oko 22% ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda u EU plasira se u Njemačku, u Italiju oko 19%, Hrvatsku oko 14%, Sloveniju i Austriju oko 12%. Deficit u razmjeni poljoprivrednih proizvoda između BiH i Europske unije u 2015. godini iznosio je 1,34 milijarde KM i bilježi rast od 2,9%, u odnosu na prethodnu godinu.

U razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa CEFTA-om pokrivenost uvoza izvozom u 2015. godini iznosila je 15,6% i nešto je niža u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 15,9%.

Tabela 21. Uporedni pregled BiH razmjene poljoprivrednim proizvodima po regionima (Mil. KM)

Region	2014.		2015.		Rast/Pad	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
EU	1.548,69	245,66	1.587,06	246,30	2,48	0,26
CEFTA	789,50	265,80	855,48	283,24	8,36	6,56
EFTA	6,20	6,59	3,96	7,74	-36,13	17,43
UoST*	60,66	114,37	58,17	229,18	-4,11	100,39
Ostatak svijeta	346,76	16,92	386,30	51,17	11,40	202,53
Ukupno	2.751,81	649,34	2.890,97	817,63	5,06	25,92

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Zemlje Ugovora o slobodnoj trgovini (Turska)

** Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno sa WTO klasifikacijom

Zbog blizine tržišta i tradicionalne povezanosti, region zemalja Jugoistočne Europe (CEFTA) predstavlja veoma važno tržište za poljoprivredne proizvode iz BiH. Ukupna vrijednost

izvoza na ovo tržište u 2015. godini iznosila je 283,24 miliona KM i veća je za 6,6% u usporedbi sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine, dok je ukupna vrijednost uvoza u istom periodu iznosila 855,5 miliona KM i veća je za 8,36%. U vanjsko-trgovinskoj razmjeni sa CEFTA-om bilježi se deficit koji je iznosio 572,3 miliona KM i veći je za 9,3% u usporedbi sa deficitom iz prethodne godine. Posmatrajući članice CEFTA-e u koje se izvoze poljoprivredni proizvodi iz BiH evidentno je da se najviše (oko 45% ukupnog izvoza u CEFTA-u) izvozilo u Srbiju. Značajniji izvoz poljoprivrednih proizvoda je ostvaren u Makedoniju (20%), Crnu Goru (19%), i Kosovo (15%). Što se tiče uvoza najznačajnije mjesto u uvozu poljoprivrednih proizvoda u BiH zauzima Srbija sa oko 91% udjela, zatim Makedonija sa udjelom od 7% i Crna Gora sa udjelom od 2%. U razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa CEFTA-a zemljama, pokrivenost uvoza izvozom u 2015. godini iznosila je 33,11% i manja je za 0,56% u odnosu na prethodnu godinu.

Izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje EFTA-e povećan je za 17,43%, a uvoz poljoprivrednih proizvoda iz EFTA-e smanjen je za 36,13%. Bosna i Hercegovina sa zemljama EFTA-e je u 2015. godini ostvarila suficit u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima u vrijednosti od 3,78 miliona KM, te rast suficita od 866,90%, jer je u prethodnoj godini suficit iznosio 390,77 hiljada KM. U razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa EFTA-om pokrivenost uvoza izvozom u 2015. godini iznosila je 195,45% i veća je za 89,14% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2015. godini došlo je do značajnog rasta izvoza poljoprivrednih proizvoda u Tursku (UoST) od 100,39%, a uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Turske zabilježio je pad od 4,11%, što je dovelo do značajnog rasta suficita u razmjeni poljoprivrednim proizvodima od 218,45%. Bosna i Hercegovina je u razmjeni poljoprivrednim proizvodima najveću pokrivenost uvoza izvozom imala sa Turskom od 393,99% i veća je za 205,47% u odnosu na prethodnu godinu. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u Tursku ima najveći doprinos na rast ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda.

Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz CEFTA-e i EU imaju najveći doprinos na rast ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda.

4.1.1. Vodeći poljoprivredni proizvodi u razmjeni

U 2015. godini oko 72% ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koncentrisano je u okviru 10 glava Carinske tarife, što izraženo u novčanoj vrijednosti iznosi 2,03 milijarde KM. Što se tiče izvoza oko 80% ukupnog izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda čini 10 glava Carinske tarife, a izraženo u novčanoj vrijednosti to iznosi 652 miliona KM.

Tabela 22. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda u BiH (glave CT 1-24) , Mil.KM

Glava CT	2014.		2015.		Rast/Pad	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
01	65	5	106	4	63,07%	-20%
02	228	20	257	100	12,71%	400%
03	20	19	23	21	15%	10,52%
04	143	70	133	64	-6,99%	-8,57%
05	2	0	2	0	0%	0%
06	16	4	17	5	6,25%	25%
07	75	29	78	31	4%	6,89%
08	137	64	155	103	13,13%	60,93%
09	97	9	108	12	11,34%	33,33%
10	252	37	247	34	-1,98%	-8,10%
11	49	8	49	10	0%	25%
12	81	9	100	7	23,45%	-22,22%
13	2	0	3	0	50%	0
14	0	0	0	0	0	0
15	151	93	167	119	10,59%	27,95%
16	96	48	89	49	-7,29%	2,08%
17	138	35	130	43	-5,79%	22,85%

18	139	23	145	26	4,31%	13,04%
19	176	59	174	65	-1,13%	10,16%
20	65	18	71	15	9,23%	-16,66%
21	220	22	227	18	3,18%	-18,18%
22	324	43	335	44	3,39%	2,32%
23	194	20	192	25	-1,03%	25%
24	82	16	84	23	2,43%	43,75%
Ukupno (1-24)	2.751,81	649,34	2.890,91	817,63	5,08%	25,65%
Udio (1-24)	16,99	7,43%	18,24	9,09	/	/
Ukupno	16.199,28	8.681,74	15.851,69	8.987,19	-2,15	3,52

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tri najznačajnije skupine poljoprivrednih proizvoda u izvozu su proizvodi u okviru Glava 15, 08 i 02.

Najveća vrijednost izvoza od 119 miliona KM u 2015. godini ostvarena je izvozom biljne i životinjske masti, zatim voća, kore agruma, dinja i lubenica sa vrijednosti izvoza od 103 miliona KM, mesa i jestivih klaničnih proizvoda kod kojih je vrijednost izvoza iznosila 100 miliona KM.

Posmatrano po glavama carinske tarife top deset uvoznih skupina poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2015. godini su:

- * Glava CT 22 - Pića, alkoholi i sirće, sa učešćem od 12%,
- * Glava CT 02 - Meso i jestivi klanični proizvodi od 9%,
- * Glava CT 10 - Žitarice 8,6%,
- * Glava CT 21 - Razni prehrambeni proizvodi od 8%,
- * Glava CT 23 - Ostaci i otpaci od prehrambene industrije, pripremljena životinjska hrana od 7%,
- * Glava CT 19 - Proizvodi na bazi žitarica, brašna, mlijeka i slično sa učešćem od 6%,
- * Glava CT 08 - Jestivo voće, kore agruma, dinja i lubenica sa učešćem od 5%,
- * Glava CT 15 - Biljna i životinjska mast, vosak i slično, sa učešćem od 6%,
- * Glava CT 18 - Kakao i proizvodi od kakaa, sa učešćem od 5%,
- * Glava CT 04 - Mlijeko i drugi mliječni proizvodi, jaja peradi, ptičija jaja i med sa učešćem od 5%.

Poljoprivredni proizvodi kod kojih je zabilježeno značajnije povećanje uvoza u 2015. godini su:

- * Žive životinje i to za 63,07%, uljano sjeme i razno zrncvlje za 23,45%, biljna i životinjska mast, i vosak za 10,6%.

Tri najznačajnije skupine poljoprivrednih proizvoda u uvozu su proizvodi u okviru Glava 22, 02 i 10.

Najveća vrijednost uvoza u 2015. godini je zabilježena kod uvoza pića i alkohola za koje je izdvojeno 335 miliona KM, zatim slijede meso i jestivi klanični proizvodi za koje je izdvojeno 257 miliona KM i na trećem mjestu su žitarice kod kojih je vrijednost uvoza iznosila 247 miliona KM.

Deset najznačajnijih izvoznih skupina poljoprivredno prehrambenih proizvoda u 2015. godini su:

- * Glava CT 15 - Biljna i životinjska mast i vosak i slično, sa učešćem od 15%,
- * Glava CT 08 - Jestivo voće, kore agruma, dinja i lubenica sa učešćem od 13%,
- * Glava CT 02 - Meso i jestivi klanični proizvodi sa učešćem od 12%,
- * Glava CT 19 - Proizvodi na bazi žitarica, mlijeka i slično sa učešćem od 8%,
- * Glava CT 04 - Mlijeko i drugi mliječni proizvodi, jaja peradi, ptičija jaja i med sa učešćem od 8%,
- * Glava CT 16 - Prerađevine od mesa, ljuskavaca, mekušaca ili drugih vodenih beskičmenjaka sa učešćem od 6%,
- * Glava CT 22 - Pića, alkoholi i sirće sa učešćem od 5%,
- * Glava CT 17 - Šećeri i proizvodi od šećera sa učešćem od 5%,
- * Glava CT 10 - Žitarice sa učešćem od 4%,
- * Glava CT 07 - Jestivo povrće sa učešćem od 4%.

Kada je riječ o poljoprivrednim proizvodima kod kojih se bilježi značajan rast izvoza u 2015. godini, to su: meso i jestivi klanični proizvodi čije je vrijednost veća za 400% čemu je doprinio izvoz mesa u R. Tursku, zatim voća za 61%, duhan i prerađene zamjene duhana za 44%, zatim kafa, čaj i začini za 33,33%, i biljne i životinjske masti za 28%

4.1.2. Struktura deficita u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima

BiH bilježi deficit skoro u svim glavama Carinske tarife koje se po međunarodnoj klasifikaciji smatraju poljoprivrednim proizvodima. U 2015. godini najveće učešće u deficitu robne razmjene poljoprivrednim proizvodima imali su:

- * Glava CT 22 – Pića, alkoholi i sirće (14,03%)
- * Glava CT 10 – Žitarice (10,27%)
- * Glava CT 21 – Razni prehrambeni proizvodi (10,08%)
- * Glava CT 23 – Ostaci i otpaci od prehrambene industrije, pripremljena životinjska hrana (8,05%)
- * Glava CT 02 – Meso i jestivi klanični proizvodi (7,57%)
- * Glava CT 18 – Kakao i proizvodi od kakaa (5,74%)
- * Glava CT 19 – Proizvodi na bazi žitarica i mlijeka (5,26%)
- * Glava CT 01 – Žive životinje (4,92%).

U usporedbi sa prethodnom, 2014. godinom, deficit je zabilježen za potpuno iste skupine proizvoda po carinskim tarifama, vrijednosno i količinski, s tim da je ukupan deficit u 2015. godini umanjen za oko 3%. Supstitucija uvoza, i proizvodnja za domaće tržište je jedna od raspoloživih mogućnosti poboljšanja ukupnog vanjsko-trgovinskog bilansa, a također realna osnova za povećanje domaće proizvodnje orijentacijom plasmana roba na sopstveno tržište.

Tabela 23. Struktura deficita u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima

Glava CT	2015.		2015.	
	UVOZ	IZVOZ	DEFICIT	% UČEŠĆA DEFICITA
01	106	4	-102	4,92
02	257	100	-157	7,57
03	23	21	-2	0,10
04	133	64	-69	3,33
05	2	0	-2	0,10
06	17	5	-12	0,58
07	78	31	-47	2,27
08	155	103	-52	2,51
09	108	12	-96	4,63
10	247	34	-213	10,27
11	49	10	-39	1,88
12	100	7	-93	4,48
13	3	0	-3	0,14
14	0	0	0	0,00
15	167	119	-48	2,31
16	89	49	-40	1,93
17	130	43	-87	4,19
18	145	26	-119	5,74
19	174	65	-109	5,26
20	71	15	-56	2,70
21	227	18	-209	10,08
22	335	44	-291	14,03

23	192	25	-167	8,05
24	84	23	-61	2,94
Ukupno (1-24)	2.892	818	-2.074,00	100%
UKUPNO BiH	15.851,7	8.987,2	-6.864,5	

Izvor podataka: Agencija za statistiku BiH

4.2. Razmjena poljoprivrednih proizvoda sa R. Hrvatskom i R. Srbijom

4.2.1. Robna razmjena sa Republikom Hrvatskom

Posmatrajući vanjsko-trgovinsku razmjenu poljoprivrednim proizvodima između Republike Hrvatske i BiH za period 2013-2015. godine, nakon značajnog pada uvoza poljoprivrednih proizvoda u 2014. godini, u 2015. godini došlo je do neznatnog rasta uvoza za 0,65% u odnosu na 2014. godinu. Povećanje uvoza u 2015. godini uzrokovao je značajan rast uvoza pšenice koji je u 2015. godini povećan za oko 5,5 miliona KM.

Ukupan izvoz poljoprivrednih proizvoda u datom periodu iz BiH u Republiku Hrvatsku bilježi konstantan pad. Posmatrano od 2013. do 2015. godine izvoz se smanjio za oko 50% ili vrijednosno gledano za 80 miliona KM.

Pokrivenost uvoza izvozom u posmatranom periodu bilježi konstantan pad i to sa 31,68% u 2013. godini na svega 19,83% u 2015. godini.

Tabela 24. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom poljoprivrednim proizvodima (Mil.KM)

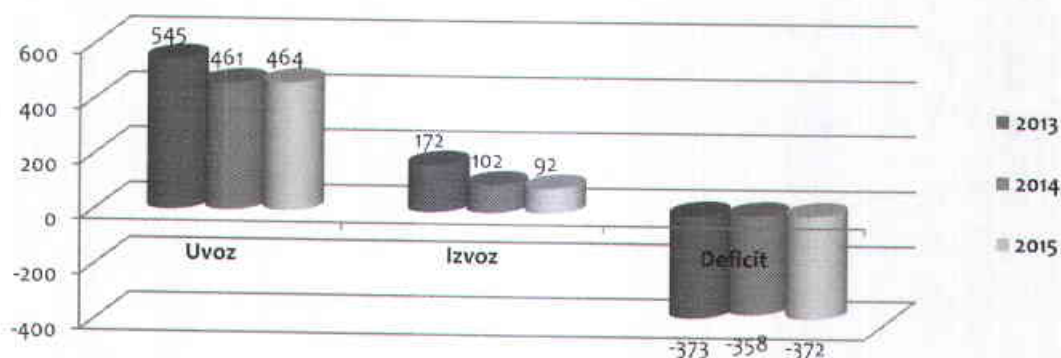
Opis	2013.	2014.	2015.	Rast/pad 2014/2013. (%)	Rast/Pad 2015/2014. (%)
Uvoz	545	461	464	-15,41	0,65%
Izvoz	172	102	92	-40,70	-9,80%
Deficit	-373	-358	-372	-4,02	-3,64%
Pokrivenost	31,68%	22,25%	19,83%	-9,43	-2,42%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno sa WTO klasifikacijom

U razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa Republikom Hrvatskom deficit je u 2015. godini iznosio 372 miliona KM i isti je u odnosu na 2014. godinu, veći za 14 miliona, dok je u usporedbi sa 2013. godinom na skoro istoj razini, odnosno, sa malom razlikom na razini vrijednosti od 373 miliona KM.

Grafikon 15. Robna razmjena između BiH i Republike Hrvatske 2013-2015. godina (Mil. KM)

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz Hrvatske u 2015. godini su: pivo dobijeno od slada (TB 2203) u vrijednosti od 54,26 miliona KM, što je za 1,7 milion KM manje u odnosu na 2014. godinu, zatim pšenica i suražica (TB 1001) u vrijednosti 36,63 miliona KM što je za oko 10 miliona KM više u odnosu na prethodnu godinu, čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao (TB 1806) u vrijednosti od 30,37 miliona KM, te vode mineralne i gazirane vode sa dodatim šećerom (TB 2202) u vrijednosti od 28,71 miliona KM.

Kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda u Hrvatsku u 2015. godini najviše su se izvozili: hljeb i razni pekarski proizvodi (TB 1905) i to u vrijednosti od 26,69 miliona KM što je u odnosu na 2014. godinu manje za oko 2 miliona KM, vode mineralne i gazirane vode sa dodatim šećerom (TB 2202) u vrijednosti od 14,38 miliona KM što je u odnosu na prethodnu godinu manje za oko 2 miliona KM, kornišoni (TB 0707009) u vrijednosti 3 miliona KM što je u odnosu na prethodnu godinu više za 2,6 miliona KM te suncokretovo ulje (TB 1512) u vrijednosti od 2,37 miliona KM što je manje za oko 7 miliona u odnosu na 2014. godinu.

4.2.2. Robna razmjena sa Republikom Srbijom

Ukupan uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Republike Srbije u BiH u 2015. godini iznosio je 776 miliona KM i veći je za 9,14% u odnosu na prethodnu godinu kada je uvoz iznosio 711 miliona KM. Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Srbije u BiH je tokom poslednje tri posmatrane godine bio veći za 20% odnosno za 129 miliona KM. Izvoz poljoprivrednih proizvoda iz BiH u Republiku Srbiju iznosio je 127 miliona KM i veći je za 1,6% u usporedbi sa prošlom godinom. Pokrivenost uvoza izvozom u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima BiH i Srbije u 2015. godini je iznosila 16,36% i u usporedbi sa 2014. godinom smanjena je za 1,22% kada je pokrivenost iznosila 17,58.

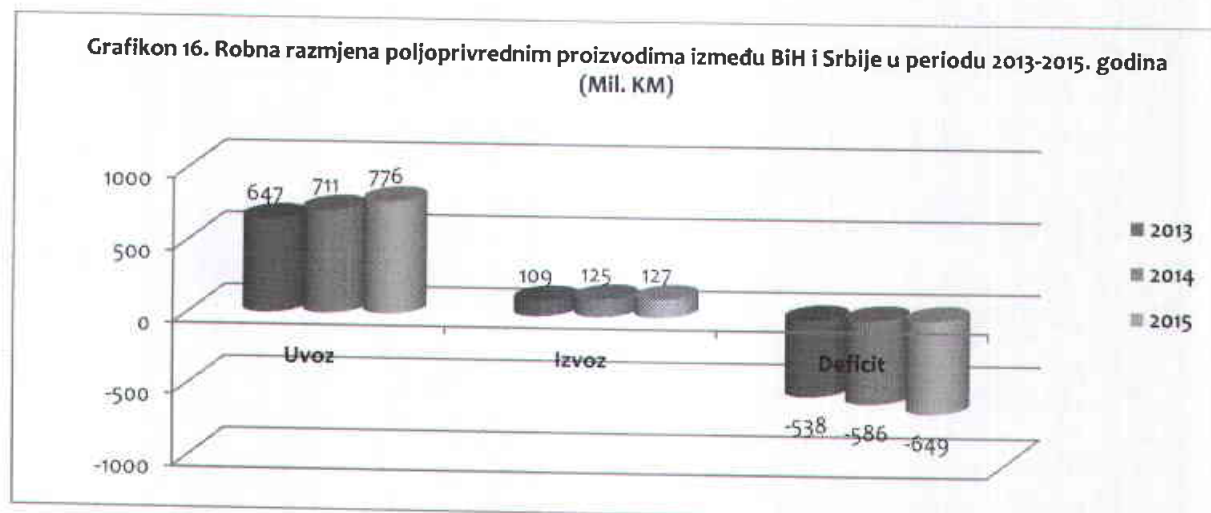
Tabela 25. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Srbijom poljoprivrednim proizvodima (Mil.KM)

Opis	2013	2014	2015	Rast/Pad 2014/2013 (%)	Rast/Pad 2015/2014 (%)
Uvoz	647	711	776	9,89	9,14%
Izvoz	109	125	127	14,68	1,60%
Deficit	-538	-586	-649	8,92	10,75%
Pokrivenost	16,84%	17,58%	16,36%	0,74%	-1,22%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno sa WTO klasifikacijom

Deficit bilježi konstantan rast sa 538 miliona KM, koliko je iznosio 2013. godine, na 649 miliona KM u 2015. godini, što u procentima iznosi oko 20%.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz Srbije su: kukuruz (TB 1005) u vrijednosti od 66,2 miliona KM, pivo dobijeno od slada (TB 2203) u vrijednosti od 63,9 miliona KM te hljeb, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi (TB 1905) u vrijednosti od 57,5 miliona KM. Najveći pad u uvozu od navedenih proizvoda zabilježio je kukuruz i to za oko 10 miliona KM, dok se uvoz peciva, kolača, keksa i ostalih pekarskih proizvoda smanjio za oko 3 miliona KM.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u Srbiju su: maline (TB 08112031) u vrijednosti od 17,9 miliona KM što je u odnosu na 2014. godinu više za 5,3 miliona KM, mlijeko i pavlaka, nekoncentrirani i bez dodatog šećera ili drugih sladila (TB 0401) u vrijednosti od 15,8 miliona KM, uljane pogače i ostali kruti ostaci dobijeni pri ekstrakciji ulja od soje (TB 2304) u vrijednosti od 13,7 miliona KM i čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao (TB 1806) u vrijednosti od 12,1 milion KM.

Najveći rast u izvozu od navedenih proizvoda ostvaren je kod malina gdje je izvoz porastao za 5,3%, zatim uljane pogače i ostali kruti ostaci dobijeni pri ekstrakciji ulja od soje za 5 miliona KM i čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao od 4 miliona KM. Veliki pad zabilježen je kod izvoza mlijeka i pavlake za 7,5 miliona KM odnosno 32%.

4.2.3. Robna razmjena sa Turskom

U 2015. godini došlo je do značajnog rasta izvoza poljoprivrednih proizvoda u Tursku od 100,39%, dok je uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Turske smanjen za 4,11%. Bosna i Hercegovina zabilježila je značajan rast suficita u razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa Turskom od 218,45%, te je vrijednost suficita u 2015. godini bila 171,01 milion KM.

Tabela 26. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH sa Turskom

Opis	2014.	2015.	Rast/Pad 2015/2014. (%)
Izvoz	114,37	229,18	100,39
Uvoz	60,66	58,17	-4,11
Suficit	53,70	171,01	218,45
Pokrivenost	188,52	393,99	205,47

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani sukladno sa CN klasifikacijom

Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše izvoženi u Tursku u 2015. godini su: ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka, hemijski nemodifikovani (TB 1512) u vrijednosti od 85,65 miliona KM, goveđe meso, svježe ili rashlađeno (TB 0201) u vrijednosti od 66,59 miliona KM, zatim goveđe meso, smrznuto (TB 0202) u vrijednosti od 19,95 miliona KM, te kukuruz (TB 1005) u vrijednosti od 18,08 miliona KM. Od proizvoda koji su zabilježili rast izvoza u Tursku u 2015. godini najznačajniji su goveđe meso, svježe ili rashlađeno (TB 0201) i smrznuto goveđe meso (TB 0202) u vrijednosti od 19,95 miliona KM, dok u 2014. godini nije zabilježen izvoz ove skupine proizvoda u Tursku.

Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše uvoženi iz Turske su: agrumi, svježi ili suhi (TB 0805) u vrijednosti od 7,96 miliona KM, hljeb, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi (TB 1905) u vrijednosti od 6,17 miliona KM, te proizvodi od šećera (uključujući bijelu čokoladu), bez kaka (TB 1704) u vrijednosti od 5,75 miliona KM.

5. POLJOPRIVREDNA POLITIKA I POLITIKA RURALNOG RAZVOJA

U ovom dijelu izvještaja dat je pregled sprovedenih aktivnosti u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja koje su vezane za unapređenje zakonske i pravne regulative, aktivnosti europskih integracija, implementacija strateških dokumenata i planova, mjere i prioriteti politike u poljoprivredi i ruralnom razvoju predložene u Izvještaju iz oblasti poljoprivrede za 2014. godinu, te institucionalne strukture i administrativni kapaciteti institucija na svim razinama vlasti u BiH nadležnih za sprovođenje mjera agrarne politike i razvoj sektora poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja.

5.1. Institucionalni okvir i ciljevi poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja

Na razini BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je nadležno za obavljanje poslova i zadataka koji se odnose na definisanje politike, osnovnih principa, koordinaciju djelatnosti i usklađivanje planova entitetskih organa vlasti i institucija na međunarodnom planu u oblasti poljoprivrede.

U sastavu ovog Ministarstva upravne organizacije su :

- * Kancelarija za veterinarstvo BiH,
- * Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja i
- * Kancelarija za harmoniziranje sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine.

Ključne institucije nadležne za upravljanje sektorom poljoprivrede i ruralnog razvoja u Federaciji BiH i Republici Srpskoj su:

- * Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i
- * Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske.

Nadležnosti entitetskih ministarstava su:

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva vrši upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije Bosne i Hercegovine koje se odnose na: zaštitu i koršćenje poljoprivrednog zemljišta, zaštitu poljoprivrednog bilja i proizvoda od uzročnika bolesti i štetočina i korova, proizvodnju i promet sjemena i sadnog materijala, proizvodnju i unapređenje stočarstva, zdravstvenu zaštitu životinja, prehrambenu industriju, kontrolu zdravstvene ispravnosti sirovog mesa, ribe, mlijeka, jaja, te stočne hrane, unapređenje proizvodnje u šumarstvu, uzgoj, zaštitu i uređenje i unapređivanje šuma, stanje drvnog fonda, eksploataciju šuma, pošumljavanje degradiranih i izdanačkih šuma, oleti i krša, lovstvo i lovnu prirodu, vodne izvore, planove i osnovne bilanse voda, zahvatanje i korišćenje voda, osiguranje voda za potrebe vodoopskrbe stanovništva i industrije i druge poslove utvrđene zakonom.

Pravni akti na kojima je baziran rad Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva su Ustav Federacije BiH i Ustav Bosne i Hercegovine, Zakon o upravi Federacije BiH, Zakon o poljoprivredi, Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Zakon o novčanim potporama, Zakon o vinu, Zakon o stočarstvu, Zakon o sjemenu i sadnom materijalu, i Zakon o veterinarstvu u Federaciji BiH.

U Federaciji BiH nadležnosti su i dodatno podijeljene, tako da svih 10 kantona ima uspostavljene institucionalne kapacitete nadležne za pitanja poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i vodoprivrede.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske vrši upravne i druge stručne poslove koji se odnose na: zaštitu i korišćenje poljoprivrednog zemljišta; zaštitu poljoprivrednog bilja i proizvoda od uzročnika bolesti, štetočina i korova; proizvodnju i promet sjemena i sadnog materijala, edukaciju poljoprivrednog proizvođača, proizvodnju i unapređenje, uzgoj i selekciju stočarstva; prehrambenu industriju; industriju stočne hrane; industriju pića;

veterinarsku djelatnost; zdravstvenu zaštitu i identifikaciju životinja; kontrolu higijenske ispravnosti i kvaliteta sirovina i proizvoda životinjskog porijekla do momenta stavljanja u promet, stočne hrane, vode za napajanje životinja; unapređenje proizvodnje u šumarstvu, uzgoj, zaštitu, uređivanje i unapređivanje šuma, stanje drvnog fonda; eksploataciju šuma; pošumljavanje degradiranih i izdanačkih šuma, goleti i krša; komunikaciju u šumama; lovstvo i lovnu privredu; integralno upravljanje ambijentalnim vodama; pripremanje i donošenje planova i osnova; bilans voda; provedbe zaštite od štetnog dejstva voda; određivanje uslova i izdavanje dozvola za zahvatanje i korišćenje voda; provedbe i organiziranje kontrole kvaliteta voda; preduzimanje mjera za obezbjeđenje vode za potrebe vodopskrbe stanovništva i industrije; hidromelioracije; funkcioniranje republičkog hidrometeorološkog zavoda i protivgradne zaštite Republike Srpske; pružanje informacija putem medija i drugih vidova informiranja o svom radu i vrši druge poslove sukladno sa zakonom i drugim propisima Republike Srpske i Bosne i Hercegovine.

Osnovni zakoni na kojima se bazira rad Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede su: Ustav Republike Srpske i Ustav BiH, Zakon o republičkoj upravi, Zakon o državnim službenicima, Zakon o poljoprivredi, Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Zakon o šumama, Zakon o vodama, Zakon o veterinarstvu u Republici Srpskoj, Zakon o hrani, Zakon o organskoj proizvodnji.

U Brčko Distriktu BiH, Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu je nadležno za poslove poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Rad Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta BiH vezan je za razvoj i poboljšanje poljoprivredne proizvodnje i uzgajanje stoke, zaštitu i korišćenje poljoprivrednog zemljišta, veterinarsku i sanitarnu kontrolu zdravlja životinja i javnog zdravlja, primjenu kreditne politike, zaštite i racionalnog korišćenja poljoprivrednog zemljišta, pružanje savjetodavnih usluga u poljoprivredi i stočarstvu, obnavljanju šuma, zaštiti od nedozvoljene sječe, održavanje struktura za upravljanje vodama.

5.2. Aktivnosti i mjere poljoprivredne politike sprovedene u 2015. godini

5.2.1. Zakonodavstvo i pravna regulativa

U cilju stvaranja boljih uslova za privređivanje i unapređenja uslova vanjsko-trgovinskog poslovanja u oblasti trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima, u toku 2015. godine se radilo na izradi izmjena i dopuna prednacrtu propisa o poljoprivredi, veterinarstvu i hrani, te realizaciji odredbi Zakona o duhanu.

- » Izrada izmjene i dopune Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine, i Zakona o hrani Bosne i Hercegovine

Jedna od najznačajnijih aktivnosti na kojima su nadležne institucije radile u toku 2015. godine su izrada izmjena i dopuna Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH, Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine, i Zakona o hrani Bosne i Hercegovine. Postupajući po zaključku Savjeta ministara BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je formiralo i koordiniralo rad Interresorne radne skupine u čiji su sastav nominovani predstavnici svih relevantnih institucija iz ove oblasti. Interresorna radna skupina je nakon dvadeset održanih sastanaka pripremila tekstove Prednacrtu zakona o hrani, Prednacrtu zakona o veterinarstvu i Prednacrtu zakona o izmjeni Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine. Nakon završetka rada Interresorne radne skupine i izrade tekstova prednacrtu sva tri propisa, isti su upućeni nadležnim institucijama i zainteresovanim stranama na uvid i komentare.

Na sastanku ministara ministarstava nadležnih za poljoprivredu održanog 29.07.2015. godine u Sarajevu, zaključeno je da se u cilju završetka aktivnosti izrade teksta sva tri propisa formira stručno, tehničko tijelo sastavljeno od visokorangiranih predstavnika nadležnih institucija, koji će

razmotriti dostavljene komentare i mišljenja na prednacrt sva tri propisa koji su prikupljeni u toku javnih konsultacija nakon završetka rada Interresorne radne skupine. Komentari i mišljenja su zaprimljeni od svih nadležnih institucija, Europske komisije, zainteresiranih pravnih lica i pojedinaca. Stručni tim je formiran i intenzivno se radi u cilju pripreme Nacrta Zakona o hrani, Nacrta Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Nacrta Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine. U toku rada Stručnog tima, održana su još dva ministarska sastanka na kojima se razgovaralo o pitanjima koja nisu mogla u potpunosti biti definisana na ovom stručnom tijelu. Pošto je Stručni tim usaglasio sva pitanja koja su kao otvorena konstatovana na ministarskom sastanku održanom 30.12.2015. godine, u toku je priprema novog ministarskog sastanka na kome se nastoji utvrditi konačan nacrt sva tri propisa, nakon čega će isti biti dostavljeni u proceduru razmatranja i usvajanja.

* Implementacija Zakona o duhanu Bosne i Hercegovine

Kako bi se realizirale odredbe Zakona o duhanu Bosne i Hercegovine² koji je donesen 2010. godine bilo je potrebno izraditi i usvojiti 6 pravilnika. Međutim, iako su pravilnici izrađeni po stupanju Zakona na snagu isti su usvojeni znatno kasnije, odnosno zaključno sa krajem 2013. godine. Kašnjenje u donošenju pravilnika koji u potpunosti stavljaju Zakon o duhanu u funkciju u velikoj mjeri je uzrokovano i djelovanjem lobija uvoznika duhana i duhanskih proizvoda, a posebno kada je riječ o Pravilniku o razvrstavanju cigareta i maraka. Kako bi se propisane odredbe pravilnika stavile u punu funkciju ministar MVTEO BiH je 25.12.2015. godine donio Odluku o imenovanju Komisije za utvrđivanje obilježja duhanskih proizvoda i klasifikaciju cigareta. S tim u vezi, ispred nadležnih institucija entiteta i Distrikta Brčko BiH imenovani su predstavnici koji će činiti Komisiju za utvrđivanje obilježja duhanskih proizvoda.

Osim navedenog, jedna od posebno značajnih aktivnosti koje prethode potpunoj implementaciji Zakona o duhanu, kao i Pravilnika o razvrstavanju cigareta i maraka, i Pravilnika o registrima, je uspostava ukupno šest registara i to tri koje će voditi i administrirati entitetska ministarstva poljoprivrede (registar proizvođača duhana u listu, registar organizatora proizvodnje i obrađivača duhana, i registar proizvođača duhanskih proizvoda) i tri registra vezano za poslove međunarodne trgovine koje uspostavlja Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i to:

- * Registar izvoznika i uvoznika duhanskih proizvoda,
- * Registar veleprodaje duhanskih proizvoda,
- * Registar marki duhanskih proizvoda.

Upisivanje u registre i pomenute evidencije započinju tek nakon što Komisija bude u punoj funkciji i uradi nadogradnju softvera na postojeći Registar poljoprivrednih gazdinstava i registar klijenata.

Prema Zakonu o duhanu Republike Srpske³ tokom 2015. godine doneseno je 20 rješenja o ispunjenosti uslova za proizvodnju sirovog duhana u listu, tj. dozvoljen upis u Registar proizvođača sirovog duhana.

5.2.2. Uspostava i razvoj Poljoprivrednog informacionog sistema i statistike poljoprivrede

Poljoprivredni informacioni sistem (Agriculture Information System) je sistem informacione tehnologije koji upravlja informacijama koje se odnose na poljoprivredne podatke. Glavne podkomponente Poljoprivrednog informacionog sistema uključuju:

- * Popis poljoprivrede,
- * Mrežu računovodstvenih podataka na farmi (FADN),
- * GIS okvir za područje istraživanja na bazi uzorka,
- * Sistem identifikacije zemljišnih parcela (LPIS)
- * Registar gazdinstava i klijenata,

² "Službeni glasnik BiH", broj 32/10

³ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 72/12

- ✱ Sistem identifikacije i registracije životinja,
- ✱ Informacioni sistem o poljoprivrednim tržišnim cijenama (PTIS),
- ✱ Integrisan sistem administrativne kontrole (IACS).

Podkomponente Poljoprivrednog informacionog sistema koje su u fazi uspostavljanja i razvoja u BiH su: Registar poljoprivrednih gazdinstava i registar klijenata, Fitoregistar, Sistem identifikacije i obilježavanja životinja i Mreža računovodstvenih podataka farmi (FADN). Aktivnosti na razvoju Sistema registracije životinja i Fitoregistru su navedene u okviru poglavlja Veterinarstvo i Fitosanitarna oblast.

Aktivnosti na uspostavljanju i razvoju pomenutih komponenti u BiH traju već sedam godina, neki podsistemi su uspostavljeni i za njih je potrebno osigurati nadogradnju sukladno sa izmjenama koje se dešavaju u EU, jedan dio je u fazi implementacije, dok su neki podsistemi u fazi zastoja. Međutim usljed nepostojanja jasnog mehanizma koordinacije, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u suštini zaustavljeno u organizovanju i realizaciji efektivne koordinacije, tako da se veći dio informacionog sistema ili pojedinih segmenata sistema, posebno u entitetima, razvijaju kao zasebne cjeline bez međusobne funkcionalne povezanosti i razmjene podataka. Imajući u vidu navedeno Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je informisao Savjet ministara BiH o statusu i fazi uspostavljanja Poljoprivrednog informacionog sistema u BiH te neophodnim narednim koracima i ključnim aktivnostima koje je potrebno realizirati u predstojećem periodu u cilju njihovog usklađivanja sa pravnom stečevinom Europske unije. Sukladno sa navedenim Savjet ministara BiH je zadužio Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH da u saradnji s nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, privodi kraju aktivnosti na pripremi okvirnih smjernica za uspostavu i razvoj poljoprivrednog informacionog sistema u BiH, te pozvao sve nadležne institucije u BiH da prioritetno pristupe realiziranju započetih aktivnosti na stvaranju informacionih preduslova za korišćenje sredstava iz IPA II programa za uspostavu i razvoj poljoprivrednog informacionog sistema u BiH.

Registar poljoprivrednih gazdinstava i registar klijenata (RPG i RK) se uspostavlja i razvija uz osiguranje njihove povezanosti sa drugim registrima koji čini Poljoprivredni informacioni sistem. Sistem replikacije podataka između servera MVTEO BiH i MPVŠ FBiH je izrađen i uredno funkcioniše. Tokom izrade replikacionog sistema napravljena je instanca za Brčko Distrikt na serverima u MVTEO BiH, međutim, u Brčko Distriktu još uvijek nije pokrenuta produkcija te stoga nije ni uspostavljena replikacija podataka iako su ostvarene sve predradnje za njeno pokretanje. Što se tiče Registra poljoprivrednih gazdinstava Federacije BiH, isti funkcioniše uspješno već petu godinu zaredom.

U Federaciji BiH je zaključno sa 31.12.2015. godine ukupno registrovano 62.814 klijenata, od čega sa statusom porodičnih gazdinstava 60.622 i 2.192 različite forme pravnih subjekata. Ukupno je evidentirano 124.404 osoba, članova i nositelja porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, i 16.756 zaposlenih u pravnim subjektima. Ukupna površina upisanog zemljišta u RPG u Federaciji iznosi 98.943,56 ha. Registracija poljoprivrednih gazdinstava i klijenata, te ažuriranje podataka za poljoprivredna gazdinstva se sprovodi u 79 općina u Federaciji Bosne i Hercegovine

Kada je riječ o Registru poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srpskoj, do kraja 2015. godine je u bazu podataka je upisano/registrovano 30.125 gazdinstava, a od toga je 29.537 porodičnih poljoprivrednih gazdinstava i 588 poslovnih subjekata. Ukupno upisano poljoprivredno zemljište u RPG u Republici Srpskoj iznosilo je 147.766 ha.

Što se tiče Distrikta Brčko BiH, zaključno sa 2015. godinom na području Distrikta Brčko BiH u Registar poljoprivrednih gazdinstava ukupno su upisana 3.215 poljoprivredna gazdinstva, dok je ukupna površina upisanog poljoprivrednog zemljišta iznosila 7.507,9 ha.

Mreža računovodstvenih podataka farmi (FADN) u BiH – Iako se aktivnosti na uspostavljanju Mreže računovodstvenih podataka u BiH sprovode već nekoliko godina zaredom, ipak se može konstatovati da FADN nije cjelovito uspostavljen na teritoriji Bosne i Hercegovine. Trenutno se aktivnosti na uspostavljanju i razvoju FADN sistema sprovode samo na području Republike Srpske i obuhvataju 104 poljoprivredna gazdinstva. MPŠV RS je sa poljoprivrednim proizvođačima potpisalo

ugovore o suradnji tj. redovnom prikupljanju podataka. Kada je riječ o Federaciji BiH, zbog nedostatka sakupljača podataka obustavljene su sve aktivnosti, dok u Brčko Distriktu BiH aktivnosti nisu bile započete. Imajući u vidu da su usvajanjem Zakona o poljoprivrednim savjetodavnim službama u Federaciji BiH stvoreni preduslovi za formiranje struktura potrebnih za prikupljanje podataka, aktivnosti na uspostavljanju FADN-a u Federaciji BiH mogu biti nastavljene. Također, Odjeljenje za poljoprivredu Distrikta Brčko BiH je iskazalo interes da započne sa provođenjem aktivnosti na uspostavljanju FADN na području Distrikta Brčko BiH.

Sukladno sa prethodno navedenim, a u cilju osiguranja uspostavljanja harmoniziranog FADN sistema u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je pripremio dokument pod nazivom „Smjernice za uspostavu i razvoj Mreže računovodstvenih podataka poljoprivrednih gazdinstava u BiH“. Smjernice služe kao vodič u procesu pripreme istraživanja što uključuje određivanje kriterijuma za odabir poljoprivrednih gazdinstava, vrste podataka koje se prikupljaju i izgled obrazaca za vođenje i evidentiranje podataka. Također, radi nastavka u prethodnom periodu započetih aktivnosti, Smjernice služe nadležnim institucijama i za izradu planova rada, planiranje potrebnih finansijskih sredstava za vođenje sistema računovodstvenih podataka, angažovanje ljudskih resursa, nabavku opreme, kao i druge aktivnosti. Postojanje Smjernica sa jasno postavljenim ciljevima njihove implementacije je potrebno i sa aspekta planiranja i korišćenja tehničke pomoći novog programa Europske komisije iz IPA II za period 2014 - 2020. godine.

Popis poljoprivrede – Aktivnosti na pripremi popisa poljoprivrede nisu ni u 2015. godini započete obzirom da nije riješeno pitanje zakonskog okvira koji regulira ovu oblast.

5.2.3. Mapa puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda biljnog i animalnog porijekla

Sve aktivnosti ovog dokumenta se sprovode u kontinuitetu, i može se konstatovati da je većina aktivnosti realizirana, kao i da je realiziranje pojedinih aktivnosti u toku, pogotovu onih koje su u prethodnom periodu bile u zastoju.

Naime, svaka od institucija koja je uključena u realizaciju obaveza aktivnosti iz Mape puta, realizira te aktivnosti sukladno sa dodijeljenim zadacima uključenim u svom godišnjem planu rada. Također, u prioritetan rad se stavljaju aktivnosti iz Mape puta koje Europska komisija u svojim komentarima i preporukama smatra prioritetno provodivim.

Ono što je okupiralo posebnu pažnju realizacije aktivnosti Mape puta u ovom izvještajnom periodu, i što je označeno prioritetnom aktivnošću jeste priprema prijedloga izmjena i dopuna Zakona o hrani, Zakona o veterinarstvu i Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju, u kojima treba uskladiti skupine i nadležnosti institucija u mreži hrane u dijelu sanitarnog i fitosanitarnog aspekta koji se odnosi na hranu, i to:

- * Jasno definirati ulogu i mjerodavnost inspekcija u postupku kontrole “od njive do trpeze”;
- * Razriješiti problematiku preklapanja nadležnosti inspeksijskih tijela;
- * Izvršiti jasnu podjelu nadležnosti u svim fazama proizvodnje do korišćenja konačnog proizvoda od strane potrošača;
- * Aktivnosti realizirati kroz niz konsultacija i održanih sastanaka predstavnika svih institucija u mreži hrane.

Ovo je smatrano prioritetnom aktivnošću od početka realizacije dokumenta Mapa puta. Na ministarskoj konferenciji održanoj 29.07.2015. godine u Sarajevu, zaključeno je da se u cilju završetka aktivnosti izrade teksta sva tri propisa formira stručno tehničko tijelo sastavljeno od predstavnika nadležnih institucija ranga pomoćnika ministara i/ili zamjenika ili pomoćnika direktora agencija, koji će odmah započeti sa radom na finalizaciji teksta Nacrta Zakona o hrani, Nacrta Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Nacrta Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine, i dostavljanje istih Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i prosledjivanje u proceduru razmatranja i usvajanja.

Stručni tim je formiran i isti je odmah započeo sa radom i razmatranjem dostavljenih komentara i mišljenja na prednacrt sva tri propisa koji su prikupljeni u toku javnih konsultacija nakon završetka rada Interresorne radne skupine.

Nacrt zakona o hrani obuhvata sve oblasti uključujući poslove upravljanja rizikom, procjene rizika, komunikacije rizika i u tom je kontekstu u potpunosti usklađen sa Uredbom (EZ) br. 178/2002 Europskog parlamenta i Vijeća Europe od 28. januara 2002. godine. Ovim je Europska unija usvojila Opći zakon o hrani (Uredba EZ 178/2002), definisanjem sveobuhvatnog okvira za naučno utemeljen regulatorni sistem za hranu. Ključne odredbe su bile funkcionalno razdvajanje procjene rizika od upravljanja rizicima te osnivanje EFSA-e (Europske agencije za bezbjednost hrane), s naglaskom na naučnu izvrsnost, nezavisnost, otvorenost, transparentnost i odgovornost, što su i danas ključne vrijednosti Europske agencije za bezbjednost hrane. Ovim je EFSA - Europska agencija za bezbjednost hrane poduzela ulogu procjene rizika, dok je upravljanje rizikom, nadzor nad regulatornim donošenjem odluka, smjernicama i prevencijom te mjerama nadzora dodijeljeno Europskoj komisiji i državama članicama Europske unije

Pored obaveznih elemenata i načela iz Uredbe br. 178/02 u Nacrtu zakona o hrani je jasno izvršeno funkcionalno razdvajanje procesa upravljanja rizika i procjene rizika i shodno tome definisan nadležni organi za upravljanje rizikom, nadležni organi za procjenu rizika, i nadležni organi za komunikaciju rizika, svako u svom djelokrugu rada i sukladno sa nadležnostima, čime su u potpunosti ispunjene preporuke i komentari koje je dostavila Europska komisija na prednacrt propisa. U tekst Nacrta zakona o hrani su ugrađeni i elementi koji u potpunosti definišu oblast službenih kontrola, registraciju i odobravanje objekata u poslovanju sa hranom i hranom za životinje, kvalitet, sljedivost, ovlaštene i referentne laboratorije, a sve to usklađeno sa ustavnim okvirom, obavezama i odgovornostima nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini.

U svrhu provedbe poduzete EU regulative, ovim se Zakonom propisuju odredbe na kojima se uređuju:

- * nadležnosti za uspostavu i provođenje politike sigurnosti hrane u BiH;
- * nadležnosti u području analize rizika;
- * opća pravila sistema brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje;
- * opća pravila upravljanja krizom u području sigurnosti hrane i hrane za životinje;
- * poslovi Agencije za sigurnost hrane;
- * uspostava i koordinacija mreže institucija;
- * davanje naučnog i stručnog mišljenja te pružanje naučne i tehničke pomoći;
- * nacionalne mjere potrebne za provođenje politike sigurnosti hrane
- * standardi kvaliteta za hranu i hranu za životinje

Ovim se osigurava ispunjenje zahtjeva i uvjeta Europske unije za izvoz svih poljoprivrednih roba animalnog porijekla iz Bosne i Hercegovine na europsko tržište.

U okviru programa aktivnosti Radne skupine za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini osigurana je redovna suradnja i koordinacija rada nadležnih institucija i različitih projekata u oblasti poljoprivrede i proizvodnje hrane koji se realiziraju, čime je povećana uspješnost i doprinos pojedinačnih projekata. U periodu između dva izvještaja, 04.12.2015. godine je održan XXIV sastanak Radne skupine za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći. Ovim je nastavljena efikasna koordinacija korišćenja potpore unutar projekata međunarodne zajednice u oblasti poljoprivrede i bezbjednosti hrane koji se implementiraju u BiH.

Na inicijativu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine inicirana je uspostava SPS komiteta sa informacijskom i notifikacijskom tačkom. Nakon održavanja radionice na temu „Sporazum WTO u primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera“ pripremljena je Odluka o uspostavi Odbora za potporu o uspostavi i primjeni prihvatljive razine sanitarnih i fitosanitarnih mjera u Bosni i Hercegovini i upućena nadležnim institucijama na mišljenje. Prikupljena su pozitivna mišljenja sa svih instanci i kroz aktivnu komunikaciju unutar SPS Odbora,

očekuje se ubrzanje aktivnosti na uspostavi SPS mjera harmoniziranih sa EU, što će stvoriti uslove za potpunu realizaciju EU zahtjeva i ravnopravan položaj bosanskohercegovačkih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na regionalnom tržištu.

Implementaciju aktivnosti 5 koja se odnosi na izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, provodi Izvozno vijeće u suradnji sa BHEPA - VTK Bosne i Hercegovine, entitetske privredne komore i Brčko distrikta. VTK Bosne i Hercegovine je izradila dokument sa prijedlogom mjera za poboljšanje privrednog i poslovnog ambijenta u kome je objedinjena i problematika izvoza prehrambenih proizvoda.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Agencija za bezbjednost hrane su izradili dijagram inspekcijskih službi sa svim institucijama uključenim u provođenje službenih kontrola. Ova aktivnost se i dalje kontinuirano sprovodi sa ciljem utvrđivanja skupine povezivanja i načina funkcioniranja od općine do BiH razine vlasti. Prvenstveno je neophodno ojačati rad i organiziranost inspekcijskih službi, a brojnost i zadaci službenih kontrola u inspekcijskim strukturama će zavisi od toga šta se usvoji kroz tekstove Zakona o hrani, Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine i Zakona o izmjeni i dopuni Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine.

U cilju uspostave sistema registara u mreži bezbjednosti hrane, izrađen je Nacrt odluke o lokaciji centralne baze podataka za službeni sistem kontrole hrane i stočne hrane i dostavljen nadležnim institucijama u mreži hrane u Bosni i Hercegovini na komentare i mišljenje. Zakonski osnov je sadržan i u članu 15. Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine prema kojem je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH nadležno za uspostavu integrisanog sistema baze podataka za povezivanje registarskih podataka i ostalih relevantnih informacionih sistema radi osiguranja tehničke usaglašenosti postojećih i novih baza podataka, sukladno sa najboljim praksama EU.

Osnov za donošenje ove Odluke sadržan je i u Zaključku Savjeta ministara Bosne i Hercegovine sa 38. sjednice održane 7. februara 2013. godine, kojim je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa zaduženo da pripremi prijedlog Odluke o instituciji u kojoj bi trebala biti smještena Centralna baza podataka za službeni sistem kontrole u lancu hrane i stočne hrane u Bosni i Hercegovini.

Osnovni razlog za donošenje ove Odluke je pokretanje procesa uspostave centralne baze podataka za službeni sistem kontrola u lancu hrane i stočne hrane u Bosni i Hercegovini, čime se ispunjava jedan od bitnih zahtjeva za izvoz poljoprivrednih proizvoda, a posebno proizvoda animalnog porijekla iz Bosne i Hercegovine na tržište Europske unije. Uspostavom centralne baze podataka treba da se stvore uvjeti za osiguranje stalnog prikupljanja relevantnih informacija o redovnom sprovođenju službenih kontrola u lancu hrane na svim razinama vlasti i na prostoru cijele BiH.

U procesu uspostave baze postoje dvije aktivnosti koje se ne mogu ostvariti bez usvajanja ove Odluke. Prva aktivnost je određivanje lokacije gdje će biti smještena objedinjena baza podataka. Nakon detaljnih konsultacija sa predstavnicima nadležnih institucija i provedenim anketama, zaključeno je da je optimalno rješenje za mjesto lokacije upravo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Pri tome su uzete u obzir sve tehničke pretpostavke, stanje na terenu, kao i iskustva na uspostavi sličnih sistema u drugim zemljama. Druga aktivnost je priprema tehničke i funkcionalne specifikacije na osnovu koje će se razvijati informacioni sistem za ove namjene i implementirati zaokružen sistem službene kontrole hrane i hrane za životinje.

Uspostavom centralne baze podataka ujedno se osigurava dalji razvoj poljoprivrednog informacionog sistema u cjelini a koji je jedan od važnih preduslova korišćenja predpristupnih fondova EU. U dosadašnjem radu Ministarstvo je razvilo informacioni sistem za Registar poljoprivrednih gazdinstava, a također daje tehničku potporu i Fito-registru, pa je u tehničkom smislu spremno dati potporu razvoju centralne baze podataka za službeni sistem kontrole u lancu hrane i stočne hrane u dijelu koji se odnosi na prikupljanje i prenos podataka o obimu i vrsti proizvodnje hrane prvenstveno od strane asocijacija proizvođača i prerađivača uz potporu

Agencije za statistiku BiH i MVTEO, entitetskih agencija za statistiku i ent. ministarstava poljoprivrede.

Transparentnost sistema upravljanja podacima o proizvodnji i potrošnji hrane u Bosni i Hercegovini i dalje nije na zadovoljavajućoj razini. Efikasnost prenosa podataka od strane asocijacija privrednika, odnosno samih proizvođača ka Vanjsko-trgovinskoj komori BiH je relativno dobra, a sprovode se kontinuirane aktivnosti na unapređenju istog. U tom smislu Vanjsko-trgovinska komora BiH predstavlja mjesto prikupljanja zahtjeva kompanija izvoznika iz sektora prehrambene industrije i njihovog transfera ka nadležnim organima BiH.

Aktivnost se sprovodi u kontinuitetu, potrebno je poboljšati sistem prikupljanja i prenosa podataka o obimu i vrsti proizvodnje hrane prvenstveno od strane asocijacija proizvođača i prerađivača uz potporu Agencije za statistiku BiH i Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, (a posebno Kancelarije za veterinarstvo), entitetskih agencija za statistiku i entitetskih ministarstava poljoprivrede.

Kontinuirano je nastavljen rad na sprovođenju godišnjih nacionalnih programa monitoringa, i to: bolesti bilja, bolesti životinja, bolesti prouzrokovanih hranom, monitoring pesticida, mineralnih đubriva, veterinarskih lijekova i zdravstvene ispravnosti hrane. U tu svrhu Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, sukladno sa Pravilnikom o upisu distributera i uvoznika mineralnih đubriva u registar distributera i uvoznika mineralnih đubriva i Pravilnikom o upisu mineralnih đubriva u registar mineralnih đubriva, vrši kontinuiran upis mineralnih đubriva na razini entitetskih ministarstava poljoprivrede, kao i upis u registar uvoznika i distributera mineralnih đubriva. Uprava je uradila prijedlog Odluke o ovlaštenju laboratorije Federalnog agromediterranskog zavoda Mostar za ispitivanje kvaliteta mineralnih đubriva i uputila istu Savjetu ministara Bosne i Hercegovine na razmatranje i usvajanje. Kancelarija za veterinarstvo je, u cilju provođenja Naredbe o mjerama kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti životinja, u 2015. godini nastavila sa aktivnim provođenjem vakcinacije malih preživara starosne dobi od 3 do 6 mjeseci protiv bruceloze i kontrole imunogenosti i provođenja dijagnostike goveda protiv bruceloze. Agencija za bezbjednost hrane provodi „Plan praćenja zdravstvene ispravnosti vode za piće, prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda, te voća i povrća za 2015. godinu u saradnji sa nadležnim entitetskim, kantonalnim, gradskim, općinskim i inspekcijskim organima Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Shodno Planu, u 25 gradova i općina Bosne i Hercegovine je uzeto oko 530 uzoraka hrane na kojima će se uraditi laboratorijske analize. Na 100 uzoraka voća i povrća će biti utvrđena razina rezidua 25 aktivnih tvari kako bi se izvršila procjena rizika izloženosti potrošača od neispravne hrane biljnog porijekla te spriječile moguće barijere pri izvozu i uvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Na 430 uzoraka vode za piće, iz objekata javne opskrbe, prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda, analizirati će se eventualno prisustvo: metola, nitrata, nitrita, mineralnih ulja, tetrakloretena, trikloretena i mikroorganizama. Na osnovu rezultata laboratorijskih analiza, Agencija će dati preporuke nadležnim institucijama za dalje postupanje u cilju zaštite zdravlja potrošača.

5.2.4. Realizirane mjere u cilju razvoja i jačanja konkurentnosti poljoprivrede

Mjere za poboljšanje uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije

Imajući u vidu da Bosna i Hercegovina ima konstantan negativan bilans vanjsko-trgovinske razmjene poljoprivrednim proizvodima, kako sa zemljama Europske unije tako i sa nekim zemljama CEFTA Sporazuma, pitanje preduzimanja mjera za poboljšanje uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije je postavljeno kao jedno od prioriteta rada Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH.

U cilju smanjenja negativnog bilansa i poboljšanja uvjeta za poslovanje u poljoprivrednom sektoru, održan je niz sastanaka sa nadležnim institucijama na kojima su definisane mjere koje treba preduzeti u cilju zaštite domaće proizvodnje i poboljšanja uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja.

Polazeći od izraženih problema vezanih za vanjsko-trgovinsko poslovanje, pogotovo na granici, najviše se radilo na rješavanju evidentiranih problema na graničnim prelazima prilikom uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, prije svega u cilju unapređenja rada carinskih i inspekcijskih organa, a zatim poboljšanja uvjeta za izvoz poljoprivrednih proizvoda, posebno mlijeka i mliječnih proizvoda. Tokom intenzivnog rada predstavnika svih uključenih i nadležnih institucija svih razina vlasti u Bosni i Hercegovini, pripremljen je prijedlog mjera koje su u postavci raspoređene u tri različite cjeline. Prvu cjelinu obuhvataju mjere koje se tiču kontrole pri uvozu poljoprivrednih proizvoda i koje za cilj imaju zaštitu domaće proizvodnje od prekomjernog i nelojalnog uvoza, a sve sukladno sa potpisanim međunarodnim sporazumima. Drugu cjelinu predstavljaju mjere kojima se osigurava mogućnost ili pak poboljšavaju uvjeti kada je izvoz poljoprivrednih proizvoda u pitanju. I treću, ništa manje značajnu cjelinu predstavljaju mjere koje se tiču adekvatnih programa agrarne politike koje bi doprinijele unapređenju domaće proizvodnje i povećanju konkurentnosti domaćih proizvoda. Po definisanju mjera, izrađen je Plan aktivnosti na unapređenju mjera vanjsko-trgovinske politike i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije, na osnovu kojeg je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa nastavilo rad i realizaciju aktivnosti na unapređenju mjera vanjsko-trgovinske politike i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije. Mjere u kojima je u proteklom periodu ostvaren napredak u realizaciji i poboljšanju uslova vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštiti domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije su:

* Dobijena dozvola za izvoz krompira u Europsku uniju

Ispunjeni su svi uvjeti i dobijena je dozvola za izvoz krompira na europsko tržište, čime su stečeni uvjeti da se svi poljoprivredni proizvodi biljnog porijekla mogu bez ograničenja izvoziti u Europsku uniju. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, uspješno su sprovele Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) nad karantinskim štetnim organizmima na krompiru na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Od izuzetne važnosti je bilo osiguranje svih potrebnih preduvjeta za poziv i dolazak FVO misije za pregled stanja u sektoru proizvodnje krompira. Misija je stavila ovaj zahtjev Bosne i Hercegovine u program rada koji je realiziran u martu 2014. godine. Nakon svega tri godine provođenja programa i uspješne realizacije njihove posjete kao i velike posvećenosti svih nadležnih organa i institucija u Bosni i Hercegovini ovom poslu, stekli su se uvjeti za izvoz krompira na europsko tržište. Stalni odbor za bilje, životinje, i hranu za životinje Europske komisije, odgovoran za bezbjednost hrane, na sastanku krajem marta ove godine, pozitivno je ocijenio podatke dostavljene iz BiH, te dao zeleno svjetlo Europskoj komisiji za pripremu Provedbene Odluke Komisije (EU) kojom se proglašava da u BiH nema prstenaste truleži krompira. Ovo je i zvanično potvrđeno objavljivanjem Provedbene Odluke Komisije (EU) 2015/1199 od 17.07.2015. godine o priznavanju Bosne i Hercegovine kao zemlje bez prisustva organizma *Clavibacter michiganensis* ssp. *Sepedonicus*, čime je potvrđena odluka o odobravanju izvoza krompira na EU tržište. Ova Odluka je objavljena u Službenom listu Europske unije L 194 od 22.07.2015. godine.

* Dobijena dozvola za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u Europsku uniju

Osigurano je ispunjenje svih uvjet i dobijena dozvola za izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda na tržište Europske unije. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je uputilo poziv Kancelariji za hranu i veterinarstvo (FVO) Europske komisije da izvrši pregled stanja u oblasti proizvodnje mlijeka i proizvoda od mlijeka namijenjenih izvozu iz Bosne i Hercegovine na tržište Europske unije. Nakon dolaska FVO inspekcije i pregleda objekata i farmi sa kojih se isporučuje sirovo mlijeko, date su određene preporuke za uklanjanje uočenih nedostataka. Nakon dobijanja izvještaja o obavljenoj misiji, Kancelarija za veterinarstvo BiH i nadležni organi entiteta i Brčko Distrikta su u cilju ispravljanja utvrđenih nedostataka FVO misije sadržanih u 6 preporuka, pripremili Akcioni plan kontrole proizvodnje i prerade mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih

izvozu na europsko tržište. Jedna od najvažnijih preporuka koju provođenjem Akcionog plana treba realizirati odnosila se na uspostavu funkcionalnog sistema službenih kontrola i ovlaštenja. Kancelarija za veterinarstvo je krajem aprila 2015. godine dostavila Europskoj komisiji prijedlog Akcionog plana u kojem se aktivnosti u vezi uspostavljanja sistema službenih kontrola zasnivaju na pripremljenim rješenjima koje su nadležne institucije uradile na izmjenama Zakona o hrani, Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine. Iz Europske komisije je stiglo mišljenje da su dostavljeni prijedlozi za otklanjanje uočenih nedostataka sadržanih u Akcionom planu usklađeni sa EU regulativom i kao takvi prihvatljivi. Naznačeno je i da predložena rješenja treba sprovesti na terenu u cijelosti. Nadležne institucije su nastavile sa radom i implementacijom Akcionog plana, striktno postupajući po dobijenim uputama i preporukama. Nakon toga, Europska komisija je 19. juna 2015. godine dostavila obavještenje da se svi postupci koje su nadležne institucije Bosne i Hercegovine predložile u Akcionom planu za kontrolu proizvodnje i prerade mlijeka i mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU, u odnosu na dostavljene preporuke FVO-a u cijelosti smatraju zadovoljavajućim. Ovim je uspostavljen funkcionalan kontrolni sistem proizvodnje i prerade mlijeka, kao osnove kojom nadležni organi u Bosni i Hercegovini daju garanciju da proizvodi namijenjeni za izvoz na europsko tržište u potpunosti ispunjavaju uvjete sa stanovišta bezbjednosti, odnosno traženoj razini zaštite zdravlja EU potrošača. Europska komisija potvrdila je da je kontrolni sistem sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini uspostavljen sukladno sa EU zahtjevima, operativan i efikasan. Ovim su stečeni uvjeti za konačnu dozvolu izvoza mlijeka i mliječnih prerađevina na europsko tržište, a Bosna i Hercegovina stavljena na listu zemalja kojima je dozvoljen izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka na europsko tržište. Kancelarija za veterinarstvo je kao odgovorna institucija u Bosni i Hercegovini dostavila listu odobrenih objekata (mlekara) za izvoz ovih proizvoda. Prema urađenim inspekcijama, kako domaćih nadležnih tijela tako i ranije FVO inspekcije, mlekare koje su stavljene na listu objekata koje mogu izvoziti u Europsku uniju su: Meggle, Milkos, Mlijekoprodukt i Mlekara Livno. U narednom periodu, druge mlekare koje također žele da svoje proizvode plasiraju na europsko tržište, podnose zahtjev Kancelariji za veterinarstvo koja, u suradnji sa nadležnim institucijama entiteta, kantona i Brčko Distrikta, daje garancije da je mlijeko i drugi mliječni proizvodi namijenjeni izvozu u Europsku uniju iz tih objekata proizvedeni sukladno sa EU standardima i kontrolisani sukladno sa EU zahtjevima. Ovim je ostvarena mogućnost izvoza mlijeka u zemlje Europske unije i pristup tržištu od 500 miliona potrošača. Ovim domaći proizvođači postaju ravnopravni poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima iz zemalja u okruženju u smislu pristupa tržištu zemljama Europske unije. U isto vrijeme, i druga tržišta poput turskog i ruskog, postaju veoma značajna jer se stavljanjem Bosne i Hercegovine na listu zemalja kojima je odobren izvoz mlijeka, omogućava i transport kopnenim putem preko teritorije Europske unije koji je bio glavna prepreka za značajniji nastup domaćih mlekara i izvoz u Republiku Tursku i Rusku Federaciju. Iako je bilo i drugačijih mišljenja pojedinih članica Europske unije, da proizvodi iz Bosne i Hercegovine ne ispunjavaju u potpunosti uslove sa stanovišta bezbjednosti i zaštite zdravlja potrošača, funkcionalnost i kvalitet uspostavljenog sistema službenih kontrola je još jednom potvrđen, a nadležno tijelo Europske komisije je na dodatnom sastanku održanom 09.09.2015. godine u Briselu potvrdilo svoju odluku kojom se odobrava uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz Bosne i Hercegovine na tržište zemalja članica Europske unije. Također, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa s nadležnim tijelima je intenziviralo aktivnosti na stvaranju uvjeta za izvoz i drugih proizvoda animalnog porijekla, u prvom redu drugih mliječnih proizvoda, mesa peradi i jaja.

* **Obezbjeden dugoročni izvoz govedeg mesa na tržište Republike Turske**

Osiguran je dugoročni izvoz govedine u Republiku Tursku. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u cilju ublažavanja katastrofalnih posljedica u maju 2014. godine, pokrenulo proceduru kod nadležnih institucija Republike Turske za odobravanje bescarinskog izvoza govedeg mesa od poljoprivrednih proizvođača iz Bosne i Hercegovine. Prvom Odlukom Vijeća ministara Republike Turske odobren je bescarinski uvoz govedine iz Bosne i Hercegovine do

kraja godine. Količina govedine koja se može izvesti je ograničena na 15 hiljada tona na godišnjoj razini. Ministarstvo ekonomije Turske dodjeljuje specijalne licence za uvoz, koje se ne mogu prenijeti trećim licima. Realiziranje ove Odluke o odobravanju uvoza govedine iz BiH je dodijeljeno državnoj direkciji Zavoda za meso i mlijeko Republike Turske. Pošto se ova trgovinska suradnja pokazala obostrano korisnom, Vijeće ministara Republike Turske je na zahtjev BH strane, do kraja 2015. godine produžilo trajanje Odluke o uvozu svježeg, ohlađenog i smrznutog goveđeg mesa. Upravo sa tim, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u okviru bilateralnog sporazuma koji je ranije potpisan između BiH i Turske, započelo razgovore u cilju osiguranja izvoza govedine pod istim, bescarinskim uvjetima, a da se dalja trgovina nastavi na način da to bude sastavni dio bilateralnog sporazuma o slobodnoj trgovini između dvije zemlje. Namjera je da se ovakvim dogovorom i osiguranjem tržišta po veoma povoljnim cijenama domaćim poljoprivrednim proizvođačima obezbjedi osnov i garancija za dugoročnu orijentaciju, investicije i opredjeljenje za intenzivnu proizvodnju goveđeg mesa.

*** Uspostava osnove za regionalnu suradnju, investicije i trgovinu sa NR Kinom u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja**

Unapređenje suradnje i trgovine u oblasti poljoprivrede između NR Kine i zemalja Centralne i Istočne Europe, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa sprovodi sukladno sa Smjernicama koje su usvojene na sastanku premijera zemalja Kine i Centralne i Istočne Europe, održanom u Beogradu 16. decembra 2014. godine. Planirane aktivnosti imaju za cilj produbljivanje i jačanje suradnje na obostrano korisnoj osnovi kroz razmjenu ideja, razmjenu dobre prakse, istraživanja za inovativnim rješenjima, trgovinu i investicije. Regionalni pristup u suradnji sa NR Kinom treba da doprinese privrednom razvoju svih zemalja regije, uključujući Bosnu i Hercegovinu, pomažući u pronalasku održivog modela poljoprivrede, kao i promovisanju razvoja trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima. U toku 2015. godine je pokrenuta procedura formiranja Udruženja koje čine predstavnici svih zemalja i koje treba da osigura i pruži tehničku potporu u jačanju bilateralne i multilateralne suradnje između Kine i zemalja Centralne i Istočne Europe u oblasti poljoprivrede i proizvodnje hrane, kroz identifikovanje i izbor njegovih ključnih područja i potpore efikasnijoj uvezanosti između privrednih subjekata uključenih zemalja. Udruženje će biti platforma za planiranje, promovisanje i realiziranje praktične suradnje između učesnika u oblasti primarne poljoprivrede, prerade, proizvodnje pića, proizvodnje opreme, trgovine, i investicija.

*** Uređena oblast korišćenja bescarinskih kvota**

Pošto korišćenje uvoznih bescarinskih kvota nije bilo regulirano podzakonskim aktima, a posebno način i procedure, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u koordinaciji i suradnji sa nadležnim institucijama izradilo Odluku o upravljanju tarifnim kvotama za poljoprivredne proizvode koju je usvojio Savjet ministara BiH. Naime, iako je osnovna funkcija postojećih uvoznih kvota bila mogućnost reguliranja određenih tržišnih poremećaja, a također da se omogući dovoljno sirovine domaćim prerađivačima, ova mjera je imala i nepovoljne posljedice na domaću poljoprivrednu proizvodnju. Ovom Odlukom su regulirani uvjeti pod kojim privredni subjekti iz Bosne i Hercegovine mogu koristiti određene bescarinske kvote, slično onome kako se to radi u zemljama okruženja. Pored standardnih uvjeta, posebna pažnja je posvećena kriterijumu da potencijalni korisnik uvoznih bescarinskih kvota nema dospjelih a neizmirenih obaveza po osnovu indirektnih poreza, kao i obaveza prema poreskim prihodima entiteta. Usvajanje Odluke o načinu i uvjetima za korišćenje bescarinskih tarifnih kvota utiče kako na stvaranje jednakih uvjeta subjekata u poslovanju sa hranom u prehrambenoj industriji Bosni i Hercegovini, tako i na razvoj domaće poljoprivredne proizvodnje tržišnim uvezivanjem sa prehrambenom industrijom. Značajno je istaći i da je ova mjera u isto vrijeme imala i funkciju zaštite domaće proizvodnje.

* **Smanjeno opterećenje za izvoznike poljoprivrednih proizvoda**

U cilju smanjenja troškova i olakšanja poslovanja i preduzećima koja izvoze, Odlukom Savjeta ministara smanjene su pristojbe za veterinarski certifikat koji se naplaćuje izvoznicima poljoprivrednih proizvoda prilikom pripreme pošiljke za izvoz. Naime, prilikom pripreme izvoza, BH izvoznici su bili obavezni da od više nadležnih organa u Bosni i Hercegovini pribave niz dokumenata za čije izdavanje ili postupanje su u obavezi platiti određene naknade. Sredstva naplaćena na ovakav način predstavljaju prihod entitetskih budžeta, ili budžeta BiH, a ova dodatna davanja izvozna preduzeća redovno ukalkulišu u cijenu svoga proizvoda, što ih dodatno čini manje konkurentnim. Odlukom Savjeta ministara o smanjenju nadoknade za izdavanje veterinarskog certifikata, troškovi izvoznika su niži, a domaći proizvodi konkurentniji, čime se olakšava i pojeftinjuje plasman naših roba na info-tržišta.

* **Pokrenuta mjera olakšanja proizvodnje poljoprivrednicima korišćenjem „plavog dizela“**

Uvođenje „plavog dizela“ je inicijativa koja je u više navrata pokretana, uključujući i inicijativu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, ali ovaj vid potpore domaćim poljoprivrednim proizvođačima još uvijek nije u potpunosti ostvaren. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je tokom 2015. godine ponovo iniciralo aktivnosti na pokretanju postupka za donošenje Zakona o dopunama Zakona o trošarinama u Bosni i Hercegovini u cilju oslobađanja pogonskog goriva koji je jedan od najvažnijih repromaterijala u poljoprivrednoj proizvodnji od dodatnih dažbina kroz uvođenje mjere „plavog dizela“. Savjet ministara BiH je na 25. sjednici održanoj 29.09.2015. godine usvojio ovu Inicijativu i zadužio Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH da, sukladno sa svojim nadležnostima, u što kraćem roku Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, dostavi mišljenje na ovu inicijativu što je prioritetno i završeno. Oslobađanje od plaćanja trošarine i putarine na dizel gorivo koje se koristi u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji značajno smanjuje troškove proizvodnje i olakšava rad poljoprivrednika. Također, uvođenje ove mjere spada u red indirektnih podsticajnih mjera potpore koja je dozvoljena pravilima Svjetske trgovinske organizacije, i čime se poljoprivredni proizvođači u Bosni i Hercegovini dovode u ravnopravan položaj sa proizvođačima u okruženju u pogledu visine troškova koje izdvajaju za pogonsko gorivo, a time se povećava i konkurentna sposobnost domaćih poljoprivrednih proizvođača.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u suradnji sa nadležnim institucijama i dalje radi na realizaciji mjera iz Plana aktivnosti na unapređenju mjera vanjsko-trgovinske politike i zaštite domaće proizvodnje u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije, a prioritetno one koje se odnose na zaštitu i jačanje konkurentnosti domaće poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije.

Mjere koje su sprovedene u Republici Srpskoj u vezi jačanja konkurentnosti poljoprivrede odnose se na:

* **Unapređenja kapaciteta proizvodnje sjemena** – aktivnost je realizovna u suradnji Ministarstva poljoprivrede sa Poljoprivrednim institutom Republike Srpske na način da je određena lokacija i rezervisane zemljišne površine za proizvodnju sjemena; podnesen je elaborat na osnovu kojeg su kandidovana kreditna sredstva kod IRB za izgradnju doradnog centra za sjeme; završene su sve aktivnosti koje se odnose na tehničku pripremu za izgradnju poslovne zgrade Poljoprivrednog instituta.

* **Realizaciju Twinning projekta „Daljnje jačanje kapaciteta fitosanitarnog sektora u oblasti fitofarmaceutskih sredstava, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući i fitosanitarne laboratorije i fitosanitarne inspekcije“** finansiranog od strane EU kojeg u suradnji sa nadležnim organima u BiH sprovodi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i hrane Italije (vodeći partner), Državni inspektorat za zaštitu zdravlja bilja i inspekciju sjemena Poljske (drugi partner). Krajnji cilj projekta je razvoj održivog fitosanitarnog sektora u BiH i njegovo postepeno usklađivanje sa institucionalnim i regulatornim zahtjevima i standardima EU.

- Realizaciju Programa pedoloških analiza zemljišta za potrebe porodičnih komercijalnih gazdinstava, pri čemu je u 2015. godini izvršena analiza 1250 uzoraka zemljišta za 524 gazdinstva.
- Početkom izrade Programa trajnog monitoringa poljoprivrednog zemljišta u Republici Srpskoj, objavljene su konsultacije sa JU „Poljoprivredni institut Republike Srpske“ Banja Luka i pribavljena mišljenja Ministarstva ekologije i prostornog uređenja i Fonda za zaštitu životne sredine Republike Srpske (pripremljena radna verzija teksta Programa).
- Potporu razvoju poljoprivrednog zadrugarstva kroz potporu Zadrudnom savezu i zadrugama kroz rješavanje pitanja zadružne imovine i u tom smislu unapređenje zakonske regulative, inventarizaciju zadruga i zadružne imovine te usmjeravanje potpore samo na aktivne zadruge, pružanje potpore u inicijativi izmjene Zakona o posebnim republičkim pristojbama u cilju definisanja posebnog statusa poljoprivrednih zadruga, sufinansiranje poslovnih aktivnosti zadruga, provođenje zadružne revizije, potpora održavanju sajma zadrugarstva Republike Srpske, kao tradicionalne manifestacije poljoprivrednog zadrudnog sektora Republike Srpske, praćenje realizacije Programa razvoja poljoprivrednog zadrugarstva i izrada Informacija za Vladu RS.
- Jačanje sistema protivgradne zaštite Republike Srpske, kroz realizaciju dijela Projekta „Uspostava tehničko-meteorološkog servisa i modernizacije sistema protivgradne zaštite Republike Srpske“ i izrada nove Metodologije protivgradne zaštite, kojom treba da se poveća efikasnost i ekonomičnost zaštite od grada u Republici Srpskoj, odnosno da se kroz realizaciju ovog velikog Projekta, obezbijedi efikasniji sistem protivgradne zaštite na cijeloj teritoriji Republike Srpske.
- Unapređivanje poslovnog i investicionog ambijenta i pronalaženje strateških partnera za revitalizaciju kapaciteta koji nisu u funkciji, investicija u agroindustrijske zone, savremene veletržne centre i prerađivačke kapacitete sa krajnjim ciljem povezivanja svih učesnika u lancu proizvodnje, prerade i robnog prometa na dugoročnoj osnovi (djelomično se realizira kroz revitalizaciju PD Semberija, rješavanje statusa AD Šećerana Bijeljina, pregovore o povlačenju stranih investitora i partnera iz Italije, Ruske Federacije, Slovačke, Turske i drugih).
- Realiziranje tri osnovna izvora finansiranja u oblasti poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
 - a) Sredstva podsticaja tekućeg i dugoročnog razvoja sektora agrara u iznosu od 60,0 miliona KM u 2015. godini od čega je realizovano 20,0 miliona. Usvojena su nova Pravila plasmana po kreditnim linijama i zajmovima Investiciono-razvojne banke Republike Srpske, kojom je korisnicima kredita i zajmova koji su bili pogođeni poplavama omogućeno odobravanje posebnog grejs perioda do 12 mjeseci, uz mogućnost istovremenog produženja roka otplate do 12 mjeseci. Nastavljen je plasman sredstava u okviru posebne linije zajmova za poljoprivredu i prerađivačku industriju, sa ograničenom kamatnom stopom na maksimalno 4%, sa osnovnom namjenom finansiranja otkupa domaćih poljoprivrednih proizvoda kao i finansiranje nabavke osnovnih sredstava, u svrhu povećanja obima proizvodnje. U toku 2015. godine je iz linije zajmova za poljoprivredu i industriju prerade poljoprivrednih proizvoda odobreno 15 zahtjeva na ukupan iznos od oko 21 milion KM, dok je ukupan plasman sredstava IRB-a u sektor poljoprivrede preko 26 miliona KM.
 - b) Realiziranje kreditnih sredstava iz Fonda Partner, revolving fonda zasnovanog na međunarodnim donacijama, u 2015. godini je znatno smanjeno zbog izmjene uvjeta realizacije ovog fonda, zbog čega je došlo do izmjene Odluke o korišćenju sredstava

prikupljenih na izdvojenom računu, te donošenje novog Uputstva o proceduri i načinu utroška sredstava prikupljenih u Fond Partner. Za unapređenje poljoprivredne proizvodnje, u periodu 2010-2015. godine, iz Fonda Partner plasirano je ukupno 6.952.293 KM. Od tog iznosa, putem NLB Razvojne banke, plasirano je 3.948.470,00 KM, a putem Banke Srpske 3.003.823,00 KM.

c) Treći izvor posebnih kreditnih sredstava, kreditna linija iz Revolving fonda osnovanog donacijom Vlade Japana, je stopiran zbog prestanka rada i pokretanja postupka likvidacije „Bobar banke“ a.d. Bijeljina, krajem 2014. godine.

- * Sredstva međunarodnih projekata (kao što su Svjetska Banka, Europska Investiciona Razvojna Banka, IFAD, kreditne i mikrokreditne organizacije, i dr), koja se usmjeravaju preko MPŠV u ovoj godini iznose 10,0 miliona KM i biće realizirana u cijelosti. Projekti se realiziraju u većem broju općina RS. Fond solidarnosti je za sanaciju šteta od poplava u biljnoj i animalnoj proizvodnji obezbjedio 12,0 miliona KM što je oko 20% u odnosu na ukupne štete. Projekt razvoja navodnjavanja se realizuje iz kreditnih sredstava Svjetske banke (ukupna vrijednost projekta 34 miliona KM). Također, u toku su pripreme za izgradnju spojnog kanala od rijeke Vrbas do obodnog kanala Osorna-Borna, čime bi se obezbjedilo navodnjavanje oko 3.818 ha površina u Lijevče Polju (procijenjena vrijednost oko 8 miliona KM).

- * Obnova registracije i razvrstavanje poljoprivrednih gazdinstava je kontinuiran proces koji je nastavljen tokom 2015. godine. Ministarstvo je aktivno učestvovalo u izradi Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama zakona o doprinosima, kojim je smanjena osnovica doprinosa za nekomercijalna porodična poljoprivredna gazdinstva i pravičnije su definisane stope doprinosa za nosioce gazdinstava koji su istovremeno obavezno osigurani po osnovu ličnog primanja (zaposleni i penzioneri). Broj registrovanih gazdinstava je tokom 2015. godine imao konstantan blagi rast.

Što se tiče Federacije BiH Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je sprovelo aktivnosti koje se odnose na :

- * Izradu Nacrta Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora Federacije BiH za period 2014-2020. godine - Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva radilo je na izradi Nacrta Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora Federacije BiH za period 2015-2019. godina, koji je bio jedan od glavnih strateških ciljeva u realizaciji planiranih za 2015. godinu. Strateški plan razvoja poljoprivrede Srednjoročna strategija razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji BiH (2015-2019.) je usvojio Parlament Federacije BiH⁴ na sjednici koja je održana 08.06.2015. godine.

- * Subvencioniranje privatnih preduzeća i preduzetnika - U cilju realiziranja ove aktivnosti definisani su kriteriji raspodjele subvencija privatnim preduzećima i preduzetnicima kako bi se smanjila razlika u uvjetima poslovanja te podstakla konkurentnost poljoprivredne proizvodnje i prerade i ruralnog razvoja. Budžetom Federacije za realizaciju ove aktivnosti u okviru Programa utroška sredstava za podsticaje odobreno je 65.800.000,00 KM i realizirano je oko 98% sredstava iz programa.

- * Povećanje brojnosti i kvaliteta stočnog fonda - Aktivnost kojom je predviđen set mjera za zaustavljanje stagnacije stočarske proizvodnje i povećanje produktivnosti, a time i konkurentnosti ove proizvodnje, kako na domaćem, tako i na inot tržištima. S tim u vezi, Federalno ministarstvo poljoprivrede je izradilo prednacrt šest propisa a koji su potrebni da

⁴ („Službene novine Federacije BiH“, broj 47/15)

se realizira postupak usaglašavanja i uporednog prikaza sa propisima EU. Setom od šest pravnih propisa reguliraće se uzgojno selekcijski rad odnosno dostupnost kvalitetnog rasplodnog materijala za stočarsku proizvodnju u cilju unapređenja domaće selekcije.

- * **Jačanje prepoznatljivosti poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na domaćem i internacionalnom tržištu** - U cilju stvaranja uvjeta za povoljniji poslovni ambijent u prehrambenoj industriji izrađeno je nekoliko propisa kojima će se uspostaviti odgovarajući pravni okvir za nesmetano poslovanje subjekata u oblasti vinarstva, vinogradarstva i prehrambene industrije. Dodatno, doneseno je i šest odluka o finansijskoj konsolidaciji preduzeća iz prehrambene industrije koje je odobrila Vlada Federacije BiH.

U Distriktu Brčko BiH glave aktivnosti koje su se sprovodile vezane su za: realiziranje podsticaja u poljoprivredi i plasman novčanih sredstava namjenjenih za kreditiranje poljoprivredne proizvodnje.

5.3. Politika ruralnog razvoja

Bosna i Hercegovina jedna je od najizrazitijih ruralnih zemalja u Europi obzirom da ruralna područja čine oko 81% ukupne površine, u kojima, prema procjenama, živi oko 61% ukupnog stanovništva. Karakteristika ruralnih područja u BiH su nerazvijenost, depopulacija, starenje stanovništva, nemogućnost zapošljavanja, neizgrađena infrastruktura i loši socioekonomski pokazatelji koji čine ovaj prostor pasivnim i manje poželjnim za život. S druge strane, ruralna područja posjeduju prirodna bogatstva i brojna kulturna naslijeđa i druge pogodnosti koje se smatraju temeljem ruralnog razvoja. Poljoprivreda je osnovna, ali ne i jedina moguća aktivnost stanovnika ruralnih područja.

Činjenica je da investiranje, revitalizacija i razvoj ruralnih područja u predstojećem periodu u BiH predstavlja proces kojim treba da se teži u cilju:

- * opstanka i održivog razvoja ruralnih područja uz ekološku i privrednu održivost,
- * uspostave i jačanja veza između poljoprivrede i drugih sektora ruralne ekonomije,
- * jačanja nepoljoprivrednih djelatnosti koje će osigurati dodatne prihode, što će povećati egzistenciju stanovnika ruralnih područja koju je teško dostići samo bavljenjem poljoprivredom.

Politika ruralnog razvoja jedna je i od prioriteta Europske unije imajući u vidu da polovina populacije Europske unije živi u ruralnim oblastima, koje obuhvataju 91% teritorije, na kojoj živi preko 56% stanovništva, što ukazuje na to da ruralni razvoj predstavlja značajnu interesnu oblast u EU. Podsticaj i pomoć ruralnom razvoju u EU se realizira kroz LEADER program koji predstavlja Inicijativu Europske zajednice za mobilizaciju i provođenje ruralnog razvoja u ruralnim zajednicama kroz lokalna partnerstva javnog i privatnog sektora, formiranjem Lokalne akcione skupine (LAG).

Institucije nadležne za politiku ruralnog razvoja u BiH su Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Odjeljenje za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH. Međutim, i druge institucije, agencije i organizacije kako na državnoj tako i entitetskoj razini i Distriktu Brčko imaju svoju ulogu u ostvarivanju ciljeva ruralne politike koja obuhvata širok spektar različitih socioekonomskih aktivnosti kao što su zaposlenost, industrija, poljoprivreda, zdravlje, transport, okoliš, socijalne službe, obrazovanje, komunikacije, finansije, kulturno naslijeđe i slično.

Okvir za politiku ruralnog razvoja u BiH je definiran Zakonom o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH i Strateškim planom i Operativnim programom harmoniziranja poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja BiH.

Kada je riječ o politici ruralnog razvoja na razini entiteta osnova za provođenje politike ruralnog razvoja je Zakon o poljoprivredi Republike Srpske i Zakon o poljoprivredi Federacije BiH. Ciljevi ruralne politike Ministarstva poljoprivrede Republike Srpske i Federalnog ministarstva poljoprivrede su definisani i strateškim dokumentima i unaprijeđeni usvajanjem Srednjoročne

strategije razvoja poljoprivrednog sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2015 – 2019. i Strateškog plana razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske za period 2016 - 2020. Što se tiče Distrikta Brčko ciljevi ruralne politike, osim što su definisani Zakonom o poljoprivredi BiH, definirani su i Strategijom razvoja poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja Brčko Distrikta BiH iako ovaj dokument nije zvanično usvojen od strane Vlade Brčko Distrikta BiH, isti se implementira i primjenjuje u realiziranju zadataka Odjeljenja za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH.

Imajući u vidu rokove do kojeg su projektovani gore navedeni strateški dokumenti kao i novi pristup i okvir zajedničke agrarne politike EU za period 2014-2020. godine, u 2015. godini sprovedene su sljedeće aktivnosti:

- * sukladno sa članom 12., Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH⁵, ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je donio Odluku o pristupanju izradi Strateškog plana ruralnog razvoja BiH i Odluku o formiranju Interresorne komisije za izradu Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.
- * Interresorna komisija za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja je izradila Akcioni plan za izradu nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH i Poslovnik o radu Interresorne komisije za izradu nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.
- * Pripremljeni su i prateći dokumenti neophodni za kompletiranje komunikacionih struktura i reguliranje pitanja djelovanja Interresorne komisije, a to su:
 - Osnove za formiranje Tehničkih timova Interresorne komisije za izradu nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH,
 - Opisi poslova Tehničkih timova Interresorne komisije za izradu nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH,
 - Nacrt plana komunikacije u procesu izrade nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja BiH i Nacrt koncepta sadržaja Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

5.3.1. Potpora ruralnom razvoju i razvoju seoskih područja

Imajući u vidu ukupni budžet namijenjen poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH, evidentno je da su od ukupnog budžeta, izdvajanja za potporu realizacije mjera ruralnog razvoja u 2015. godini iznosila oko 4,68 miliona KM, što predstavlja oko 4,1% od ukupnog budžeta. Iako sa udjelom od samo 4%, ova skupina mjera je na drugom mjestu po visini od ukupnih budžetskih izdvajanja. Kada se govori o sredstvima namijenjenim mjerama ruralnog razvoja koja su realizirana u 2015. godini još je bitno istaći da su bila za 14 miliona KM ili za 75% manja u odnosu na prethodnu godinu kada je za ove mjere izdvojeno skoro 19 miliona KM.

Model potpore poljoprivrednim proizvođačima kroz mjere ruralnog razvoja u BiH je podijeljen na tri ose i to:

OSA 1 - Unapređenje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora - za koju se izdvaja najveći iznos sredstava u 2015. godini i to 4,57 miliona KM ili oko 98% sredstava od ukupnog budžeta namijenjenog ruralnom razvoju,

OSA 2 – Održivo upravljanje zemljištem i resursima – visina sredstava koja su izdvojena u 2015. godini iznosila su 60 hiljada KM što je oko 1,3% od ukupnog budžeta namijenjenog ruralnom razvoju,

OSA 3 – Unapređenje kvaliteta življenja u ruralnim oblastima i diverzifikacija ruralne ekonomije- za koju je izdvojeno oko 1,1% od ukupnog budžeta namijenjenog ruralnom razvoju.

⁵ Službeni glasnik BiH, broj 50/08.

5.3.2. Uspostava sistema za korišćenje predpristupnih fondova Europske unije namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju za period 2014-2020. (IPARD II)

Raspoloživa potpora zemljama pristupnicama u okviru IPA II namijenjena je ispunjenju posebnih ciljeva navedenih u Uredbi o uspostavljanju IPA II, a sukladno sa potrebama svake zemlje korisnice kao i njenim pojedinačnim planom proširenja. Kako bi se povećao efekat finansijske pomoći EU, ista je koncentrisana na prioritete u kojima su reforme i investicije najpotrebnije za ispunjavanje kriterijuma za članstvo, što se za svaku zemlju pojedinačno detaljnije definiše u **Indikativnom strateškom dokumentu**⁶ (eng. *Indicative Strategy Paper*). Indikativnim strateškim dokumentom se definišu prioritete finansijske pomoći zemljama kandidatima EU, kao potpora na njenom putu u ispunjavanju kriterijuma u pristupanju EU. U okviru dosadašnjeg instrumenta pretpristupne pomoći IPA, Bosna i Hercegovina, kao zemlja potencijalni kandidat za članstvo u EU, mogla je koristiti sredstva u okviru prve dvije komponente; Potpora u tranziciji i izgradnji institucija i Prekogračna suradnja. Ostale tri komponente instrumenta IPA su bile dostupne isključivo zemljama sa kandidadskim statusom i izgrađenim sistemom za decentralizovano upravljanje (DIS). Novom IPA II Uredbom, Bosni i Hercegovini je ostavljena mogućnost da u narednom periodu koristi sredstva u okviru svih područja politike. Međutim, u nedostatku izgrađenog DIS sistema, neusvajanja strateških dokumenata kao i određena neriješena pitanja vezana za mehanizam koordinacije EU, pomoć Bosni i Hercegovini je trenutno usmjerena ka sektorima u kojima postoje dogovorene strategije kao i mehanizmi implementacije. Sektor poljoprivrede ne spada u područja u kojim su ispunjeni preduslovi za finansiranje iz IPA II programa.

Uspostava IPARD operativne strukture u BiH

IPARD je pretpristupni instrument pomoći EU namijenjen isključivo finansiranju poljoprivrede i ruralnog razvoja u zemljama koje pristupaju Europskoj uniji. U novom pretpristupnom instrumentu IPA II (IPARD II) predstavljen je kao jedno od područja politika. IPARD II fondu mogu pristupiti i zemlje koje nisu ispunile politički uvjet za pristupanje (zemlje potencijalni kandidati) uz uvjet da su ispunile tehnički preduvjet, tj. uspostavile operativnu strukturu. Potpora poljoprivredi i ruralnom razvoju kroz IPARD II će se implementirati na osnovu postojećeg seta odabranih mjera, uz dodatak mjera vezanih za savjetodavne aktivnosti, agrokolišna plaćanja, te šeme kvaliteta poljoprivrednih proizvoda.

Ciljevi potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju kroz IPARD II su:

- unapređenje održivosti i konkurentnosti gazdinstava koja se bave poljoprivredom i primarnom proizvodnjom hrane i njihovo progresivno usklađivanje sa EU standardima,
- očuvanje i poboljšanje ekosistema koji zavise od poljoprivrede i šumarstva, promocija društvene i ekonomske inkluzije, smanjenje siromaštva i balansiran teritorijalni razvoj u ruralnim područjima,
- povećana primjena znanja i inovacija na poljoprivredu, šumarstvo i ruralna područja, jačanje kapaciteta administracije u implementaciji programa ruralnog razvoja.

Ovi ciljevi trebaju biti osnova programiranja, uključujući definiranje indikatora za praćenje svakog od njih. Zbog naglašenog sektorskog pristupa u novom pretpristupnom instrumentu zemlje korisnice su u obavezi da izrade sveobuhvatne državne strategije, podržane sektorskim strategijama izrađenim na bazi sektorskih analiza.

IPARD struktura se sastoji od dvije osnovne komponente i to Upravljačkog tijela i IPARD Platnog sistema. Ukratko funkcija, Upravljačkog tijela je kreiranje IPARD programa, monitoringa i

⁶ Indikativni strateški dokument za BiH (2014-2017), usvojen je 15.12.2014.godine.

izvještavanja o provođenju istog, dok je funkcija IPARD sistema plaćanja izvršavanje isplata korisnicima kojima su odobrena IPARD sredstva.

Uspostavom obje komponente IPARD implementacijske strukture, u okviru cjelovite strukture Decentralizovanog sistema implementacije (DIS) i njenom akreditacijom od strane Europske komisije, bili bi ispunjeni preduvjeti za korišćenje IPARD sredstava. Paralelno sa uspostavom strukture, izrađuju se i osnovni strateški dokumenti, i to Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine te IPARD plan. Treba naglasiti da IPARD plan također mora biti usvojen/odobren od Europske komisije, kako bi se na taj način smanjio gubitak sredstava i povećala apsorpcija istih kroz apliciranje kvalitetnih projekata. Mogućnost korišćenja fondova za razvoj poljoprivrede i ruralnih oblasti u BiH bi bio posebno značajan obzirom da je cilj istih jačanje konkurentnosti poljoprivrede zemlje korisnice, dostizanje standarda EU, kao i priprema i jačanje kapaciteta institucija za implementaciju politika koje su obavezne po sticanju statusa člana EU.

U realizaciji ovog posla, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, je započelo koordiniranje aktivnosti na uspostavljanju IPARD operativne strukture u Bosni i Hercegovini, još od 2009. godine kada je Ministarstvo donijelo Odluku kojom su imenovane dvije interresorne radne skupine sa zadatkom prijedloga modela organizacije IPARD operativne strukture za BiH. Članovi radnih skupina su predstavnici relevantnih institucija BiH razina, entiteta i BD. Jedna skupina je zadužena da pripremi predlog modela organizacije Upravljačkog tijela u BiH, dok druga ima za zadatak da pripremi prijedlog modela organizacione strukture IPARD platnog sistema. Radne skupine su tokom rada do sada imale veliki broj tehničkih sastanaka na kojima je raspravljano o mogućnosti organizacije IPARD strukture u BiH. Pored intenzivnog rada zacrtani cilj, odnosno usaglašen prijedlog modela IPARD operativne strukture za BiH nije postignut.

Osnovni razlog zbog kojeg nije predložen usaglašen prijedlog modela IPARD operativne strukture su jasne odredbe EU regulatornog okvira za IPARD po kome se u zemljama kandidatima mora uspostaviti jedinstvena struktura, a što nije sukladno sa institucionalnim ustrojstvom i nadležnostima u BiH, gdje su sistemi plaćanja i politike potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju nadležnost na razini entiteta.

Kako radna skupina nije bila u mogućnosti postići dogovor na tehničkoj razini, sredinom 2011. godine u organizaciji MVTEO i uz potporu Delegacije Europske unije u BiH organizovan je sastanak resornih entitetskih ministara i predstavnika BD, a sa ciljem da se postigne dogovor o modelu IPARD operativne strukture. Dogovor nije postignut ni na razini ministara. Na sastanku je data potpora tehničkim timovima da i dalje rade na usaglašavanju modela IPARD operativne strukture.

Kao rezultat prethodne aktivnosti, upriličen je sastanak sa predstavnicima Europske komisije u Briselu, i to Generalnog direktorata za poljoprivredu (DG AGRI) i Generalnog direktorata za proširenje i susjedstvo (DG NEAR) na kojem su učestvovali predstavnici Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, predstavnici Ministarstva finansija i trezora BiH, te predstavnici Odjeljenja za poljoprivredu BD. Na sastanku su iznesena dva prijedloga za uspostavu IPARD strukture u BiH. Jedan, koji su izložili predstavnici Republike Srpske (prijedlog za uspostavu više od jedne IPARD strukture sa koordinacionim tijelom a što je sukladno sa postojećim ustavnim nadležnostima u poljoprivredi), i drugi, koji su zajednički izložili predstavnici Federacije BiH i Distrikta Brčko (prijedlog koji je sukladno sa EU regulativom u ovoj oblasti, a predviđa uspostavu jedne IPARD strukture u BiH). Nakon sastanka iz Brisela je upućen dopis sa izjašnjenjem po dostavljenim prijedlozima, kao i obrazloženje kakva struktura bi mogla biti uspostavljena u BiH. U suštini komentari su preslikavali odredbe IPARD regulative tj. da je u zemlji kandidatu potrebno uspostaviti jednu strukturu, s tim da je moguće većinu funkcija IPARD operativne strukture delegirati drugim izvršiocima, i to prvenstveno kontrolne funkcije. Nakon zaprimanja pisma, isto je proslijeđeno nadležnim institucijama entiteta i Distrikta na mišljenje i izjašnjenje o prihvatljivosti ponuđenih rješenja. Federacija BiH i Brčko distrikt su prihvatili predloženi model, dok je RS odgovorila da još uvijek razmatra prijedloge iz navedenog pisma.

Kako bi ubrzali aktivnosti oko postizanja dogovora o uspostavljanju modela IPARD operativne strukture, pripremljen je i dolazak delegacije Europske komisije iz relevantnih direktorata za poljoprivredu i proširenje u Bosnu i Hercegovinu. Delegacija je posjetila Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, entitetska ministarstva poljoprivrede i Odjeljenje za poljoprivredu Brčko Distrikta. Na sastancima je razgovarano o preporukama iz ranijeg pisma te o ubrzanju uspostavljanja IPARD operativne strukture u BiH. Tokom razgovora, sve uključene strane su u suštini ostale na istim pozicijama. U cilju nastavka aktivnosti na postizanja dogovora oko spornih pitanja, ponovo je organizovan sastanak ministara entitetskih ministarstava, Odjeljenja za poljoprivredu Brčko Distrikta zajedno sa ministrom Ministarstva vanjske vanjske i ekonomskih odnosa i predstavnicima Direkcije za europske integracije. Međutim, ni na ovom sastanku nije iznađeno i usaglašeno konačno rješenje. Ministri su se složili da je ovo pitanje političke prirode i da bi o istom trebalo da se razgovara na visokoj političkoj razini, razini premijera entitetskih Vlada i predsjedavajućeg Savjeta ministara.

U međuvremenu je imenovano rukovodstvo Kancelarije za harmoniziranje i koordinaciju sistema plaćanja u BiH, institucije koja bi mogla da poduzme aktivniju ulogu koordinaciji i harmoniziranju sistema plaćanja u poljoprivredi. U tom cilju, a u organizaciji Delegacije EU u BiH i tehničkoj potpori Europske komisije, za sve uključene strane u ovo pitanje organizovan je i održan sastanak na kome je izložena prezentacija modela moguće IPARD operativne strukture u BiH. Prezentaciji su pored predstavnika svih nadležnih institucija, prisustvovali i predstavnici Generalnog direktorata za proširenje. Prijedlog modela koji je prezentovan su uradili eksperti Europske komisije i sukladno je sa IPARD regulatornim okvirom, preporukama iz pisma DG AGRI-ja, ali je u velikoj mjeri i oslikavao stanje na terenu odnosno postojeće nadležnosti u poljoprivredi. Nakon prezentacije održana je rasprava o ključnim tačkama koje su neusaglašene, te o narednim koracima u prevazilaženju istih.

Jedan od zaključaka je bio da Direkcija za europske integracije pripremi zaključak sa sastanka i Savjetu ministara BiH predloži organiziranje sastanaka na najvišoj razini (premijeri entitetskih Vlada i predsjedavajući Savjeta ministara zajedno sa ministrima poljoprivrede i finansija entiteta i Distrikta) na kome bi se razgovaralo o načinu uspostave adekvatnog modela IPARD operativne strukture u BiH. Drugi zaključak je da se uz tehničku potporu Europske komisije organizira niz tehničkih sastanaka sa predstavnicima nadležnih institucija entiteta i Distrikta, a u svrhu pribavljanja prijedloga/sugestija/mišljenja o prezentovanom modelu IPARD operativne strukture, sa planom da se prijedlozi obrade i kao takvi posluže kao tehničku materijal za planirani sastanak na najvišoj razini.

Imajući u vidu činjenicu da BiH ima priliku da koristi EU predpristupna sredstva za poljoprivredu i ruralni razvoj, ali uz uvjet da ima uspostavljenu i akreditovanu IPARD operativnu strukturu koja je sukladno sa zahtjevima EU, ali i sukladno sa nadležnostima i ustavnom strukturom u BiH, i dalje je nužno uključivanje visoke političke razine i razgovori koji mogu doprinijeti dogovorom oko iznalaženja prihvatljivog rješenja za uspostavu adekvatnog modela IPARD operativne strukture.

6. POTPORA POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVOJU U BOSNI I HERCEGOVINI

6.1. Ukupni budžeti Vlada entiteta i BD (u milionima KM)

Vlade entiteta i Brčko Distrikta u okviru svojih raspoloživih mogućnosti obezbjeđuju novčana sredstva za potporu razvoju poljoprivrede i seoskih područja. Podsticaji, odnosno

novčana garant sredstva su sredstva koja se izdvajaju iz budžeta Federacije BiH, Republike Srpske, kantona i Brčko Distrikta BiH.

Tabela 27. Ukupni budžeti Vlada entiteta i BD za period 2009-2015. godina (mil. KM)

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Federacija BiH ⁷	2,133	1,863	1,699	1,923	2,214	2,357	2,348
Republika Srpska	1,670	1,600	1,600	1,825	1,945	2,025	2,033
Brčko Distrikt	21,3	20,3	20,2	22,0	23,5	22,0	22,9

Visina izdvajanja sredstava

Ukupni iznosi podsticaja u posljednjih 7 godina (nakon potpisivanja SSP-a sa Europskom unijom) su bili u rasponu od 140 do 165 miliona KM. Pored ovako realno skromnog budžeta za potporu u poljoprivredi i razvoju seoskih područja u BiH, dodatno brine činjenica da se, posebno posljednjih nekoliko godina, bilježi stalni pad u visini izdvajanja. Ukupna suma sredstava namijenjenih za potporu poljoprivrednicima u Bosni i Hercegovini u 2015. godini iznosi 143 miliona KM, što je do sada među najnižim u sedmogodišnjem periodu - od 2009. do 2015. godine. U usporedbi sa 2012. godinom, kada su izdvajanja za poljoprivredu bila najveća, smanjenje budžeta u tri naredne godine zaključno sa 2015. godinom je u prosjeku bilo oko 15%. U isto vrijeme sve zemlje u okruženju, kao i EU, su povećavale budžete za razvoj proizvodnje i potporu poljoprivrednicima.

Tabela 28. Ukupni budžeti za poljoprivredu u BiH u periodu 2009-2015. godine (u mil. KM)

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Federacija BiH ⁸	71.126	79.393	74.636	86.404	78.161	75.671	74.600
Republika Srpska	81.547	81.186	62.862	73.169	60.000	59.893	60.000
Brčko Distrikt	6.055	5.067	4.557	6.505	6.677	7.509	7.509
Ukupno BiH	158.730	165.646	142.056	166.078	144.838	143.073	143.109

Federacija BiH je imala nešto stabilnije budžete za potporu poljoprivredi, i u periodu 2009 - 2015. godine je, u suštini, imala godišnja variranja u visini do 5 miliona KM, dok je u Republici Srpskoj taj iznos nominalno umanjen za oko 20 miliona KM u 2015. godini u odnosu na 2009. godinu. U Brčko Distriktu su sve vrijeme bila stabilna izdvajanja i trend povećanja budžeta sa 6 miliona KM u 2008. na 7,5 miliona u 2015. godini.

Podsticajna politika kao i iznosi sredstava koja se koriste za tu namjenu su različita kako po visini iznosa, tako po namjeni i kriterijumima raspodjele. Pravo na podsticaje i ostale vrste potpore u poljoprivredi imaju poljoprivredna gazdinstava upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava ili Registar klijenata u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko. Što se tiče ukupnih izdvajanja i načina potpore u poljoprivredi u BiH, generalno posmatrano, ovaj se posao iz godine u godinu odvija po istom ili sličnom sistemu. Problemi sa finansiranjem budžeta uticali su i na visinu ukupnih izdvajanja za poljoprivredu, kašnjenja u isplatama podsticaja a zbog nedostatka novca u budžetu određene mjere/skupine mjera su u potpunosti izostavljene iz budžeta za potporu.

Kada je riječ o Federaciji BiH i aktivnostima koje su realizirane u djelu potpore poljoprivredi izvršena je sveobuhvatna revizija trošenja budžetskih sredstava za podsticaje obzirom na postojanje dugovanja iz prethodnih godina. Samim tim je i priprema i usvajanje Programa novčanih potpora u poljoprivredi i ruralnom razvoju FBiH za 2015. godinu donesena u skoro nepromijenjenom izgledu mjera za potporu, osim jednog noviteta koji se odnosi na uvođenje mjere namijenjene potpori registracije obrta za koje je u periodu od 4 godine predviđeno

⁷ Podsticaji za FBiH uključuju i potporu sa kantonalnih nivoa.

⁸ Podsticaji za FBiH uključuju i potporu sa kantonalnih nivoa.

sufinansiranje penzionog/zdravstvenog osiguranja. Bitno je naglasti da su umanjenje potpore po jedinici mjere za neke proizvode, sa izuzetkom mlijeka, iako su uvećani ukupni planirani iznosi kako za biljne tako i za životinjske proizvode. Što se tiče potpore ruralnom razvoju, adekvatne mjere nisu ni bile uvrštene u Program potpora za 2015. godinu, kao ni prethodno podržavana investiciona ulaganja koja datiraju još iz 2012. godine.

Što se tiče Republike Srpske usvojen je Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na novčane podsticaje za razvoj poljoprivrede i sela u 2015. godini koji je ostao isti u smislu visine budžeta koji je planiran za potporu kao i vrste mjera. Pozitivno je istaći da je resorno ministarstvo izradilo nacrt Zakona o podsticajima u poljoprivredi i ruralnom razvoju, ali je donošenje navednog propisa odgođeno do momenta ispunjavanja preduvjeta za realiziranje pojedinih zakonskih rješenja.

Regulatorni okvir koji regulira oblast potpora poljoprivredi i ruralnom razvoju u Distriktu Brčko BiH za 2015. godinu je izmjenjen na način da su u Pravilniku o podsticajima definisani „garantovani“ i „maksimalni“ iznosi podsticaja. Garantovani iznos podsticaja je vrijednost sredstava koja se odobravaju odlukom o dodjeli podsticaja a utvrđuju se u procentu od 80 % od maksimalnog mogućeg iznosa podsticaja. Maksimalni iznos podsticaja je vrijednost do koje se može isplatiti podsticaj za odgovarajuće vrste podsticaja zavisno od raspoloživih sredstava u budžetu Brčko Distrikta BiH za 2015. godinu. Također, tokom 2015. godine, pripremljena je radna verzija Zakona o podsticaju poljoprivrede i ruralnom razvoju Brčko Distrikta BiH.

Realiziranje isplata za poljoprivredu i ruralni razvoj u BiH u 2015. god.

Iako je vladinim budžetima bila predviđena visina sredstava podsticaja na sličnoj razini kao i prethodne godine, analizom realizacije, odnosno isplatom ukupne potpore namijenjene poljoprivredi i ruralnom razvoju u Bosni i Hercegovini za period od sedam godina, evidentno je da je namanje sredstava isplaćeno 2015. godine - 113,4 miliona KM. Vrijednost isplaćenih novčanih sredstava iz budžeta namjenjenog poljoprivredi u 2015. godini je u odnosu na visine sredstava izdvojenih za ove namjene u prethodnoj godinu manja za oko 26 miliona KM, odnosno za 19%. Upoređivanjem budžeta iz 2015. godine sa najvećom isplaćenom visinom sredstava koja je zabilježena 2012. godine - 166 miliona KM, isti je u ukupnom iznosu manji za čak 53 miliona KM odnosno za 32%.

Tabela 29. Isplate poljoprivrednih budžeta u BiH u periodu 2009-2015. godina (000 KM)

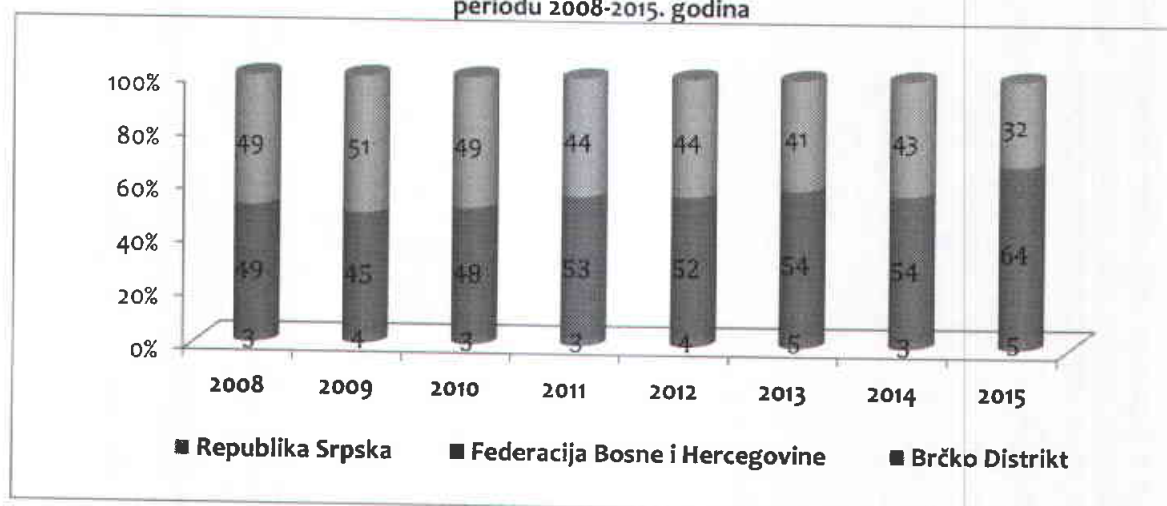
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Brčko Distrikt	6.055	5.066	4.557	6.505	6.676	3.607	5.549
Federacija BiH ⁹	71.126	79.393	74.636	86.403	78.161	75.671	72.063
Republika Srpska	81.547	81.186	62.862	73.169	60.000	59.893	35.745
Ukupno BiH	158.730	165.646	142.056	166.078	144.838	139.171	113.358

Izvor: Kancelarija za harmoniziranje i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH

Kada je u pitanju sama struktura isplaćenih sredstava, posmatrajući vrijednost izdvajanja u entitetima i Brčko distriktu, evidentno je da oko 64% udjela u ukupnom budžetu ima Federacija BiH, Republika Srpska 32% i Distrikt oko 5%. Vrijednost realiziranih sredstava namjenjenih za poljoprivredu i ruralni razvoj u Federaciji BiH u 2015. godini je iznosila 72 miliona KM i u usporedbi sa vrijednosti iz prethodne godine je manja za 4 miliona ili 5%. Realizirana potpora, namjenjena poljoprivredi i ruralnom razvoju u Republici Srpskoj iznosila je 60 miliona KM, ali je od toga isplaćeno oko 36 miliona KM i u usporedbi sa realiziranom potporom iz prethodne godine manja je za 24 miliona KM ili 40% u efektivu. Rast izdvajanja na ime potpore u 2015. godini bilježi samo Brčko Distrikt BiH obzirom da je za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2015. godini izdvojeno 5,5 miliona KM, što predstavlja povećanje od skoro 2 miliona KM ili za 54% u usporedbi sa iznosom potpore iz prethodne godine kada je iznosila 3,6 miliona KM.

⁹ Podsticaji za FBiH uključuju i potporu sa kantonalnih nivoa.

Grafikon 17. Struktura poljoprivrednog budžeta u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH u periodu 2008-2015. godina

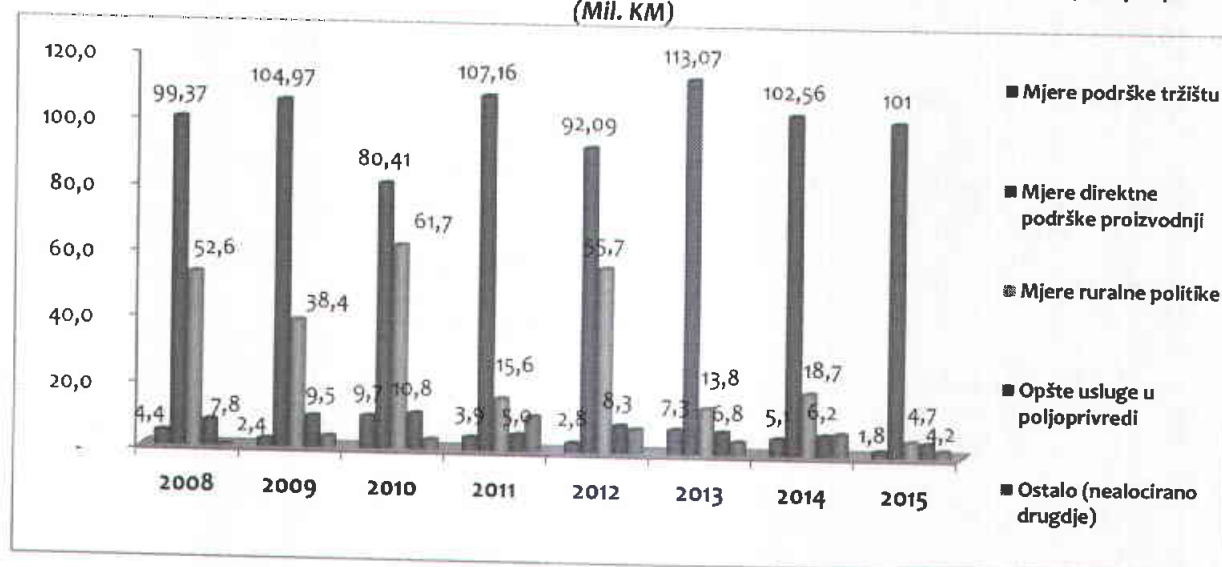

6.1.1. Struktura budžetske potpore po skupinama mjera

Mjere potpore namijenjene poljoprivredi i ruralnom razvoju su razvrstane na:

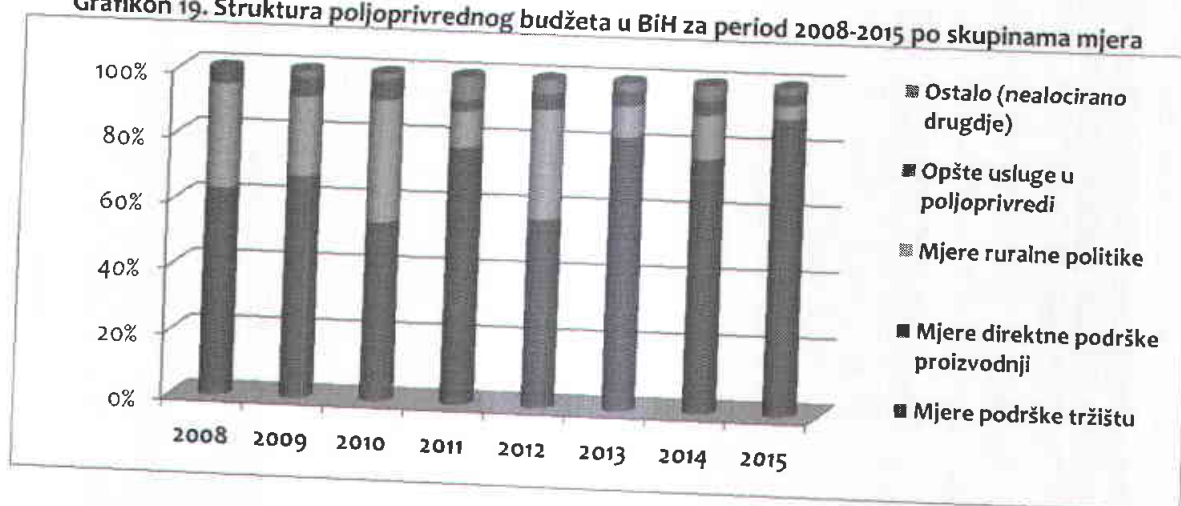
- **Mjere direktne potpore proizvodnji** koje u ukupnom budžetu namijenjenom za poljoprivredu i ruralni razvoj imaju udio oko 90%. Za ovu skupinu mjera u 2015. godini izdvojeno je oko 101 milion KM što je u usporedbi sa vrijednosti potpore iz prethodne godine manje za 2 miliona KM ili za oko 2%, odnosno za 13 miliona ili 11% ukoliko se poredi sa podrškom iz 2013. godine.
- **Mjere ruralnog razvoja** su na drugom mjestu obzirom da je udio ove skupine mjera u ukupnom budžetu za 2015. godinu iznosio oko 4%, odnosno izraženo u vrijednosti 4,7 miliona KM. Posmatrajući vrijednost sredstava koja su izdvojena za ovu skupinu mjera, najmanje ih je izdvojeno u 2015. godini i to manje čak za 14 miliona u usporedbi sa prethodnom godinom, pa i znatno više u usporedbi sa vrijednostima iz 2013 ili 2012. godine.

Grafikon 18. Struktura poljoprivrednog budžeta u BiH za period 2008–2015 po skupinama mjera potpore (Mil. KM)

- * Mjere općih usluga u poljoprivredi su treća skupina po učešću u budžetu za potporu poljoprivredi sa vrlo skromnim iznosom sredstava. Za ovu skupinu mjera u 2015. godini izdvojeno je ukupno 4,2 miliona KM, odnosno 3,7% od ukupnog budžeta, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 2 miliona ili 32%.
- * Mjere tržišno-cjenovne politike u 2015. godini bilježe najmanji obim potpore. Sa izdvojenih skromnih 1,8 miliona KM mjere potpore tržištu su u 2015. godini učestvovala sa oko 1,6% u ukupnom budžetu. Inače ova skupina mjera ima i najmanji izražen kontinuitet u izdvajanjima za potporu poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH.
- * Skupina nealociranih sredstava (ostalo) u prošlogodišnjem budžetu bilježi smanjenje iznosa u realizaciji kao i samog učešća u budžetu. Naime, za ovu skupinu mjera u 2015. godini je izdvojeno 2 miliona KM što je u usporedbi sa vrijednosti sredstava od 6,7 miliona KM, koliko je izdvojeno 2014. godine, manje za 4,7 miliona ili 70%.

Grafikon 19. Struktura poljoprivrednog budžeta u BiH za period 2008-2015 po skupinama mjera

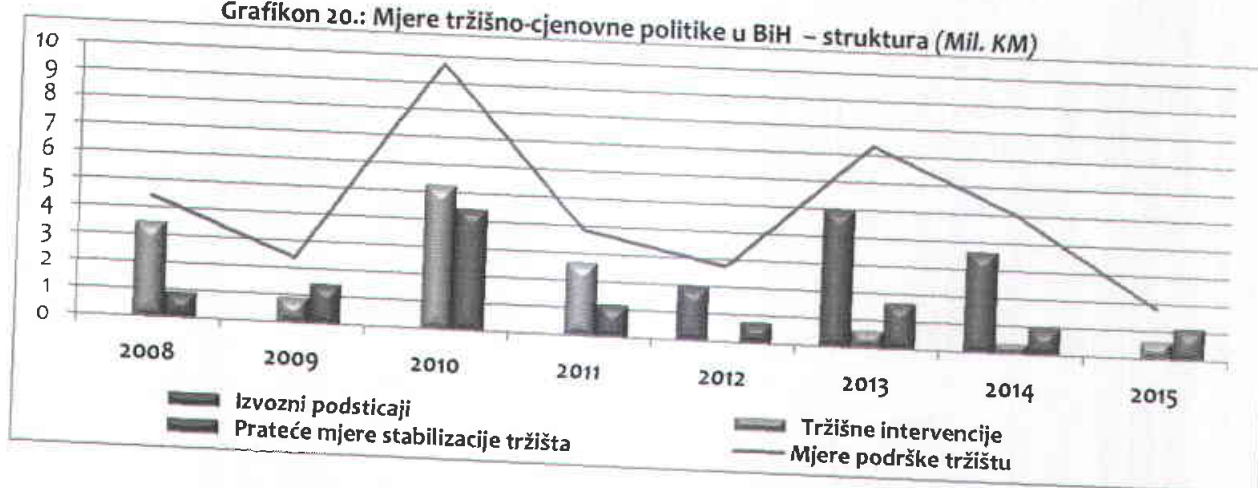

6.1.2. Analiza strukture potpore po mjerama

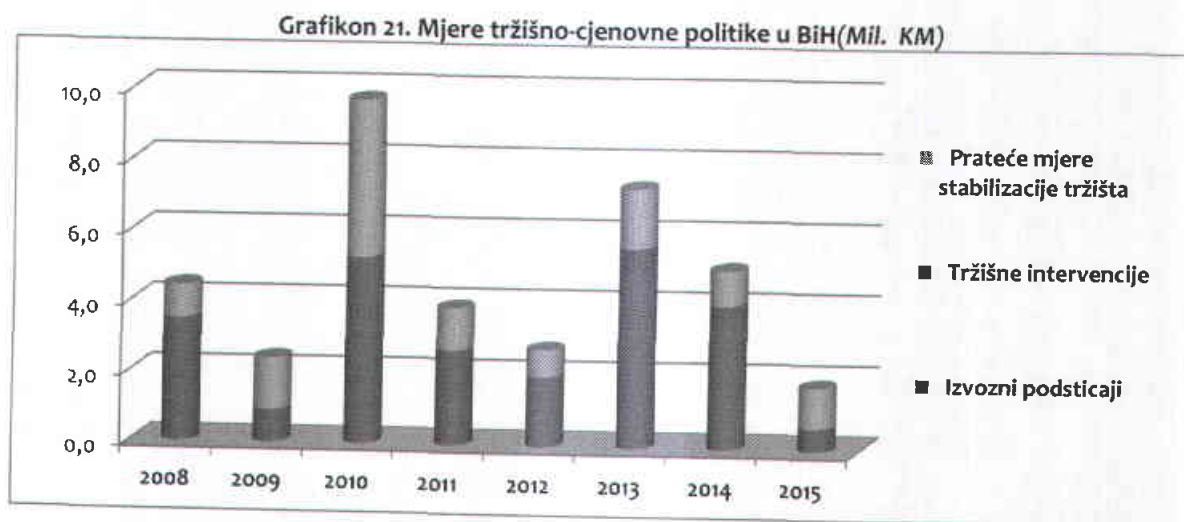
Tržišne mjere potpore

Mjere potpore tržištu tradicionalno zauzimaju mali obim izdvajanja iz poljoprivrednih budžeta. Takav trend nastavljen je i u 2015. godini kada je za mjere tržišno-cjenovne politike izdvojeno 1,8 miliona KM ili 1,6% ukupnog poljoprivrednog budžeta. To je do sada najmanji iznos sredstava usmjeren kroz mjere tržišno-cjenovne politike, s obzirom i da je u poređenju sa prethodnom godinom taj iznos manji za 64%.

Grafikon 20.: Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH – struktura (Mil. KM)

Podaci jasno ukazuju da ova skupina mjera posljednjih godina bilježi negativan trend učešća u ukupnom budžetu. Ovako skromna izdvajanja, uzimajući u obzir i druge faktore (rascjepkano tržište uz nepostojanje jedinstvenih mjera tržišno-cjenovne politike), ukazuju da ove mjere ne mogu imati značajnije efekte na razvoj domaće poljoprivredne proizvodnje. Kad je u pitanju sama struktura ove vrste potpore, primijećuju se određene izmjene. Naime, za mjeru izvozni podsticaji koja je zadnjih godina bila glavna mjera u okviru mjera potpore tržištu u 2015. godini nije zabilježen ni jedan transfer. Prateće mjere za stabilizaciju tržišta, u koje spadaju uglavnom transferi otkupljivačima i prerađivačima su u 2015. godini imale dominantno učešće u budžetu za tržišno-cjenovne potpore. Tako je za ove mjere utrošeno 1,15 miliona KM ili 64% budžeta. Na drugom mjestu je mjera tržišne intervencije sa učešćem od 655,0 hiljada KM, odnosno 36,1% od budžeta za mjeru tržišno-cjenovne potpore.

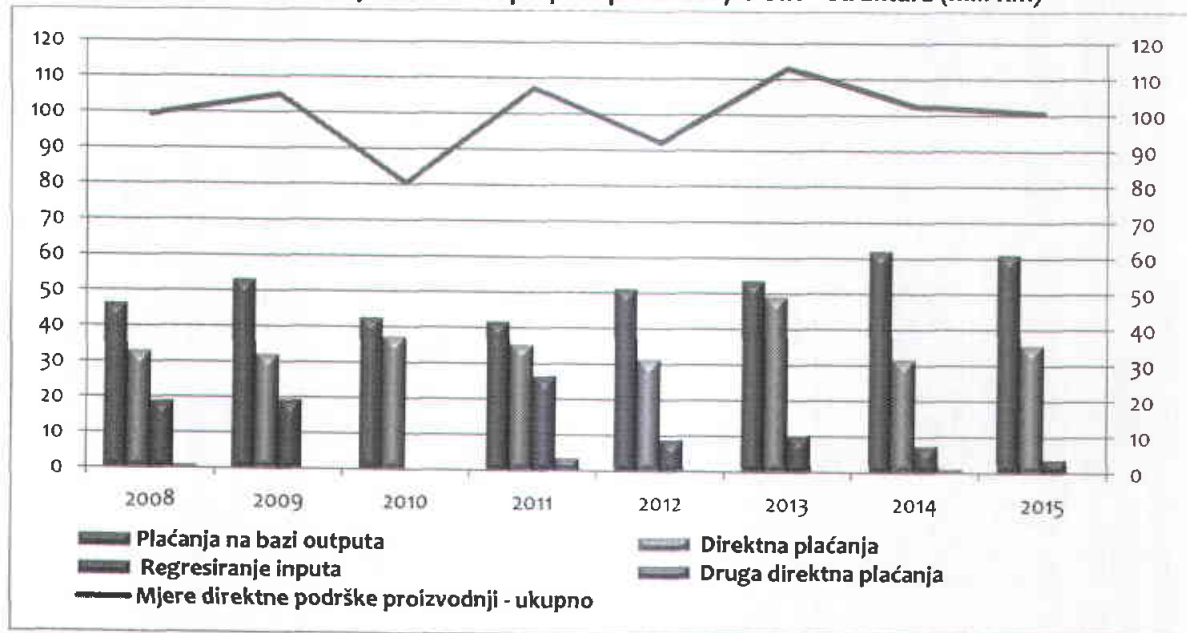
Mjere direktne potpore proizvođačima/proizvodnjama

Mjere direktne potpore proizvođačima je dominantna skupina mjera po obimu izdvojenih sredstava za potporu. Kao što je već i navedeno za ovu skupinu mjera iz budžetskih sredstava je u 2015. godini izdvojeno 101 miliona KM odnosno 89% od ukupnog budžeta, s obzirom da ova skupina obuhvata neke od najznačajnijih mjera potpore poljoprivredi u BiH. Kada je u pitanju struktura ove skupine mjera svakako da najveći udio u grupi imaju mjere plaćanja na bazi proizvedene količine za koje je u 2015. godini izdvojeno oko 61 milion KM, što predstavlja oko 61% budžeta usmjerenog za direktne potpore proizvodnji, odnosno 54% od ukupnog budžeta namijenjenog za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2015. godini. Ovako visoke vrijednosti za plaćanje na bazi proizvedene količine su u najvećoj mjeri rezultat izdavanja namijenjenih za proizvodnju mlijeka. Tačnije, na proizvodnju mlijeka u 2015. godini je usmjereno oko 55 miliona KM, ili 54 % budžeta skupine odnosno oko 48% od ukupnog budžeta za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2015. godini.

Na drugom mjestu po visini izdvajanja u okviru skupine direktnih potpora proizvođačima su mjere direktnih plaćanja po grlu i hektaru. Iznos usmjeren za direktna plaćanja po grlu i hektaru u 2015. godini iznosio je oko 36 miliona KM ili procentualno izraženo 35,4% od sredstava namijenjenih realizaciji mjera iz ove skupine, odnosno 31,4% od ukupnog budžeta namijenjenog za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2015. godini. Za ove mjere je, u odnosu na prošlu godinu, utrošeno 4 miliona KM ili 13% više sredstava. Najznačajnije proizvodnje koje se podstiču kroz ovu skupinu mjera su tov životinja u animalnoj proizvodnji, odnosno uzgoj žitarica u biljnoj proizvodnji.

Što se tiče ovog vida potpore, pozitivno je to da se u Brčko Distriktu sve proizvodnje podstiču putem mjera plaćanja po grlu/hektaru, što nije slučaj kada je riječ o Federaciji ili Republici Srpskoj.

Grafikon 22. Mjere direktne potpore proizvodnji u BiH – struktura (Mil. KM)

Plaćanja za regresiranje inputa su na trećem mjestu po obimu utrošenih sredstava. Za ove mjere je u 2015. godini izdvojeno oko 3,8 miliona KM, što je duplo manji iznos nego u 2014. godini. Procentualno, plaćanja za regresiranje inputa su činila 3,8% iznosa za skupinu direktnih potpora proizvodnjama. Najveći dio iznosa za regrese izdvojen je za regresiranje nafte u Republici Srpskoj. Osim toga, određene inpute u poljoprivredi regresiraju i pojedini kantoni u Federaciji BiH. Generalno, izdvajanja za ovu skupinu mjera značajno osciliraju u posmatranom sedmogodišnjem periodu i kreću se od 362,0 hiljade KM u 2010. godini do rekordnih 26,0 miliona KM u 2011. godini.

Mjere drugih direktnih plaćanja su, po visini sredstava koja se izdvajaju, svrtsane na posljednje mjesto u skupini mjera direktne potpore proizvođačima. Za ovu skupinu mjera u 2015. godini je utrošeno oko 11 hiljada KM i to za kompezatorna plaćanja odnosno plaćanje šteta izazvanih elementarnim nepogodama i eutanaziju bolesnih životinja. S obzirom na visinu sredstava koja su utrošena za ovu skupinu mjera u tokom 2015. godine moglo bi se zaključiti da nisu ni zabilježene značajnije štete u poljoprivredi.

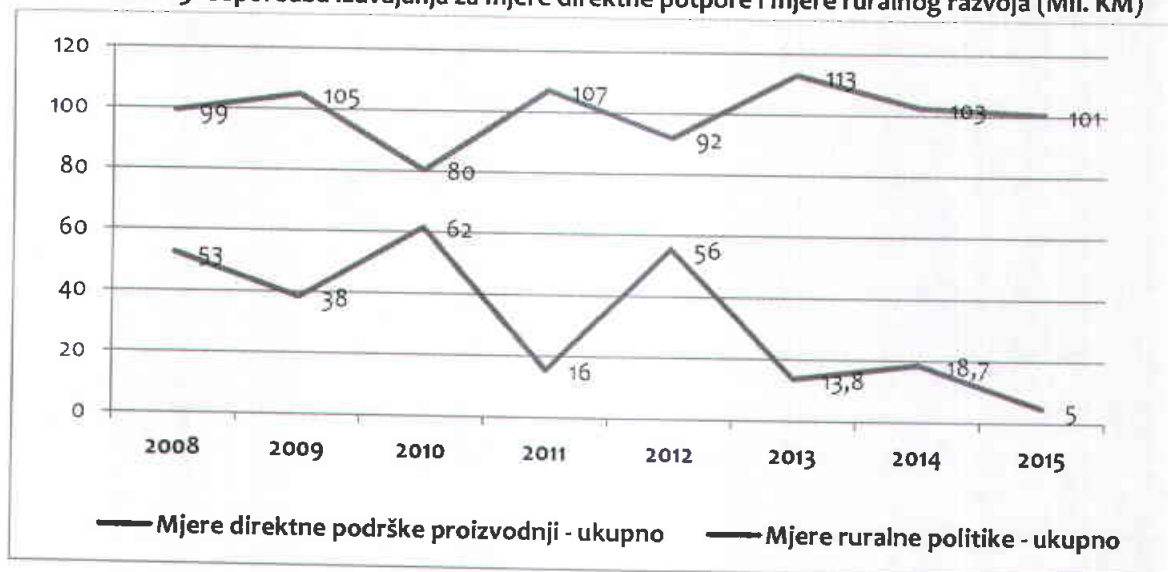
Mjere ruralnog razvoja

Mjere ruralnog razvoja kao način potpore aktivnostima u seoskim područjima, konstantno su na drugom mjestu u strukturi ukupnog budžeta za poljoprivredu. Dodatno, visina izdvajanja za ove mjere varira i veoma je neujednačena po godinama. Sredstava za potporu ruralnog razvoja su sa 56 miliona KM, koliko je izdvojeno 2012. godine, konstantno smanjivana do 2015. godine kada je i zabilježena najmanja visina sredstava za ruralni razvoj, tek od oko 5 miliona KM, kada je realizovano 4,7 miliona KM, odnosno 4,1% budžeta. Ovaj iznos potpore u 2015. godini je za skoro 14 miliona KM ili 75% manji u odnosu na prethodnu godinu. Iako se generalno može reći da se zadnjih godina za poljoprivredu izdvaja sve manje sredstava, ipak kada je riječ o mjerama ruralne politike, tu su ipak umanjenja značajna, čak višestruka.

Grafičkim prikazom poređenja dviju glavnih skupina potpore u modelu potpore u BiH, vidljivo je da svako povećanje potpore kroz mjere ruralnog razvoja ima za posljedicu smanjenje direktnih potpora i obrnuto. Ovo govori da su ukupni budžeti namijenjeni za potporu poljoprivredi i razvoju ruralnih područja nedovoljni, pa je uzročno-posljedična veza između ove dvije skupine mjera u sistemu potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH zavisna, kada se iznosi za jednu vrstu potpore povećavaju, istovremeno su smanjene druge potpore. Druga bitna karakteristika predstavljenog odnosa je i međusobna razlika u izdvajanjima koja se povećava kroz period

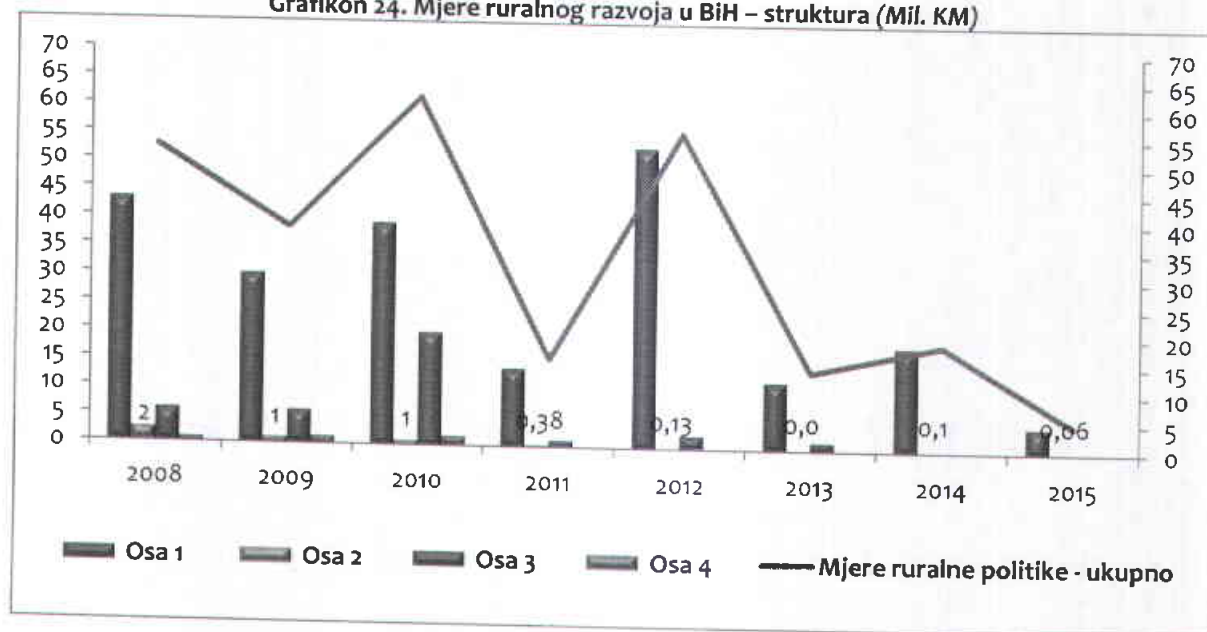
posmatranja. Naime, tokom 2010. godine realizovano je oko 18 miliona KM više za mjere direktne potpore u odnosu na mjere ruralnog razvoja, da bi posljednjih godina ova razlika bila znatno veća. Najveća razlika u visini izdvojenih sredstava od 99 miliona KM je zabilježena 2013. godine, dok je u 2015 ta razlika iznosila oko 95 miliona KM.

Grafikon 23. Usporedba izdvajanja za mjere direktne potpore i mjere ruralnog razvoja (Mil. KM)

U okviru same skupine potpore ruralnom razvoju, najviše su podržavane mjere iz Ose 1. Tako je u 2015. godini, za mjere iz Ose 1 utrošeno nešto više od 4,5 miliona KM, što iznosi 97,6% budžeta za potporu kroz mjere ruralnog razvoja. Na drugom mjestu su mjere iz Ose 2 za koje je izdvojeno oko 60 000 KM, što je 1,3% od ukupnog budžeta za ruralnu politiku. Prema visini izdvojenih sredstava mjere iz Ose 3 su na posljednjem mjestu, njihovo učešće u ukupnom budžetu je 1,1%.

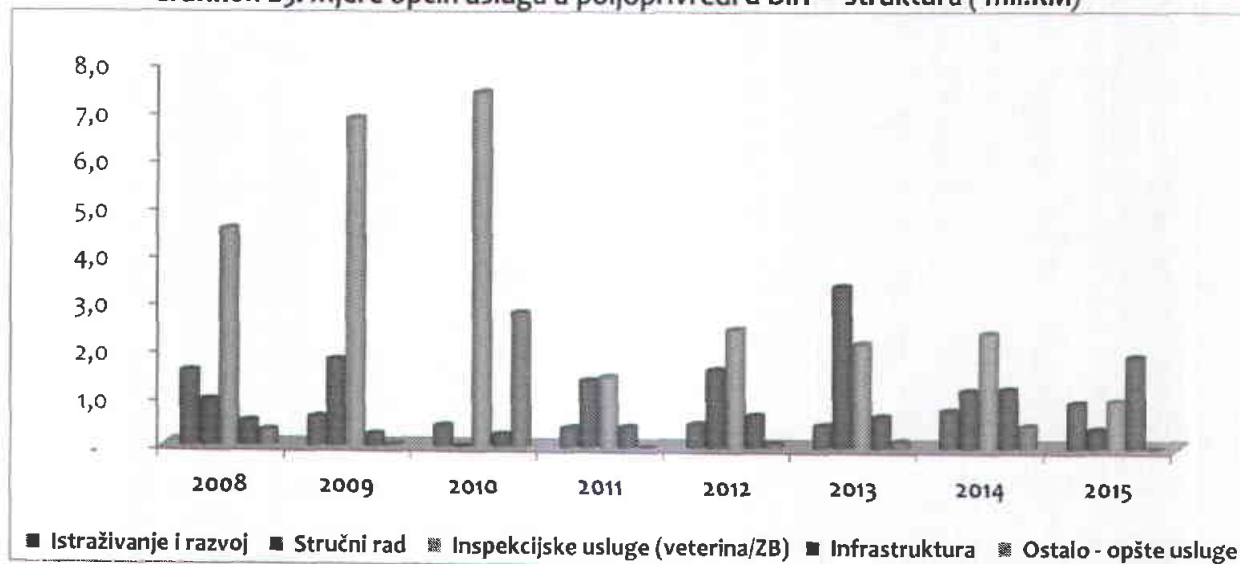
Grafikon 24. Mjere ruralnog razvoja u BiH – struktura (Mil. KM)

Mjere općih usluga u poljoprivredi

Za mjere općih usluga u poljoprivredi u 2015. godini utrošeno je oko 4,1 miliona KM odnosno oko 3,7% budžeta namijenjenog poljoprivredi i ruralnom razvoju u BiH. U odnosu na prethodnu godinu budžet koji je usmjeren za ovu skupinu mjera, bio je manji za oko 2 miliona KM. Analizom po pojedinim mjerama u okviru skupine vidljivo je da je najviše sredstava utrošeno na uspostavu infrastrukture kvaliteta i to oko 1,9 miliona KM, odnosno 45% od budžeta ukupne sume za opće usluge. Sljedeća mjera po visini izdvajanja je potpora inspekcijskim uslugama za koju je utrošeno 972 hiljada KM, ili 23,2% budžeta za opće usluge u poljoprivredi. Mjere za istraživanje i razvoj su imale na raspolaganju 938 hiljada KM, odnosno za iste je utrošeno 22,4% budžeta namijenjenog potpori općih usluga. Na posljednjem mjestu prema visini potpore u 2015. godini su mjere namijenjene potpori za stručni rad savjetodavnih službi na terenu, i to u visini od 388 hiljada KM ili nešto više od 9% budžeta za opće usluge.

Grafikon 25. Mjere općih usluga u poljoprivredi u BiH – struktura (mil.KM)

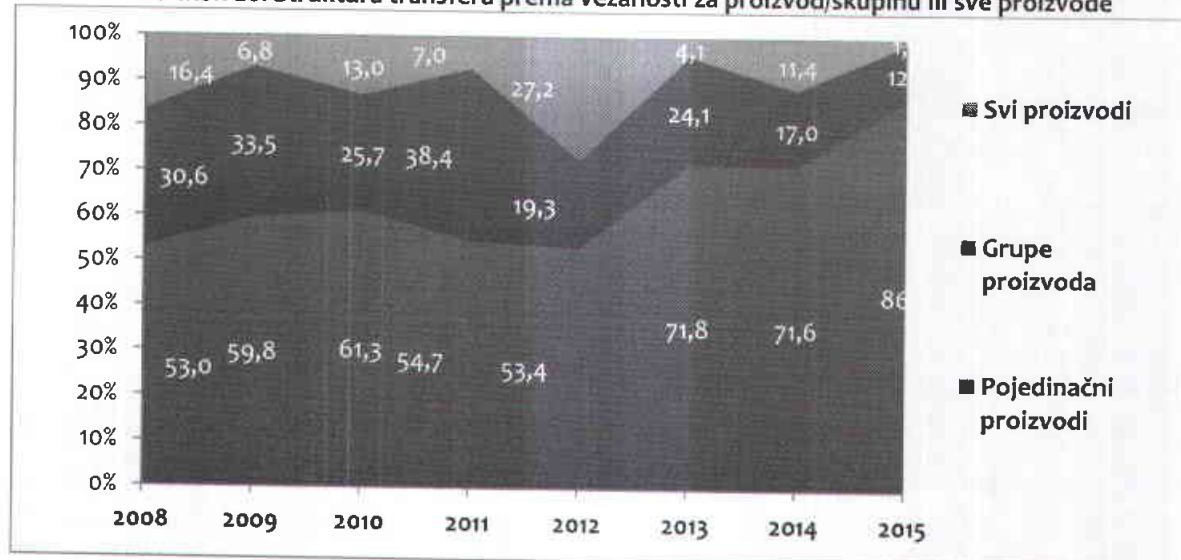
6.2. Struktura potpore po proizvodima/proizvodnjama

U ovom dijelu Izvještaja je predstavljena struktura budžeta klasifikovana prema proizvodu/ima kojima je namijenjena.

Pojedinačni proizvodi kao kategorija su i u 2015. godini vodeći u strukturi ukupnog budžeta sa iznosom od 90,6 miliona KM. Procentualno izraženo, to je 86,3% budžeta za potporu proizvodnjama. Iako su transferi pojedinačnim proizvodima u posmatranom periodu konstantno na prvom mjestu, u 2015. godini je dostignut maksimum sa uvećanjem od skoro 15% u odnosu na 2014. godinu. Navedeno uvećanje transfera po pojedinačnim proizvodima uticalo je na umanjenje transfera za skupine proizvoda i skupinu svi proizvodi. Transfer za skupine proizvoda se nalazi na drugom mjestu i iznosio je 13,3 miliona KM odnosno 13% ukupnog budžeta.

Posljednja odnosno treća skupina su transferi svim proizvodima sa iznosom od 1 milion odnosno 1% budžeta. Iznos usmjeren za sve proizvode je u prošloj godini bio znatno manji nego u 2014. godini sa umanjenjem većim od 10%.

Grafikon 26. Struktura transfera prema vezanosti za proizvod/skupinu ili sve proizvode

Trend rasta transfera za pojedinačne proizvode se nastavio i u 2015. godini, što je nepovoljno jer se struktura transfera treba postepeno usmjeravati ka smanjenju izdvajanja za pojedinačne proizvode a u korist skupine proizvoda i svih proizvoda. Naime, veliki ili naglo smanjen priliv sredstava za pojedinačne proizvode, neminovno tim istim proizvodima izaziva i poremećaje u trgovini. S druge strane, transferi za skupine proizvoda a posebno transferi za sve proizvode imaju daleko manje uticaja na trgovinu datim proizvodom s obzirom da nisu specifično vezani za samo jedan proizvod. Mjereno na ovaj način, najmanji uticaj na trgovinske tokove ima skupina transfera tzv. ostali transferi koji nisu konkretno vezani za proizvodnju.

Pojedinačni proizvod koji dominira u izdvajanjima u ukupnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju je potpora proizvodnji sirovog mlijeka. Na ovaj proizvod u prošloj godini je izdvojeno čak 58,12% budžeta usmjerenog proizvodima odnosno više od 2/3 sredstava namijenjenih pojedinačnim proizvodima. Transferi za mlijeko su u konstantnom porastu, s tim što je u 2015. godini udio transfera za ovaj proizvod najveći u posmatranom periodu. Osim proizvodnje mlijeka, iz skupine proizvoda životinjskog porijekla koji su kao pojedinačni proizvodi bili subvencionisani su goveđe, ovčije, svinjsko i pileće meso, te riba dok su od biljne proizvodnje najveća učešća u potporama ostvarena u proizvodnji pšenice i kukuruza.

Od navedenih proizvoda, najveće povećanje je evidentirano kod ovčijeg mesa za koje je po pojedinačnim proizvodima u 2015. godini isplaćeno 4,32% od ukupnog budžeta, a u godini prije ovaj procenat je iznosio tek 1,16%.

U okviru transfera za skupine proizvoda, u 2015. godini je zabilježeno procentualno manje učešće u ukupnom budžetu u odnosu na godinu ranije. Unutar skupine, i dalje je na prvom mjestu biljna proizvodnja (uopćeno), iako se i ovdje može vidjeti umanjeње u odnosu na 2014. godinu. Sljedeće skupine po izdvajanjima su voće, povrće, mlijeko/meso ovce i koze i mlijeko/meso goveda. Posljednji su transferi za sve proizvode koji su u 2015. godini znatno umanjeni sa procentualnim učešćem od samo 1%. U posmatranom periodu u 2015. godini su evidentirani najniži transferi za sve proizvode.

Tabela 30. Distribucija potpora po proizvodima/skupinama proizvoda(%)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mlijeko (kravlje)	37,92	37,27	33,61	36,64	44,76	47,35	58,12
Mlijeko (ovčije i kozije)	0,11	0,19	0,30	0,39	0,43	0,46	0,17
Goveđe meso	3,29	6,00	4,35	3,18	6,79	4,75	5,09
Svinjsko meso	3,74	4,39	3,22	2,30	4,08	3,29	2,97
Ovčije meso	1,78	0,44	0,81	0,07	0,71	1,16	4,32

Pileće meso	1,45	1,80	1,27	1,47	1,16	1,63	1,94
Jaja	0,54	0,74	0,37	0,30	0,51	0,39	0,57
Med	2,14	2,82	2,74	1,03	1,18	1,14	0,54
Riba	1,00	0,88	0,36	0,84	1,49	1,46	1,67
Ćurčići	0,04	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Konji	0,01	0,02	0,07	0,00	0,00	0,29	0,00
Biljna							
Pšenica	2,16	2,01	1,66	2,55	4,28	4,00	5,30
Kukuruz	0,92	1,62	2,27	3,20	3,96	3,73	3,25
Ječam	0,02	0,01	0,02	0,06	0,05	0,02	0,26
Duhan	2,96	0,91	1,88	0,35	0,66	0,44	0,34
Krompir	1,16	1,33	0,87	0,43	0,64	0,49	0,34
Soja	0,23	0,29	0,28	0,29	0,37	0,00	0,34
Grožđe	0,12	0,08	0,11	0,00	0,10	0,12	0,75
Gljive	0,03	0,00	0,03	0,22	0,30	0,81	0,01
Ljekovito i aromatično bilje	0,15	0,44	0,44	0,11	0,38	0,10	0,30
Skupine proizvoda							
Povrće	2,78	3,21	4,12	2,74	2,54	2,67	1,88
Voće	8,12	8,87	5,34	3,49	3,35	4,72	3,43
Žitarice	0,20	0,10	0,32	0,16	0,31	0,06	0,17
Krmno i industrijsko bilje	0,38	0,96	0,95	0,35	0,34	0,68	0,35
Biljna proizvodnja uopćeno	15,50	0,61	23,12	7,69	8,98	6,79	4,61
Mlijeko i meso - goveda	5,46	8,13	1,21	3,59	1,36	1,72	1,14
Mlijeko i meso ovce/koze	1,03	3,82	3,29	1,31	7,23	0,36	1,15
Svi proizvodi	6,78	13,02	6,98	27,23	4,07	11,38	1,00

Izvor: Kancelarija za harmoniziranje i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH

6.3. Uspostava mehanizma za izvještavanje o poljoprivrednim subvencijama u Bosni i Hercegovini sukladno sa obavezama notifikacije Svjetske trgovinske organizacije

Jedna od obaveza koja je proistekla iz procesa pristupanja BiH Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (STO) odnosi se na uspostavu mehanizma notifikacije i izvještavanje o poljoprivrednim subvencijama. Skupine notifikacije Svjetskoj trgovinskoj organizaciji imaju za cilj osiguravanje maksimalne transparentnosti, koja je osnovni preduslov funkcioniranja multilateralne trgovine. Članica Svjetske trgovinske organizacije je obavezna da izvještava, ali također ima pravo i da traži isto od bilo koje druge članice. Međutim, pored skupine notifikacije Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i osiguravanja ispunjavanja poduzetih obaveza, transparentnost politike podsticaja i novčanih transfera omogućava značajan broj drugih prednosti. Sa ekonomskog stanovišta, transparentnost može pomoći pri smanjenju osnovne za rizik i neizvjesnosti vezanih za trgovinske politike koje sprovode članice. U isto vrijeme, ovim se podstiče investiranje u sektore u kojima zemlje imaju komparativnu prednost, povećava efikasnost i vodi ka bržim stopama rasta svih zemalja. Također, transparentnost je nezamjenjiva u pogledu sprovođenja dogovorene discipline, bez koje multilateralni sistem trgovine ne bi mogao funkcionirati. To pomaže članicama da bolje razumiju svoja prava i skupine i na taj način stvore bolje osnove za procjenu vrijednosti uključenosti u sistem. Sama činjenica da procedure notifikacije primoravaju zemlje koje izvještavaju, kao i institucije unutar njih da obračunavaju budžetske troškove politika koje se provode, je dobra osnova za procjenu primjene i validnosti određenih politika u smislu očekivanog efekta i ispitivanje eventualnih drugih instrumenata koji bi bili efikasniji za postizanje postavljenih ciljeva. S tim u vezi, notifikacija nudi mogućnost korišćenja „naučenih lekcija“ politika koje sprovode druge članice, a time bi se izbjegli određeni instrumenti koji ne pokazuju dobre rezultate, a koji se mogu zamijeniti drugim.

Za Bosnu i Hercegovinu koja je još uvijek u procesu pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i usklađivanju politike poljoprivrede sa politikom u Europskoj uniji, neophodno je imati racionalan i izbalansiran pristup poduzimanja konačnih obaveza vezanih za domaće podsticaje prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Također, s obzirom na cilj pridruživanja Europskoj uniji, oblik domaćih podsticaja treba prvo uskladiti sa strukturom i politikama podsticaja Europske unije, tako da pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji ne blokira domaću politiku u strukturi koja možda nije kompatibilna sa istom u Europskoj uniji.

Po okončanju pregovora, odnosno stupanjem u članstvo STO Bosna i Hercegovina će, kao i sve ostale članice, biti u obavezi da dostavlja izvještaje po unaprijed utvrđenoj formi i rokovima za izvještavanje o poljoprivrenim subvencijama. Pripreme za proces notifikacije su obavljene uz podršku EU projekta za razvoj trgovinske politike i kapaciteta u BiH (EUTPP), a u pripremi dokumenta su uzete u obzir ustavne nadležnosti, postojeće zakonodavstvo i ispunjavanje obaveza STO.

7. BEZBJEDNOST HRANE

Institucionalni i administrativni kapaciteti u BiH nadležni za oblast bezbjednosti hrane su: Agencija za bezbjednost hrane BiH, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Republička uprava za inspekcijske poslove RS, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalna uprava za inspekcijske poslove, Odjeljenje za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo BD BiH i Inspektorat BD BiH.

U oblasti bezbjednosti hrane tokom 2015. godine sprovedene su aktivnosti vezane za procjenu rizika, sistema brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje, praćenja oboljenja prouzrokovanih hranom, prikupljanje izvještaja o kretanju zaraznih oboljenja životinja, provođenje plana prisustva pesticida u hrani, izdavanje odobrenja za stavljanje hrane i hrane za životinje na tržište BiH, priznavanje prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda, provođenje plana praćenja zdravstvene ispravnosti vode za piće, prirodne mineralne i prirodne izvorske vode, implementaciju propisa koji reguliraju oblast bezbjednosti hrane.

Odobranje izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda na tržište EU je jedan od najznačajnijih rezultata ostvarenih u oblasti bezbjednosti hrane za 2015. godinu. Slijedeći preporuke EU, nadležni organi BiH su izradili Akcioni plan kontrole proizvodnje i prerade mliječnih proizvoda namijenjenih za izvoz u EU. Europska komisija je potvrdila da je kontrolni sistem sigurnosti hrane u Bosni i Hercegovini uspostavljen sukladno sa EU zahtjevima, operativan i efikasan. Ovim su stečeni uvjeti za konačnu dozvolu izvoza mlijeka i mliječnih prerađevina na europsko tržište, a Bosna i Hercegovina je stavljena na listu zemalja kojima je dozvoljen izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka na europsko tržište.

7.1. Realizirane aktivnosti u oblasti bezbjednosti hrane

Sukladno sa Programom rada Agencije za bezbjednost hrane BiH za 2015. godinu izrađena su 24 podzakonska akta od kojih je dva usvojio Savjet ministra BiH a preostala 22 su upućena Upravnom odboru Agencije na odobravanje. U organizaciji Agencije u saradnji sa Delegacijom Europske unije u Bosni i Hercegovini, Kancelarijom za veterinarstvo i hranu Litvanije i TAIEX-om, održano je šest obuka na kojima je učestvovalo ukupno 268 učesnika.

Izrada i usvajanje propisa o hrani usklađenih sa zahtjevima EU propisa

Pravilnici koje je usvojio Savjet ministara BiH i koji su objavljeni u Službenom glasniku BiH u 2015. godini:

- Pravilnik o izmjeni i dopunama Pravilnika o uvjetima i postupku izdavanja odobrenja za stavljanje genetički modificirane hrane i hrane za životinje prvi put na tržište Bosne i Hercegovine i zahtjevima koji se odnose na njihovu sljedivost i označavanje („Službeni glasnik BiH“, broj 62/15)
- Odluka o povećanoj razini službenih kontrola pri uvozu kukuruza za ishranu ljudi („Službeni glasnik BiH“, broj 48/15),

Osim ovoga, kako je već navedeno, pripremljena su i 22 Pravilnika koji su upućena Upravnom odboru Agencije na razmatranje i odobravanje.

Priznavanje prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda

Komisija za priznavanje prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u BiH donijela je mišljenje o 68 predmeta, na osnovu kojih su donesena odgovarajuća rješenja. Ažurirana je Lista priznatih prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u Bosni i Hercegovini kao i popis priznatih stonih voda u Bosni i Hercegovini i objavljeni su u „Službenom glasniku BiH“ u 2015. godini. Lista i popis objavljeni su i na web stranici Agencije o čemu su obaviješteni i nadležni inspekcijski organi u cilju osiguravanja provedbe propisa u ovoj oblasti.

Shodno navedenom u BiH priznate su ukupno 44 prirodne mineralne i prirodne izvorske vode, te 7 stonih voda. Sve priznate vode upisane su u Registar Agencije za bezbjednost hrane BiH.

Provođenje plana praćenja zdravstvene ispravnosti vode za piće, prirodne mineralne i prirodne izvorske vode i pesticida u hrani u BiH

U cilju zaštite zdravlja potrošača kroz procjenu izloženosti potrošača, te usklađenosti sa važećom legislativom Bosne i Hercegovine o razinama rezidua pesticida u hrani i kontaminantima u vodi za piće iz objekata javne vodoopskrbe, prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stonim vodama izvršeno je uzorkovanje hrane u okviru „Plana praćenja zdravstvene ispravnosti vode za piće, prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda, te voća i povrća za 2015. godinu“.

Navedeni Plan praćenja provela je Agencija za bezbjednost hrane Bosne i Hercegovine u suradnji sa nadležnim entitetskim, kantonalnim, gradskim, općinskim i inspekcijskim organima Brčko Distrikta BiH. Shodno Planu, u 25 gradova i općina u Bosni i Hercegovini uzeto je oko 530 uzoraka hrane na kojima je urađeno oko 4.550 laboratorijskih analiza. Laboratorijskim analizama utvrđivana je razina rezidua 25 aktivnih tvari u 100 uzoraka voća i povrća u svrhu procjene rizika izloženosti potrošača od neispravne hrane biljnog porijekla.

Na 430 uzoraka vode za piće iz objekata javne vodoopskrbe, prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda analizirano je prisustvo metala, nitrata, nitrita, mineralnih ulja, tetrakloretena, trikloretena i mikroorganizama. Agencija je na osnovu dobijenih rezultata laboratorijskih analiza uzoraka a u okviru Plana praćenja, izvršila procjenu rizika na osnovu kojih su nadležnim inspekcijskim organima entiteta, Brčko Distrikta BiH, kantona, gradova i općina pripremljene i dostavljene preporuke za preduzimanje mjera sukladno sa važećim propisima.

Agencija je dostavila preporuke nadležnim inspekcijskim organima svih razina vlasti u Bosni i Hercegovini da u okviru svojih nadležnosti izvrše provjeru prisustva na tržištu BiH prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda koje se ne nalaze na Listi priznatih prirodnih mineralnih voda i prirodnih izvorskih voda u Bosni i Hercegovini sukladno sa odredbama člana 37. Pravilnika o prirodnim mineralnim i prirodnim izvorskim vodama¹⁰ i Listi stonih voda u Bosni i Hercegovini sukladno sa odredbama člana 19. Pravilnika o stonim vodama¹¹.

Agencija je, o svim naprijed navedenim aktivnostima, dostavila informaciju nadležnim institucijama entiteta, Brčko Distrikta BiH i kantona.

Oblast GMO-a

¹⁰ („Službeni glasnik BiH“, broj 26/10 i 32/12)

¹¹ („Službeni glasnik BiH“, broj 40/10 i 43/10)

U izvještajnom periodu Vijeće za genetički modificirane organizme (u daljem tekstu: Vijeće za GMO) je održalo osam sjednica i dalo 26 stručnih mišljenja iz djelokruga svoga rada. Uz pomoć članova Vijeća za GMO finalizirani su monografija „Genetički modificirani organizmi (GMO) i biosigurnost“ i Priručnik za uzorkovanje reproduccionog materijala, bilja i proizvoda koji sadrže i/ili se sastoje ili potiču od genetički modificiranih organizama.

Na osnovu Odluke o visini posebne naknade za izdavanje rješenja o odobrenju za stavljanje na tržište genetički modificirane hrane i hrane za životinje¹², a sukladno sa Naredbom o uplatnim računima za administrativne pristojbe¹³ Agencija je donijela Instrukciju o popunjavanju uplatnice za uplatu posebne naknade. Sukladno sa navedenom Odlukom u izvještajnom periodu je u budžet institucija Bosne i Hercegovine izvršena uplata sredstava u iznosu od 18.240 KM za odobrenje i stavljanje na tržište Bosne i Hercegovine genetički modificirane hrane za životinje koja sukladno s važećim propisima Europske unije i Bosne i Hercegovine sadrži maksimalno dozvoljeno prisustvo genetički modificiranih organizama, od čega je u 2015. godini izdato 18 rješenja.

Sistem brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (RASFF) i Infosan mreža

Agencija, putem nacionalne kontakt tačke za EU RASFF, vrši svakodnevno praćenje obavijesti koje upućuje SANCO RASFF, nadležne službe EC. Zadužena kontakt tačka u Agenciji vrši evaluaciju primljenih obavještenja i pripremu obavještenja za upućivanje nadležnim organima u Bosni i Hercegovini, primanje povratnih informacija, te sačinjavanje informacija za upućivanje nadležnoj službi EC putem EU RASFF-a. Agencija je u periodu od 01.01. do 31.12.2015. godine, zaprimila 12 obavještenja od SANCO RASFF-a, koja su nakon obrade blagovremeno dostavljena na postupanje nadležnim inspekcijskim organima u BH-RASFF mreži, kao i ostalim nadležnim institucijama u Bosni i Hercegovini koje su članice te mreže. Agencija redovno dostavlja izvještaj Europskoj komisiji o rezultatima provedenih istraživanja u Bosni i Hercegovini i preduzetim mjerama. Ovaj je izvještaj, putem RASFF WINDOW, SANCO RASFF EC, dostupan svim članicama RASFF mreže.

Na osnovu izvora informacija izvan EU-RASFF-a upućeno je ukupno 11 obavještenja po pitanju identifikovanih, odnosno mogućih rizika.

U periodu od 01.01. – 31.12.2015. godine, Agencija je zaprimila dva INFOSAN obavještenja o čemu su blagovremeno upoznati članovi BH INFOSAN mreže.

Procjena rizika

Sukladno sa odredbama Zakona o hrani, Agencija u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine vrši procjenu rizika. Tokom izvještajnog perioda obrađeno je više tema iz oblasti bezbjednosti hrane, te je vršena procjena rizika u hrani na osnovu dostavljenih laboratorijskih izvještaja testiranjem uzoraka za kontrolu hrane u Bosni i Hercegovini, kao i dostavljenim izvještajima o oboljenjima nadležnih institucija zdravstva čiji je uzrok/put prenosa hrana. Također, praćena su i analizirana INFOSAN i RASFF obavještenja koje je primila Agencija u periodu 01.01.-31.12.2015. godine, kao i obavještenja dostavljena iz drugih izvora. Izvršen je uvid u naučne studije iz oblasti bezbjednosti hrane koje su objavljivane u relevantnim naučnim i stručnim publikacijama u svijetu i kod nas.

Komisija za praćenje i procjenu rizika porijeklom iz hrane, te predlaganje odgovarajućih mjera, svakodnevno je vršila praćenje i procjenu rizika porijeklom iz hrane/hrane za životinje/materijala u kontaktu s hranom, na osnovu čega je predlagala odgovarajuće mjere, te inicirala održavanje sastanaka sukladno sa potrebama.

Agencija je prikupila podatke od nadležnih organa i uradila evaluaciju podataka iz oblasti bezbjednosti hrane koji se odnose na eventualno prisutne rizike u hrani koja se nalazi na tržištu Bosne i Hercegovine. Navedeni podaci detaljno su obrazloženi u Informaciji o bezbjednosti hrane sa podacima iz oblasti bezbjednosti hrane u Bosni i Hercegovini za period od 01.01.-31.12.2015.

¹² („Službeni glasnik BiH“, broj 61/14)

¹³ („Službeni glasnik BiH“, br. 19/14 i 61/14)

godine, koju je Agencija izradila i pripremila za dostavljanje Savjetu ministara Bosne i Hercegovine, također sukladno s članom 61. Poslovnika o radu Savjeta ministara Bosne i Hercegovine¹⁴

Osim navedenog, kao zadužena institucija, Agencija je pratila aktivnosti Europskog autoriteta za sigurnost hrane (EFSA), Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), te Codex Alimentarius komisije.

Obrada laboratorijskih izvještaja o kontroli hrane u Bosni i Hercegovini

Agencija je u toku izvještajnog perioda nastavila uspješnu suradnju sa svim laboratorijama za kontrolu hrane u Bosni i Hercegovini koji redovno dostavljaju izvještaje o rezultatima laboratorijskih analiza hrane. Podatke o rezultatima laboratorijskih analiza za period od 01.01.-31.12.2015. godine dostavljale su sljedeće laboratorije: JU Veterinarski zavod Hercegovačko-neretvanskog kantona, Veterinarski zavod Zeničko-dobojskog kantona, JU Veterinarski zavod Tuzlanskog kantona, JU Veterinarski zavod Unsko-sanskog kantona, KJP Kantonalna veterinarska stanica d.o.o. Sarajevo, Federalni agromediteranski zavod, Poljoprivredni Institut Republike Srpske, Federalni zavod za poljoprivredu, Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Kantonalni zavod Zeničko-dobojskog kantona, Zavod za javno zdravstvo Unsko-sanskog kantona, Zavod za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona, Zavod za javno zdravstvo Hercegovačko-neretvanskog kantona, Odjel za zdravstvo i ostale usluge Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Sistem Qualita's d.o.o., Euro Inspekt d.o.o., Institut za vode d.o.o., Veterinarski zavod „Teolab“, Herkon d.o.o. i Veterinarski fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Na osnovu prikupljenih i obrađenih podataka o laboratorijskim analizama hrane u periodu od 01.01.-31.12.2015. godine u Bosni i Hercegovini je ukupno uzorkovano 56.298 uzoraka hrane i urađeno je 60.013 laboratorijskih analiza. Od tog broja, neodgovarajućih je bilo 3.367 ili 5,98% uzoraka, odnosno 5,61% laboratorijskih analiza hrane.

Mikrobiološke analize: ukupno je urađeno 44.455 analiza hrane, od čega 2.264 (5,09%) nije odgovaralo.

Fizičko-hemijske analize: ukupno je uzeto 11.843 uzorka i urađeno je 15.558 laboratorijskih analiza hrane od čega je 1.103 ili 9,31% neodgovarajućih uzoraka, odnosno 7,09% neodgovarajućih laboratorijskih analiza.

Laboratorijske analize na prisustvo GMO

Na osnovu odredbi Odluke o davanju ovlaštenja ispitnim laboratorijama u Bosni i Hercegovini za ispitivanje, kontrolu i praćenje prisustva genetski modifikovanih organizama u hrani i hrani za životinje¹⁵ i Odluke o obnovi ovlaštenja ispitnim laboratorijama u Bosni i Hercegovini za ispitivanje, kontrolu i praćenje prisustva genetski modifikovanih organizama u hrani i hrani za životinje¹⁶ ovlaštene laboratorije su obavezne Agenciji dostavljati zbirne izvještaje o provedenim analizama i rezultatima analiza na prisustvo genetski modifikovanih organizama. Kada su u pitanju predmetne analize, Agenciji su i u 2015. godini dostavljeni podaci o rezultatima laboratorijskih analiza na prisustvo genetski modifikovanih organizama od četiri ovlaštene laboratorije:

- Poljoprivredni institut RS Banja Luka,
- Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju Univerziteta u Sarajevu,
- Federalni poljoprivredni zavod Sarajevo,
- Federalni agromediteranski zavod Mostar.

¹⁴ („Službeni glasnik BiH“, broj 22/03).

¹⁵ („Službeni glasnik BiH“, broj 15/10)

¹⁶ („Službeni glasnik BiH“, broj 61/14)

Rezultati o kretanjima zaraznih oboljenja kod životinja u Bosni i Hercegovini

Agencija je i u 2015. godini nastavila prikupljati izvještaje o kretanju zaraznih oboljenja životinja koji su zasnovani na prijavama o pojavi zaraznih i parazitarnih bolesti.

U izvještajnom periodu Agenciji je dostavljeno devet izvještaja od strane Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva prema kojima je registrovano ukupno 535 oboljenja.

Najčešće registrovana oboljenja bila su: bruceloza (382 slučaja), infektivna anemija konja (8), trichineloza (3), nozemoze (2), američka gnjiloća pčelinjeg legla (139 pčelinjih društava) i tuberkuloza (1).

Oboljenja čiji je uzrok/put prenosa hrana u Bosni i Hercegovini

U izvještajnom periodu su nastavljene aktivnosti na praćenju, prikupljanju i analizi epidemioloških podataka o pojavi i kretanju oboljenja čiji je uzrok/put prenosa hrana. Agencija je nastavila i unaprijedila suradnju sa svim institucijama javnog zdravstva u Bosni i Hercegovini koje redovno dostavljaju podatke na bazi mjesečnih izvještaja o registrovanim oboljenjima (ukupno registrovanih oboljenja i epidemijsko javljanje bolesti).

Na osnovu prikupljenih i obrađenih podataka na području Bosne i Hercegovine u periodu 01.01.-31.12.2015. godine, registrovan je ukupno 881 slučaj obolijevanja gdje je hrana potvrđena kao uzrok/put prenosa, od čega:

- 398 registrovanih slučajeva obolijevanja od *Salmonellosis*,
- 449 registrovanih slučajeva obolijevanja od *Toxiinfectio/Intoxicatio alimentaris*,
- 34 slučaja obolijevanja od *Trichinellosis*.

U istom periodu registrovano je pet epidemija u kojima je hrana potvrđena kao izvor/put prenosa, sa 430 oboljelih (od čega 76 hospitaliziranih slučajeva).

Registrovane su sljedeće epidemije:

- dvije epidemije *Salmonellosis* sa 231 oboljelih (od čega 62 hospitalizovanih slučajeva). U oba slučaja izolirani uzročnik je *Salmonella enteritidis*,
- dvije epidemije *Gastroenterocolitis ac.* sa 167 oboljelih (od čega šest hospitalizovanih slučajeva). Kod jedne epidemije izoliran je uzročnik *Streptococcus faecalis*,
- jedna epidemija *Trichinellosis* sa 32 oboljelih (od čega 8 hospitalizovanih slučajeva). Izolirani uzročnik je *Trichinella spiralis*.

Smjernice i informativne brošure

U cilju što boljeg razumijevanja i primjene poduzete legislative EU, Agencija priprema i objavljuje informativne brošure, smjernice, pamflete, vodiče, priručnike, kako bi se objasnilo i pojednostavilo tumačenje određenih parametara i primjena propisa o hrani, što olakšava i unapređuje rad svim akterima u oblasti sistema bezbjednosti hrane.

Programom rada za 2015. godinu izrađene su sljedeće smjernice i vodiči:

- Smjernice u pogledu određivanja dozvoljenih odstupanja prilikom navođenja hranjivih vrijednosti hrane,
- Vodič za subjekte u poslovanju s hranom prema odredbama Pravilnika o mikrobiološkim kriterijima za hranu,
- Priručnik za uzorkovanje reprodukcijskog materijala bilja i proizvoda koji sadrže i/ili se sastoje ili potiču od genetički modificiranih organizama.

Priručnik za uzorkovanje reprodukcijskog materijala bilja i proizvoda koji sadrže i/ili se sastoje ili potiču od genetički modificiranih organizama je štampan sredstvima osiguranim od strane ARDP projekta, te je isti distribuiran svim zainteresovanim stranama.

8. VETERINARSTVO

U ovom poglavlju izvještaja dat je pregled sprovedenih aktivnosti koje se odnose na zdravstvenu zaštitu zdravlja i dobrobiti životinja, označavanja i kontrole kretanja životinja, plan praćenja rezidua i veterinarskih lijekova i aktivnosti granične veterinarske inspekcije, te pregled harmoniziranih propisa BiH sa propisima EU.

Nadležna tijela za veterinarstvo u BiH su: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Kancelarija za veterinarstvo BiH (u daljem tekstu: Kancelarija), Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH (sektor za veterinarstvo), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS (resor za veterinarstvo), (u daljem tekstu nadležna entitetska ministarstva), Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta BiH (Pododjeljenje za veterinarstvo), Uprava za inspekcijske poslove FBiH i kantonalne uprave za inspekcijske poslove, Republička uprava za inspekcijske poslove RS i Općinska odjeljenja za inspekcijske poslove, kao i Inspektorat BD BiH (u daljem tekstu nadležna inspekcijska tijela), Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Tuzlanskog kantona, Ministarstvo za privredu Bosansko-Podrinjskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Hercegovačko-Neretvanskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Hercegbosanskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Zeničko-Dobojskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Unsko-sanskog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Posavskog kantona, Ministarstvo privrede Zapadnohercegovačkog kantona, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Srednjobosanskog kantona

U međunarodnom prometu veterinarsku kontrolu provodi odjeljenje Granične veterinarske inspekcije Kancelarije za veterinarstvo, a u unutarašnjem prometu kontrola je organizovana na razini nadležnih inspekcijskih tijela entiteta, kantona, Vlade Brčko Distrikta BiH i općina.

8.1. Sprovedene aktivnosti u oblasti veterinarstva

- Usklađivanje zakonodavstva

U toku 2015. godine sprovedene su aktivnosti na pripremi i usvajanju domaćih propisa u cilju zaštite zdravlja životinja i osiguranja uvjeta za trgovinu proizvodima animalnog porijekla.

U izvještajnom periodu usvojeni su sljedeći propisi:

- Odluka o dopuni Odluke o veterinarskom svjedočenju o zdravstvenom stanju životinja i pošiljaka životinjskog porijekla u unutrašnjem i međunarodnom prometu („Službeni glasnik BiH“, broj 06/15),
- Naredba o mjerama kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti životinja i njihovom provođenju u 2015. godini („Službeni glasnik BiH“, broj 24/15),
- Odluka o sprovođenju Plana praćenja i kontrole rezidua za 2015. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 37/15),
- Odluka o dopunama Odluke o veterinarskom svjedočenju o zdravstvenom stanju životinja i pošiljaka životinjskog porijekla u unutrašnjem i međunarodnom prometu („Službeni glasnik BiH“, broj 45/15),
- Odluka o izmjeni Odluke o visini nadoknade za izdavanje svjedočenja (certifikata) („Službeni glasnik BiH“, broj 45/15),
- Odluka o usvajanju Programa kontrole salmoneloze kod odraslih rasplodnih jata vrste *Gallus gallus* u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 45/15),
- Odluka o usvajanju Programa kontrole salmoneloze u jatima konzumnih nosilica vrste *Gallus gallus* u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 45/15),
- Odluka o usvajanju Programa kontrole salmoneloze kod brojlera vrste *Gallus gallus* u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 45/15),

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o označavanju i kontroli kretanja životinja u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 52/15),
- Pravilnik o dopuni pravilnika označavanju i kontroli kretanja životinja u Bosni i Hercegovini (Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine od 16.12.2015. godine),
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o higijeni hrane životinjskog porijekla („Službeni glasnik BiH“, broj 87/15),
- Odluka o osnivanju etičke komisije („Službeni glasnik BiH“, broj 90/15) i
- Uputstvo o veterinarsko-zdravstvenim uvjetima koje moraju ispunjavati pošiljke tretiranih koža porijeklom iz Sjedinjenih Američkih Država prilikom uvoza u Bosnu i Hercegovinu („Službeni glasnik BiH“, broj 101/15).

U izvještajnom periodu pripremljeni su i Pravilnik kojim se utvrđuju higijenski zahtjevi za hranu za životinje i Pravilnik o provedbenim mjerama za određene proizvode na koje se primjenjuju propisi o hrani (oba pravilnika su predmet usklađivanja sa legislativom EU).

- FVO misija u svrhu procjene kontrolnog sistema proizvodnje i prerade proizvoda od mlijeka namijenjenih za izvoz u Europsku uniju

U toku 2015. godine, glavne aktivnosti Kancelarije su bile usmjerene na uklanjanje nedostataka utvrđenih tokom revizijske misije Kancelarije za hranu i veterinarstvo Europske unije (Food and Veterinary Office) iz 2014. godine za procjenu ispunjenosti uvjeta za izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka u Europsku uniju, odnosno za pripremu i realiziranje akcionog plana prema 6 preporuka FVO kako bi se omogućio izvoz ove skupine proizvoda u Europsku uniju. Akcionim planom pripremljenim od strane Ureda i nadležnih organa entiteta, koji je FVO odobrila, stvoreni su uvjeti za izvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka koji su prošli propisani tretman (kolona C Uredbe EU 605/2010), te je Europskoj komisiji dostavljena lista objekata (4) koji su odobreni za izvoz u Europsku uniju. Uporedo, vršene su i aktivnosti za realiziranje uočenih nedostataka, odnosno, odobrenog akcionog plana prema preporukama FVO u smislu izrade potrebnih uputstava i instrukcija, obuke osoblja itd.

- Aktivnosti po pitanju zdravlja i dobrobiti životinja

U dijelu koji se odnosi na kontrolu zdravlja životinja nastavljene su aktivnosti kroz IPA projekt „Potpora kontroli i eradikaciji određenih zaraznih bolesti u Bosni i Hercegovini“, u okviru kojeg se provodi oralna vakcinacija lisica protiv bjesnila i vakcinacija malih preživara protiv bruceloze. Aktivnosti na provođenju oralne vakcinacije lisica odvijaju se u okviru dvije kampanje u toku jedne kalendarske godine (proljeće i jesen). S tim u vezi, u 2015. godini, uspješno su provedene obje kampanje na aktivnosti oralne vakcinacije lisica. Nakon svake uspješno provedene jesenje kampanje oralne vakcinacije lisica protiv bjesnila, provodi se postvakcinalni monitoring bjesnila kod lisica, kao potvrda uspješnosti implementiranih aktivnosti. Postvakcinalni monitoring bjesnila za lovnu sezonu 2015.-2016. godine je započeo u oktobru 2015. godine i traje sve do jesenje kampanje 2016. godine. Vakcinacija malih preživara je provedena u 2015. godini na svim malim preživarima starosti od 3-6 mjeseci što je sukladno sa višegodišnjim programom za ovu aktivnost koja se nastavlja i u 2016. godini. Također, nastavljeno je provođenje monitoringa influence ptica i virusne bolesti riba, što su kontinuirane aktivnosti koje se provode na razini cijele države, kao i monitoring bruceloze goveda.

- Označavanje i kontrola kretanja životinja

U dijelu koji se odnosi na aktivnosti Agencije za označavanje životinja BiH potrebno je istaći da je nabavljena trebovana količina ušnih markica za označavanje goveda te odgovarajuća količina svih obrazaca. Također, nastavljeno je kontinuirano štampanje ušnih markica za goveda koje su dostavljene prema iskazanim potrebama veterinarskih organizacija kao krajnjih korisnika. U 2015. godini odštampana je trebovana količina ušnih markica za označavanje 87.660 goveda. Poseban akcent je stavljen na štampu zamjenskih ušnih markica, tako da je u 2015. godini odštampano 24.477,5 zamjenskih ušnih markica. U 2015. godini odštampano je 112.316 stočnih pasosa za

životinje i 4.039 certifikata o imanjima. Uspješno je nastavljeno kontinuirano pružanje tehničke potpore regionalnim kancelarijama za unos podataka, tako da nije bilo prekida u komunikaciji i unosu podataka u informacijski sistem Agencije za označavanje životinja BiH. U cilju unapređenja sistema identifikacije i kontrole kretanja životinja u BiH izvršene su odgovarajuće izmjene legislative u vezi označavanja životinja, i to: Pravilnika o izmjenama i dopunama pravilnika o označavanju i kontroli kretanja životinja u BiH¹⁷ i Pravilnika o dopuni pravilnika o označavanju i kontroli kretanja životinja u Bosni i Hercegovini¹⁸.

Plan praćenja rezidua veterinarskih lijekova

Jedna od osnovnih godišnjih aktivnosti je priprema i provođenje godišnjeg plana praćenja rezidua veterinarskih lijekova i kontaminanata kod živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla. Tako je u periodu od marta 2014. godine do marta 2015. godine bio sproveden plan za 2014. godinu čija je realiziranost iznosila 90% (izvršene su 2.062 analize uzoraka od 2.278 planiranih). U toku 2015. godine je, također, pripremljen plan i započeto realiziranje za 2015. Godinu, koje se sprovodi do marta 2016. godine. U 2015. godini kontinuirano su se provodile aktivnosti u pogledu izdavanja rješenja o nepostojanju veterinarsko-zdravstvenih smetnji za uvoz (izdano je 136 rješenja za veterinarske lijekove, 365 za uvoz živih životinja, 664 za uvoz sirovina životinjskog porijekla i 608 rješenja za upis objekata u registar Kancelarije, od toga 53 rješenja o odbijanju zahtjeva za upis objekata u registar) i izdavanje veterinarsko-zdravstvenih certifikata za izvoz živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla (izdano je 12.719 komada certifikata).

- Međunarodni promet

U okviru aktivnosti granične veterinarske inspekcije postignut je napredak u pogledu smještaja graničnih veterinarskih inspektora i podizanja standarda rada granične veterinarske inspekcije na većoj razini. U sklopu projekta finansiranog sredstvima Europske unije, izvršeno je stručno usavršavanje graničnih veterinarskih inspektora. Granična veterinarska inspekcija je aktivno učestvovala u pregovorima o tehničkoj implementaciji veterinarskih prelaza prema Republici Hrvatskoj. Kada je u pitanju zakonski okvir, aktivno se prate sve promjene u europskom zakonodavstvu i nastoji se iste prilagoditi uslovima rada u Bosni i Hercegovini. U toku 2015. godine vršena je implementacija monitoring plana za graničnu veterinarsku inspekciju koji se odnosi na plansko i sistemsko uzimanje uzoraka pošiljki iz uvoza i slanje na laboratorijska ispitivanja. Pošto se radi o službenom uzorkovanju, sredstva za ove namjene su osigurana iz budžeta institucija Bosne i Hercegovine. Kao rezultat rada graničnih veterinarskih inspektora u 2015. godini je pregledano 49.368 pošiljki živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla prilikom izvoza i uvoza, te 229 pošiljki pri provozi kroz teritoriju Bosne i Hercegovine. U isto vrijeme su izdane 23 zabrane uvoza živih životinja i proizvoda životinjskog porijekla.

9. FITOSANITARNA OBLAST

Institucionalni i administrativni organi nadležni za fitosanitanu oblast u BiH su: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Republička uprava za inspekcijske poslove i gradska/općinska odjeljenja za inspekcijske poslove u Republici Srpskoj, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalna uprava za inspekcijske poslove i kantonalne poljoprivredne inspekcije u Federaciji BiH, Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Vlade Brčko Distrikta BiH i Inspektorat Brčko Distrikta BiH. Pored

¹⁷ („Službeni glasnik BiH“, broj 52/15)

¹⁸ (Odluka Savjeta ministara Bosne i Hercegovine od 16.12.2015. –Pravilnik objavljen u „Službenom glasniku BiH“, broj 02/16)

navedenih nadležnih organa, određene poslove obavljaju javne i stručne institucije (zavodi, instituti, fakulteti) prema ovlaštenjima dodijeljenim od Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja ili od entitetskih ministarstava poljoprivrede.

U fitosanitarnoj oblasti tokom 2015. godine realizirane su aktivnosti na implementaciji zakonodavstva kojim je regulisana fitosanitarna oblast, kao i druge brojene aktivnosti koje su bile obavezan dio rada nadležnih organa u fitosanitarnoj oblasti, a odnose se na zaštitu zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala i zaštitnih sredstava. Također, sproveden je i Program posebnog nadzora karantinskih štetnih organizama na krompiru, Rotterdamske konvencije i analize rizika.

Uprava zajedno sa nadležnim organima i institucijama u BiH realizira dva projekta i to:

- Twinnig projekt IPA 2012. „Dalje jačanje kapaciteta fitosanitarnog sektora u oblasti fitofarmaceutskih sredstava, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarne inspekcije“ koji je počeo da se implementira u januaru 2015. godine;
- Projekt sa Češkom razvojnom agencijom „Institucionalna potpora certifikaciji i kontroli sadnog materijala“ traje od 2013. godine, implementira ga „Centralni institut za nadzor i testiranje u poljoprivredi“, Brno, Republika Češka.

Kada je riječ o kadrovskom jačanju Uprave i nadležnih organa u entitetima i Brčko Distriktu BiH posebno kadrovskog jačanja sa fitosanitarnim inspektorima u unutrašnjem nadzoru nije bilo značajnijih pomaka po ovom pitanju. Bitno je naznačiti da bez unutrašnje fitosanitarne inspekcije, u punom kapacitetu, nije nemoguće uspostaviti efikasan fitosanitaran sistem u BiH. Također, nedostatak kapaciteta ili neadekvatna uključenost prognozno-izvještajne i savjetodavne službe i dalje predstavlja poseban problem za fitosanitarnu oblast a posebno za zdravlje bilja.

9.1. Realizirane aktivnosti u fitosanitarnoj oblasti

Kada je riječ o fitosanitarnoj oblasti bitno je istaći da je Bosni i Hercegovini priznat status države u kojoj nema prstenaste truleži krompira čime su ispunjeni uvjeti i dobijena dozvola za izvoz krompira na europsko tržište, čime su stečeni uvjeti da se svi poljoprivredni proizvodi biljnog porijekla mogu bez ograničenja izvoziti u Evropsku uniju. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja su u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, uspješno su sprovele Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) nad karantinskim štetnim organizmima na krompiru na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine

- Implementacija Zakona o zaštiti bilja

U cilju implemetacije Zakona o zaštiti zdravlja bilja usvojeni su i u Službenom glasniku objavljeni :

- Program posebnog nadzora (sistemske kontrole) karantinskih štetnih organizama na krompiru u BiH za 2015. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 24/15).
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o uvjetima i načinu unošenja određenog bilja i biljnih proizvoda iz susjednih zemalja u pogranično područje BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 17/15).
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o fitosanitarnom registru i o biljnim pasošima („Službeni glasnik BiH“, broj 35/15).
- Instrukcija o načinu pregleda pošiljaka merkantilnog krompira namijenjenog izvozu i izdavanju fitosanitarnih certifikata („Službeni glasnik BiH“, broj 73/15).

Savjet ministara Bosne i Hercegovine je na 19. sjednici održanoj 20.08.2015. godine, usvojio Izvještaj o provođenju Programa posebnog nadzora (sistemske kontrole) karantinskih štetnih organizama na krompiru u Bosni i Hercegovini za 2014. godinu.

- **Implementacija Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja**

U cilju implementacije Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja usvojeni su:

- Pravilnik o službenom nadzoru sjemenskih usjeva poljoprivrednog bilja u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 14/15);
- Pravilnik o službenom nadzoru sadnog materijala poljoprivrednog bilja u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 13/15);
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o stavljanju u promet sjemenskog krompira u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 73/15).

Pripremljeni su i Pravilnik o upisu u registre oplemenjivačkog prava, Pravilnik o postupcima dodjele oplemenjivačkog prava, Pravilnik o korišćenju farmerovog sjemena sa poljoprivrednog posjeda malih proizvođača u svrhu izuzeća od oplemenjivačkog prava i Pravilnik o troškovima u postupcima priznavanja sorti, službenog potvrđivanja i zaštite prava oplemenjivača.

- **Implementacija Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima**

U cilju implementacije Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima usvojeni su:

- Spisak aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 73/15).
- Odluka o davanju ovlasti Federalnom agromediteranskom zavodu Mostar za obavljanje analiza u svrhu službenog ispitivanja kvaliteta mineralnih đubriva - usvojena na 39. sjednici Vijeća ministara BiH.
- Pravilnik o potrebnoj dokumentaciji za ocjenu fitofarmaceutskih sredstava - usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH.
- Pravilnik o jedinstvenim principima za ocjenu fitofarmaceutskih sredstava - usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH.
- Pravilnik o razvrstavanju, pakovanju, obilježavanju i opremanju fitofarmaceutskih sredstava uputstvom za primjenu - usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH.
- Pravilnik o potrebnoj dokumentaciji za ocjenu aktivnih materija - usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH.

U oblasti fitofarmaceutskih sredstava, sukladno sa odredbama Pravilnika o uvjetima koje moraju ispunjavati pravna i fizička lica za promet fitofarmaceutskim sredstvima¹⁹ Uprava je izradila prijedlog Programa obuke odgovornih lica za promet FFS kao nastavak započetih aktivnosti vezanih za realizaciju obuke odgovornih lica za promet FFS nakon što su ovlaštene institucije koje će provoditi ovu obuku. Program obuke je poslat na komentare nadležnim ministarstvima.

- **Roterdamska Konvencija**

Uprava je, sukladno sa članom 4. Stav (2) Odluke o imenovanju državnog tijela za koordinaciju implementacije Roterdamske konvencije o postupku prethodne obavijesti o saglasnosti za promet nekih opasnih hemikalija i pesticida u međunarodnoj trgovini, u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, izradila izvještaj o provođenju Roterdamske konvencije koji je razmatran i usvojen na 25. sjednici Savjeta ministra BiH održanoj 29.09.2015. godine. U toku 2015. godine, Uprava je primila ukupno 15 obavještenja o izvozu iz zemalja Europske unije ili Srbije. Uprava kao DNA (Designated National Authority) zemlje uvoznice, sukladno sa odredbama Konvencije, blagovremeno šalje potvrdu o prijemu obavještenja o izvozu i redovno prosljeđuje primljena obavještenja o izvozu nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

- **Analiza rizika**

U 2015. godini počela je uspostava osnovnih funkcija Odjeljenja za analizu rizika koje je realiziralo sljedeće aktivnosti :

¹⁹(„Službeni glasnik BiH“, br 51/11 i 79/13)

- Analiziranje podataka, dostavljenih od strane inspektorata entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Inspektorati) pravljenje mjesečnih Izvještaja o radu fitosanitarnih inspekcija Inspektorata na graničnim prelazima u Bosni i Hercegovini. Izvještaji su pravljeni za svaki GP, Inspektorat i ukupno;
- Mjesečno informisanje fitosanitarnih inspektora kroz informacije i nova saznanja iz fitosanitarne oblasti;
- Učešće u radu zajedničkog Centra za analizu rizika, vezano za sigurnost

10. RIBARSTVO

Bosna i Hercegovina ima izuzetno povoljne uvjete za proizvodnju slatkovodne ribe i zbog toga se u regionu pojavljuje kao sve veći proizvođač i izvoznik ove vrste proizvoda. Prirodni potencijali, a posebno bogatstvo vodnim resursima su osnova za ekspanziju i razvoj domaćeg ribarstva. Što se tiče proizvodnje konzumne ribe, uglavnom je zasnovana na proizvodnji pastrmke, zatim šarana, kao i marinokulturu, odnosno uzgoj morske ribe i školjkaša.

Ribarska proizvodnja u Republici Srpskoj većinom je zasnovana na proizvodnji pastrmke, zatim šarana i drugih vrsta ribe. Proizvodni kapaciteti ribnjaka za proizvodnju/uzgoj pastrmke u 2015. godini su iznosili 53.369 m², i u usporedbi sa proizvodnim kapacitetima iz prethodne godine veći su za 19,4%. Kapaciteti ribnjaka za proizvodnju šarana iznose oko 2.190 ha i povećani su za oko 5% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupno ostvarena proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj je iznosila 2.993 tone i bilježi povećanje proizvodnje za 993 tone ili za 46% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Na ukupno povećanje proizvodnje konzumne ribe imalo je uticaja povećanje proizvodnje šarana i to za 335,6% i ostale ribe više od 500%.

Tabela 31. Proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj u 2015. godini

Vrsta ribe	Proizvodnja (tona)	Indeksi 2015/2014
Šaran	941	435,6
Pastrmka	1 889	104
Ostala riba	163	740,9
UKUPNO	2.993	145,7

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske

Sve do 2012. godine oblast akvakulture u Federaciji BiH je bila najbrže rastući dio poljoprivredne proizvodnje, nakon čega je uslijedio period stagnacije, a u 2015. godini pad proizvodnje koji je uzrokovan povećanjem cijena inputa u proizvodnji i nemogućnost plasmana robe na tržištu. Broj ribogojilišta smanjen je sa 41, koliko ih je registrovano 2014. godine, na 38 u 2015. godini od kojih se 21 ribogojilište bavi marinokulturom i 17 uzgojem slatkovodne ribe. Ostvarena proizvodnja slatkovodne ribe za 2015. godinu je iznosila 1.384 tona i manja je za 11% u usporedbi sa proizvodnjom iz 2014. U strukturi proizvodnje slatkovodne ribe, oko 95% ukupne proizvodnje čini proizvodnja kalifornijske pastrmke, zatim oko 1,2% proizvodnja potočne pastrmke i oko 3,8% potočne zlatovčice. Značajno je navesti da je u Federaciji BiH zastupljen i uzgoj mlađi potočne pastrmke za poribljavanje otvorenih voda.

Tabela 32. Proizvodnja ribe u Federaciji za 2014. i 2015. godinu

2014. godina			2015. godina		
Slatkovodna riba (kg)	Morska riba (kg)	Broj ribogojilišta	Slatkovodna riba (kg)	Morska riba (kg)	Broj ribogojilišta
1.546.921	132.000	41	1.384.082	205.000	38

Izvor: Nadležna kantonalna ministarstva

Uzgoj morskih organizama (marikultura) je zastupljen u hercegovačko-neretvanskom kantonu u Neumskom zalivu, a čini ga uzgoj morske ribe (orada i lubin) i školjkaša (dagnja i ostriga).

Što se tiče robne razmjene ribe, ribljih prerađevina i ostalih vodenih organizama podaci pokazuju da je u 2015. godini količina izvezene ribe i ribljih prerađevina veća za 22%, a vrijednosno je izvoz veći za 3 miliona KM ili 16%. Osim što je povećan izvoz, povećan je i uvoz ribe i ribljih prerađevina i to količine za 4,4% i vrijednosti za 8,6% što je ipak manje u usporedbi sa rastom vrijednosti i količine izvoza.

Tabela 33. Robna razmjena ribe i ribljih prerađevina

	2014.		2015.	
	Vrijednost (Mil.KM)	Količina (tona)	Vrijednost (Mil.KM)	Količina (tona)
Izvoz	19	2.543	22	3.109
Uvoz	26	7.199	28	7.518

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Kada je riječ o legislativi koja regulira oblast ribarstva u Bosni i Hercegovini, potrebno je uložiti dodatne napore institucija na svim razinama vlasti koje su nadležene za sektor ribarstva za usklađivanje iste u Bosni i Hercegovini, čime bi se dodatno stvorile osnove za pružanje potpore proizvodnji i izvozu ribe i ribljih proizvoda.

11. EUROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA

11.1. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju – dodatni protokol

Nakon što je Bosna i Hercegovina 2015. godine podržala Pismenu izjavu, a sukladno sa Zaključcima Vijeća od 15. decembra 2014., postignuti su potrebni uvjeti za stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) kojim je od 1. juna 2015. zamijenjen Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima koji je bio na snazi od 1. jula 2008.godine. Nakon stupanja na snagu SSP-a uspostavljena su nova zajednička tijela između BiH i Europske unije (EU) - Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje i Odbor za stabilizaciju i pridruživanje. Odbor za stabilizaciju i pridruživanje je usvojio Odluku²⁰ kojom se osniva sedam pododbora za stabilizaciju i pridruživanje kao i posebna skupina za reformu javne uprave.

Kada je riječ o trgovini sa Europskom unijom, u 2015. godini je zadržana postojeća razina carinske i količinske zaštite domaćih poljoprivrednih i prerađenih poljoprivrednih proizvoda koji je sastavni dio Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine sa jedne strane, i Europske komisije u ime 27 zemalja članica sa druge strane, potpisan 2008. godine. Shodno odredbama člana 22. (3) Privremenog sporazuma, obaveza strana ugovornica je da pristupe konsultacijama u slučaju pristupanja treće države Europskoj uniji pri čemu se uzimaju u obzir obostrani interesi - kako interesi Europske unije, tako i interesi Bosne i Hercegovine. Sukladno sa tim, Bosna i Hercegovina je ispoštovala ovu odredbu i blagovremeno preduzela sve potrebne radnje za pokretanje pregovora o zaključivanju Protokola uz Privremeni sporazum da bi se uzelo u obzir pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji. Početak pregovora o dodatnom Protokolu je započeo zahtjevom i očekivanjima Europske unije da bi isti trebao biti okončan adaptacijom SSP na osnovu tradicionalne trgovine, odnosno da BH strana prihvati prijedlog da Europska unija nastavi trgovinu sa Bosnom i Hercegovinom sa istom količinom roba koje je Republika Hrvatska prethodnih godina plasirala na bosanskohercegovačko tržište, pod potpuno istim uvjetima kako je

²⁰ Službeni glasnik BiH, broj 1/2015

to bilo i dok je ova nova EU članica u CEFTA Sporazumu slobodne trgovine. Delegacija BiH za pregovore je zadržala stav da primjena metodologije tradicionalne trgovine nije pravno obavezujuća za BiH, a da je BiH sve ostale skupine iz Sporazuma realizovala sukladno sa poduzetim obavezama i rokovima. Sve vrijeme pregovora, ovaj prijedlog za BiH nije bio prihvatljiv jer bi se time značajno ugrozila domaća poljoprivredna proizvodnja, a posebno njen najosjetljiviji dio - proizvodnja mlijeka. Prema postojećem sporazumu između BiH i EU, carine na najosjetljivije poljoprivredne proizvode treba da ostanu sve dok BiH ne postane članica EU ili dok se ne postigne drugačiji sporazum.

Nadležne institucije u BiH su blagovremeno pripremile Carinsku tarifu BiH za 2016. godinu²¹ koja obuhvata nomenklaturu roba i koja je sukladno sa Harmoniziranim sistemom i sa Kombinovanom nomenklaturom koju koristi Europska unija, zatim oznake za posebne zahtjeve države i dodatne šifarske oznake, carinske stope koje se primjenjuju na robu obuhvaćenu nomenklaturom, preferencijalne carinske stope sukladno sa međunarodnim sporazumima koje je BiH zaključila sa određenim zemljama ili skupinama zemalja kao i tarifne kvote. Carinska tarifa BiH za 2016. godinu se primjenjuje od 01.01.2016. godine.

11.2. Realiziranje obaveza Sporazuma CEFTA 2006

CEFTA Pododborom za poljoprivredu i SPS u 2015. godini predsjedavala je Republika Moldavija. Osmom sastanku Pododbora za poljoprivredu i SPS održanom 26. maja 2015. godine u Podgorici prisustvovali su predstavnici Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Moldove, Crne Gore, Srbije i Kosova²². Na sastanku je prezentiran i jednoglasno usvojen Program rada Pododbora. Glavni fokus predsjedavanja Moldavije stavljen je na:

- Olakšavanje trgovine poljoprivrednim proizvodima i unapređenje suradnje na polju sanitarnih i fitosanitarnih mjera u okviru CEFTA-e,
- Učešće na pregovorima Okvirnog sporazuma o pojednostavljenju procedura i elektronske razmjene podataka i potpora unapređenju metodologije i razvoja mapiranja poslovnih procesa u kontekstu zahtijevane dokumentacije u trgovini poljoprivrednim proizvodima a u cilju olakšavanja trgovine,
- Promovisanje trgovine prerađenih poljoprivrednih proizvoda kroz identifikaciju regionalnih instrumenata za bolji preferencijalni pristup proizvoda orijentisanih iz CEFTA-e.

Također, na sastanku je prezentovan projekt „Adresiranje barijera u pristupu tržištu u odobrenim lancima vrijednosti“ koji finansira GIZ- a u okviru kojega će se izraditi studija putem koje bi se CEFTA stranama obezbijedile preporuke o politikama i instrumentima za promovisanje izvoza i podizanje konkurentnosti u sektoru vinarstva. Prisutni predstavnici CEFTA strana su prepoznali važnost pomenutog projekta i istaknulu važnost uključenosti SPS institucija i Pododbora za poljoprivredu i SPS u implementaciju projekta. U okviru ovog projekta, pića su odobrena kao jedan od lanaca vrijednosti u CEFTA-i gdje bi privatni sektor trebao uspostaviti savjetodavne skupine koje bi djelovale kao konsultantske skupine CEFTA strana u kontekstu praćenja barijera sa kojima se privrednici susreću u pristupu tržištu. Barijere koje budu identifikovane će biti analizirane od strane ovlaštenih institucija a uz potporu ITC-a i UNCTAD-a.

Prvi rezultati Projekta prezentovani su na IX sastanku Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo koji je održan u Beogradu 5. novembra 2015. godine. U cilju analize barijera sa kojima se susreću poslovni subjekti, organizirano je šest sastanaka CEFTA strana u periodu od 8. do 19. juna 2015. godine. Dodatno, u septembru je u Crnoj Gori održana radionica za predstavnike savjetodavne skupine privatnog sektora pića (Private Sector Advisory Group (PSAG) sa ciljem unapređenja diskusije i najvažnijih netarifnih barijera identifikovanih u toku sastanaka, te formiranje zajedničke pozicije i prijedloga politika u okviru regije. Osnovni zajednički identificirani problem su

²¹ Službeni glasnik BiH broj 102/15

²² *Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i sukladno je sa Rezolucijom 1244 SB UN i odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

nedostatak priznavanja certifikata o kvalitetu (SPS), diskriminirajuća praksa (trošarine, posebni zahtjevi za označavanjem), pitanja koja se odnose na trgovinu (nedostatak transparentnosti, nepredvidivost, kašnjenja u carinskim procedurama i dobijanju certifikata itd), te je iskazana potreba za podsticajima od strane vlade. Sljedeći korak u implementaciji projekta je elaboriranje preporuka od strane UNCTAD eksperata kako eliminisati nekarinske barijere, validiranje nalaza od strane odgovarajućih institucija svih CEFTA strana te prezentacija prijedloga politika svim CEFTA stranama.

Prezentovan je još jedan od projekata pod nazivom „Mapiranje potrebnih dokumenata i priprema projektnog prijedloga o trgovinskoj logistici prerađenih poljoprivrednih proizvoda“ koji će biti finansiran od IFC projekta Svjetske banke. CEFTA Sekretarijat je ukratko prezentovao važnost studije i vezu iste sa konceptom olakšavanja trgovine i sa planiranim projektom EU o olakšavanju trgovine u okviru CEFTA-e. Prijedlog ovog projekta je u fazi odobrenja kod Svjetske banke a ima za cilj identifikaciju ograničenja u trgovini poljoprivrednim proizvodima u CEFTA regiji i kvantifikaciju njihovih troškova.

CEFTA Sekretarijat je pripremio prijedlog nove CEFTA strukture a u cilju adekvatnog odgovora novim izazovima koji su postavljeni CEFTA regiji:

- Olakšavanje trgovine zahtijeva visoko-rangiranu i složenu inter-ministarsku koordinaciju,
- Regionalne aktivnosti u olakšavanju trgovine su sukladno sa EU acqis-em i međunarodnim sporazumima ili nisu direktno obavezujući ili definisani acqis,
- Olakšavanje trgovine (i liberalizacija trgovine uslugama) zahtijeva uključenost i djelovanje u kontekstu vremena, novca i sl.

Ciljevi novih CEFTA tijela i struktura su bolji odgovori na nove prioritete i izazove u implementaciji CEFTA u cilju jačanja koordinacije između CEFTA tijela u području među-sektorskih akcija kao što su olakšanje trgovine i omogućavanje samo-monitoringa u implementaciji strategije za Jugoistočnu Europu JII 2020 te izvještavanje prema CEFTA zajedničkom odboru koje je usmjereno ka rezultatima.

Aktivnosti Radne skupine za poljoprivredu, uključujući sanitarna i fitosanitarna pitanja BiH

Radna skupina u okviru Pododbora za poljoprivredu i SPS²³ održala je dva sastanka (31. marta i 22 decembra 2015. godine) tokom kojih su razmatranja sljedeća pitanja:

- CEFTA trgovinska statistika u 2014 godini;
- Informacije o aktivnostima u okviru predsjedavanja Republike Makednije CEFTA Pododborom za poljoprivredu uključujući sanitarna i fitosanitarna pitanja u 2014. godini;
- Prezentacija i usvajanje Programa rada Pododbora za poljoprivredu uključujući sanitarna i fitosanitarna pitanja, predloženog u okviru predsjedavanja Moldavije Pododborom u 2015. godini;
- Informacije o pregovorima Okvirnog Sporazuma o pojednostavljenjima graničnih procedura i razmjeni podataka u 2015. godini;
- Informacije o pregovorima Dodatnog protokola 5 u okviru CEFTA Sporazuma i
- Informacije Vanjsko-trgovinske komore o trgovini unutar CEFTA-e u prvih 8 mjeseci 2015. godine.

11.3. Međunarodni sporazumi o saradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja

Primarni cilj pokretanja procedura i zaključivanja Sporazuma/Memoranduma je potreba za unapređenjem i proširenjem međusobne suradnje u okviru procesa pristupanja Europskoj uniji, posebno u području usklađivanja zakonodavstva sa pravnom stečevinom Europske unije, te korišćenja fondova Europske unije za poljoprivredu i ruralni razvoj. S tim u vezi su pokrenute i inicirane aktivnosti na potpisivanju/zaključivanju sledećih Sporazuma/Memoranduma:

²³ Savjet ministara BiH na 12 sjednici održanoj 04.07.2012. godine razmotrio je i usvojio Prijedlog za imenovanje članova radnih skupina unutar formiranih CEFTA Pododbora.

- * Memorandum o razumijevanju između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije,
- * Zaključivanje sporazuma o suradnji u oblasti šumarstva između Vlade Republike Turske i Savjeta ministara Bosne i Hercegovine.

Također, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je započelo aktivnosti i na potpisivanju Protokola o osnivanju i radu kancelarije Stalne radne skupine za regionalni ruralni razvoj (Regional Rural Development Standing Working Group in South Eastern Europe - SWG RRD) u Bosni i Hercegovini.

U proteklom periodu redovna suradnja se odvijala sa međunarodnim organizacijama poput OIV-a, SWGRRD, FAO-a.

11.4. Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja

Aktivnosti na planiranju i koordinaciji međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja vodila je Radna skupina za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći. Ova radna skupina sistematski prati programiranje i realiziranje donatorske pomoći, prikuplja zapažanja o svim relevantnim partnerima, ažurira baze podataka o međunarodnoj pomoći, planira i realizira održavanje donatorskih sastanaka. Članovi ove radne skupine su predstavnici entitetskih ministarstava poljoprivrede i Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD BiH, te predstavnici zadružnih saveza BiH, RS i FBiH, Agencije za bezbjednost hrane BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Kancelarije za veterinarstvo BiH, Kancelarije za harmoniziranje i koordinaciju sistema plaćanja, Ministarstva finansija i trezora, Direkcije za europske integracije i Agencije za unapređenje stranih investicija BiH.

U cilju informisanja Savjeta ministara BiH o aktivnostima donatora i efektima donatorske pomoći u sektoru poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja MVTEO BiH izradilo je Izvještaj o međunarodnoj pomoći za sektor poljoprivrede, ishrane, šumarstva i ruralnog razvoja za 2014. godinu. Izvještaj je razmotrio i usvojio Savjet ministara BiH na 9. sjednici održanoj 02.06.2015. godine.

Radna skupina je u 2015-toj održala ukupno tri sastanka tokom kojih su razmatrane tekuće i planirane aktivnosti i prioriteti sektora za buduću donatorsku pomoć i informacije o pripremnim aktivnostima i uvjetima korišćenja novog paketa potpore Europske unije za finansijski period 2014-2020. godine.

11.4.1. Realiziranje i implementacija međunarodnih projekata i aktivnosti donatora u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja

Glavni donatori u sektoru poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja u Bosni i Hercegovini su: Europska unija, Japan, Holandija, Švedska, Češka, Njemačka, SAD, Italija, Švajcarska i organizacije pri Ujedinjenim narodima: UNDP i FAO. Mnoge države članice EU pružaju ciljanu pomoć u pojedinačnim sektorima. Međunarodne finansijske institucije kao što su IFAD i Svjetska banka sa članicama obezbjeđuju kredite za razvoj poljoprivrede Bosne i Hercegovine.

Europska unija – U dijelu koji se odnosi na Europsko partnerstvo i IPA II Indikativni strateški dokument za Bosnu i Hercegovinu (2014-2017) usvojen 15.12.2014. godine, poljoprivreda nije uključena u prioritetne oblasti za finansiranje iz programa IPA II radi neispunjavanja uvjeta za dobijanje te pomoći, odnosno neusvajanja cjelovitog strateškog dokumenta za oblast poljoprivrede i razvoja ruralnih područja. U 2015. godini započelo se sa pripremanjima za korišćenje fondova Europske komisije - IPA II za period 2016-2017. godine gdje je Ministarstvo vanjske

trgovine i ekonomskih odnosa BiH, kao vodeća institucija, uz pomoć Direkcije za europske integracije i projekta EK, a u suradnji sa nadležnim organima, krajem 2015. godine započelo sa pripremom Sektorskog planskog dokumenta za oblast Konkurentnost i inovacije. Ova oblast je kompleksna i obuhvata više podsektora: mala i srednja preduzeća, poljoprivredu i ruralni razvoj, turizam i inovacije. Za poljoprivredu i ruralni razvoj planirana je Akcija 1.4 – Ekonomski razvoj nedovoljno razvijenih općina sa fokusom na agro-ruralni razvoj iz programa IPA II 2017.

Kancelarija za veterinarstvo Bosne i Hercegovine je učesnik u implementaciji projekta „Jačanje kapaciteta za proizvodnju u akvakulturi i nadzora u zemljama Jadranskog mora – CAPS2“, IPA Adriatic prekogranična suradnja. Iz programa IPA 2012 Program kontrole i iskorjenjivanja životinjskih bolesti u Bosni i Hercegovini, provodi se od 2014. do 2016. godine i IPA 2012 - Program oralne vakcinacije lisica protiv bjesnila.

Također, iz IPA 2012 Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja korisnik je Twinning projekta „Dalje jačanje kapaciteta fitosanitarnog sektora u oblasti fitofarmaceutskih sredstava, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala“, uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarne inspekcije. Cilj ovog projekta je da se ojača fitosanitarni sistem u Bosni i Hercegovini sukladno sa standardima Europske unije, te da se na taj način pomogne da proizvodi biljnog porijekla iz Bosne i Hercegovine budu konkurentniji na tržištu Europske unije i međunarodnim tržištima, čime se povećava mogućnosti za njihov izvoz. Tokom 2015. godine nastavilo se sa implementacijom projekata iz Programa IPA I.

U 2015. godini Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj (CARD) u partnerstvu sa Udruženjem građana Nešto Više realiziralo je projekat „Unapređenje politika za organsku poljoprivrednu proizvodnju i usklađivanje sa EU standardima. Projekat je podržan od strane Europskog fonda za Balkan (Program regionalne politike „Think and Link“). Cilj projekta je kreiranje prijedloga za donošenje domaćih politika u oblasti organske proizvodnje, koje bi bile sukladne sa standardima Europske unije. Prijedlozi će biti podneseni relevantnim institucijama na osnovu opsežnih analiza domaćih i europskih politika. Europska komisija je Bosni i Hercegovini pružala i kratkoročnu tehničku pomoć u okviru Instrumenta za tehničku pomoć i razmjenu informacija (TAIEX) za politike poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnost hrane, veterinarske i fitosanitarne politike.

Programom višekorisničke IPA-e, Europska komisija je kroz projekat Jačanja europskih integracija, podržala aktivnosti Stalne radne skupine za regionalni ruralni razvoj zemalja Jugoistočne Europe – SWG RRD (*South East Regional Rural Development Standing Working Group*) na implementaciji projekta "Priprema za implementaciju pristupa zasnovanog na razvoju teritorije (*Area Based Development*) na Zapadnom Balkanu - II Faza". Glavni cilj ove grant šeme je jačanje integrisanog ekonomskog razvoja u regionima "Drina - Tara" i "Drina - Sava" kroz potporu preduzetničkim inicijativama fokusirajući se na jačanje turističke ponude u regionu i poboljšanje proizvodnih lanaca poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, poboljšanje turističkih usluga kroz integrisane projekte podsticanja suradnje između učesnika u lancu vrijednosti.

U okviru instrumenta IPA II, Bosna i Hercegovina učestvuje i u aktivnostima projekta čiji je glavni nosilac SWG RRD Potpora za SWG RRD – ABD (*Support to the Regional Rural Development Standing Working Group*) AD 12 Višekorisnička IPA II 2014 i Potpora za SWG RRD – IPARD (*Regional cooperation and networking in the field of agriculture, rural and economic development of cross-border areas*) AD 8 Višekorisnička IPA II 2016.

Kroz programe prekogranične suradnje i Programa Europske Komisije i u 2015. je nastavljena implementacija projekata „Okolišu prihvatljiv, novi i organski pristup poljoprivredi“ (*Environment friendly, new and organic approach to agriculture - ENO - Agri*), „Pčelarstvo - aktivnosti za budućnost“ (*Beekeeping - Activity for Future BAF*) i projekt „Neka Europljani uživaju u vinima Hercegovine i siru iz Pljevalja“ (*Let Europeans enjoy in Wines of Herzegovina and Pljevlja Cheese - WINE and CHEESE*).

Japan/JICA - Japan zajedno sa ostalim donatorima i međunarodnim organizacijama, pruža Bosni i Hercegovini pomoć koja za cilj ima promovisanje etničkog pomirenja i ekonomske stabilizacije, što predstavlja osnovu za jačanje mira u Bosni i Hercegovini. Prioritetni sektori japanske razvojne pomoći su: (1) Promocija tržišne ekonomije (2) Okoliš i (3) Doprinos miru.

Projekt za izgradnju povjerenja kroz ruralni razvoj (2014-2017), kojeg finansira Vlada Japana, sastoji se od manjih projekata usmjerenih na razvoj poljoprivredne proizvodnje i preradu poljoprivrednih proizvoda. Ovi projekti doprinose ekonomskom rastu i zapošljavanju stanovništva. Generalno, projekat podstiče uvezivanje i suradnju različitih zainteresiranih strana u lancima vrijednosti.

Kraljevina Holandija - Pored ostalih zemalja kojima pomaže, Holandija kontinuirano ima bilateralni razvojni program za BiH. Ta je pomoć uglavnom usmjerena na kreiranje održive, transparentne i pouzdane administrativne strukture u zemlji sukladno sa procesom EU integracija, sa posebnim osvrtnom na poboljšanje poslovne klime za razvoj privatnog sektora i direktnih stranih investicija. Od 2012. godine bilateralna razvojna pomoć Holandije za Bosnu i Hercegovinu se transformisala iz tradicionalno razvojnog odnosa u odnos usmjeren ka pristupanju EU. Bilateralni pristup Holandije zemljama regiona se postepeno kreće ka regionalnom strateškom pristupu.

Kraljevina Holandija u najvećem obimu finansira implementaciju: Programa oporavka regije Srebrenica (SRRP IV) i Projekta razvoja i suradnje u regiji Birač (BIRAC). Ove programe finansijski podržavaju UNDP i općine.

Kraljevina Švedska/Sida - Regionalni strateški princip je primjenjen kod kreiranja strateškog dokumenta Kraljevine Švedske. Ovaj dokument, pod nazivom „Results strategy for Sweden's reform cooperation with Eastern Europe, the Western Balkans and Turkey for the period 2014–2020“, fokusira se na tri rezultata:

- Poboljšanje ekonomske integracije sa EU i razvoj tržišne ekonomije,
- Jačanje demokratije, veće poštovanje ljudskih prava i razvijanje vladavine prava,
- Poboljšanje okoliša, smanjenje uticaja klimatskih promjena i poboljšanje otpornosti na klimatske promjene.

Kraljevina Švedska je sufinansijer projekata: Poljoprivreda i ruralni razvoj ARDP (grant) sa Svjetskom bankom. Tokom 2015. godine izvršene su pripreme za projekat FARMA 2 sa SAD/USAID.

Republika Češka/CzDA. Strategija za razvoj i suradnju Republike Češke 2010-2017, pored ostalih, obuhvata sektor poljoprivrede u BiH kao ciljani sektor za finansiranje. Strateška suradnja Češke se zasniva na „Programu suradnje između Bosne i Hercegovine i Češke Republike za razdoblje 2011. -2017.“. Tokom 2015. godine Češka je učestvovala u implementaciji dijela FARMA projekta (uz USAID i Sida-u) za Upravu Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja: „Institucionalna potpora za certifikovanje i kontrolu sadnog materijala“. Također, finansirala je glavne samostalne projekte koje implementiraju tijela koja odabere CzDA i male projekte koje implementiraju lokalne organizacije po izboru Ambasade Republike Češke u BiH.

Republika Italija - Krajem 2014. godine Republika Italija je kreirala novi strateški pristup razvojnoj pomoći koji ima drugačiji pristup akterima i instrumentima, te novi način djelovanja sukladno sa standardnim principima koji su se u međuvremenu razvili u međunarodnoj zajednici. S druge strane, ovaj pristup ima za cilj da sistem Italijanske razvojne pomoći bude sukladno sa modelima u partnerskim zemljama EU. Ovaj pristup definiše i novi sistem upravljanja razvojnom suradnjom, čiju će koherentnost i koordinaciju politika nadgledati Inter-ministarski odbor za razvoj i suradnju (CICS), radna skupina sastavljena od ministarstava odgovornih za aktivnosti razvojne suradnje na čelu sa Ministarstvom inostranih poslova. Novi pristup ima sljedeće ciljeve razvojne suradnje: iskorjenjivanje siromaštva, smanjenje nejednakosti, afirmaciju ljudskih prava i dostojanstvo pojedinca - uključujući i rodnu ravnopravnost i jednake mogućnosti - za sprečavanje sukoba i za potporu mirovnim procesima. U BiH je u 2015. godini u toku dalja implementacija projekta Pilot akcije za integralni ruralni razvoj i revitalizaciju teritorije Bosne i Hercegovine. Također, tokom 2015. godine Italijanska razvojna pomoć je bila usmjerena na rekonstrukciju i sanaciju šteta od poplava koje su se desile 2014. godine.

Savezna Republika Njemačka/GIZ - Njemačka se zalaže da pomogne BiH u razvoju funkcionalne tržišne ekonomije, pri usklađivanju pravnog sistema sa *acquis communautaire* EU, kao i za prevazilaženje posljedica rata i nedavnih poplava. Tokom 2015. godine, oblast poljoprivrede je zastupljena u strukturi „Programa za lokalnu samoupravu i ekonomski razvoj“ (ProLocal program) kojeg, sredstvima Vlade Republike Njemačke, implementira GIZ (Die Deutsche

Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit). Aktivnosti su pokrenute u sve tri ciljane regije ovog programa. U BiH je u 2015. godini tekla implementacija projekta „Genetski nemodifikovana kvalitetna soja iz Dunavske regije – Bosna i Hercegovina i Srbija“. Ovaj projekat obezbjeđuje čvrstu osnovu za proizvodnju visokokvalitetne hrane za ljude i životinje bez genetski modificiranih organizama (GMO) i koja ima bezbjedno, kontrolisano porijeklo, a namijenjena je regionu Dunava i zapadno-europskom tržištu.

Sjedinjene Američke Države/USAID Strateški dokument je: USAID/ Razvojna strategija za Bosnu i Hercegovinu 2012-2016 (*USAID/Bosnia and Herzegovina Country Development Cooperation Strategy 2012-2016*). Aktivnosti koje USAID provodi u okviru svojih projekata, bazirane su na razvojnim ciljevima ove strategije, i u prvom redu su usmjerene na ekonomski razvoj u cilju jačanja konkurentnost BiH tržišne ekonomije, te osiguranja boljih ekonomskih mogućnosti za sve građane. U 2015. godini uz pomoć USAID-a započeta je implementacija projekta u kojem je dio sredstava obezbijedila dijaspora „Partnerstvo za razvoj agrobiznisa“, te se nastavila implementacija projekta „Potpora razvoju poljoprivrede u Hercegovini“. Projekat FARMA, kojeg finansiraju vlade Amerike, Švedske i Češke (USA/USAID, Švedska/SIDA, Češka/CzDA) završio je sa radom u maju 2015. godine.

Švicarska, sukladno sa svojom Strategijom za suradnju sa Bosnom i Hercegovinom 2013-2016 (*Swiss Cooperation Strategy Bosnia and Herzegovina 2013-2016*), ima za sveobuhvatni cilj doprinos tranziciji Bosne i Hercegovine prema socijalno inkluzivnoj tržišnoj ekonomiji i decentralizovanom, demokratski orijentisanom političkom sistemu, uz dugoročniju perspektivu za proces pristupanja u EU. Švicarska finansira, pored ostalih i Projekat integriranog lokalnog razvoja (ILDP), koji svojim aktivnostima podržava različite projekte u poljoprivredi i ruralnom razvoju na razini lokalne zajednice. Ovaj projekat implementira i sufinansira UNDP. Pored toga, Švicarska finansira projekte koji indirektno jačaju konkurentnost sektora poljoprivrede: Prilika Plus (*Skills for Jobs*) kojeg implementira Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća RS (RARS), Projekat „MarketMakers“ kao i Švicarski program za promociju uvoza (*Swiss Import Promotion Programme - SIPPO*).

Republika Hrvatska je postala novi član donatorske zajednice u BiH kroz projekte održivog povratka vezanih za poljoprivredu: „Otvaranje novih radnih mjesta za povratnike i domicilno stanovništvo u poljoprivrednoj proizvodnji“ i „Potpora održivom povratku u Bosansku Posavinu“.

Svjetska banka – Strategija partnerstva za Bosnu i Hercegovinu za period 2012-2015 (*International Development Association and International Finance Corporation Country Partnership Strategy for Bosnia and Herzegovina for the Period 2012–2015*), je usvojena 2011. godine.

Tokom 2015.godine nastavljena je implementacija Projekta poljoprivrede i ruralni razvoj (ARDP) i Projekta razvoja navodnjavanja (IDP) iz kreditnih sredstava. Nakon katastrofalnih poplava u maju 2014. godine, po hitnom postupku, kreiran je i odobren Projekat hitnog oporavka od poplava - FERP, u čijoj finansijskoj konstrukciji poljoprivreda učestvuje sa oko 25%. Projekti se implementiraju na razini entiteta, putem jedinica za implementaciju projekata (PCU i APCU).

Međunarodna organizacija za hranu i poljoprivredu pri Ujedinjenim Narodima (*Food and Agriculture Organisation of the United Nation - UN FAO*). Kao organizacija u okviru UN-a, FAO strateški pristup se bazira na Milenijumskim razvojnim ciljevima, zatim na Okvirnom programu za period 2010-2019. godine, te na Srednjoročnom planu za period 2014-2017. godine. Pet strateških ciljeva ovoga plana su: (1) Doprinositi iskorjenjivanju gladi, nesigurnosti u obezbjeđenju dovoljnih količina hrane i pothranjenosti; (2) Povećati i unaprijediti pružanje proizvoda i usluga od poljoprivrede, šumarstva i ribarstva na održiv način; (3) Smanjivati ruralno siromaštvo; (4) Omogućiti efikasne poljoprivredne i prehrambene sisteme na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini uključivanjem svih aktera i (5) Povećati otpornost sredstava za život na prijetnje i krize.

Sukladno sa navedenim ciljevima, eksperti FAO učestvuju u realiziranju projekata iz sredstava FAO TCP instrumenta (*Technical Cooperation Programme*) ili iz sredstava drugih donatora. Putem ovog instrumenta i uz finansijsku potporu EK, u 2015.godini je finaliziran pregled sektora šumarstva i ribarstva u Bosni i Hercegovini u pripremi za IPARD. Završena je

implementacija FAO TCP projekta „Urgentna pomoć ugroženim vlasnicima stoke pogođenim poplavama i izgradnja kapaciteta za brzi oporavak od poplava“, („Emergency support to vulnerable livestock holders affected by floods and resilience-building – TCP/BIH/3401“) u vrijednosti od 476.000 USD. Projektom je distribuirano 749,5 tona lokalno proizvedene hrane za životinje za 3.058 malih uzgajivača stoke (245 kg po domaćinstvu) u područjima pogođenim poplavama. Dodatno, projekat je pružio tehničku pomoć za 531 sa ciljem unapređenja spremnosti kako se nositi sa stokom u slučaju poplava. Završna izjava projekta sa preporukama je dostavljena nadležnim organima vlasti u Bosni i Hercegovini. U 2016. godini, po okončanju procedure za zaključivanje Sporazuma o implementaciji sukladno sa Zakonom, očekuje se učestvovanje Bosne i Hercegovine u regionalnom projektu pod nazivom „Jačanje kapaciteta za upravljanje i smanjenje rizika od katastrofe (DRRM) i uvođenje praksi prilagođavanja klimatskim promjenama (CCA) u sektoru poljoprivrede na Zapadnom Balkanu“ (*Enhancement of Disaster Risk Reduction and Management (DRRM) capacities and mainstreaming Climate Change Adaptation (CCA) practices into the Agricultural Sector in the Western Balkans*), za čiju je implementaciju odobreno 485.000 USD. U toku je implementacija regionalnog projekta „Tehnička potpora za korišćenje drvne energije u cilju unapređenja ekonomski održivog ruralnog razvoja i ispunjavanja ciljeva obnovljivih izvora 2020 za Zapadni Balkan“ TCP/RER/3502.

Međunarodni fond za razvoj poljoprivrede – IFAD (*International Fund for Agricultural Development*) Strategije: Bosna i Hercegovina – Strateški program prilika zasnovan na rezultatima (*Bosnia and Herzegovina Result Based – Country Strategic Opportunities programme- RB-COSOP*) za period 2013-2018, usvojen je 2013. godine. RB-COSOP nastoji doprinijeti smanjenju siromaštva na način koji omogućava održivo i efikasno korišćenje prirodnih resursa, diverzifikaciju aktivnosti i poboljšanje života na selu, te pomoći u ublažavanju rizika koji potiču od klimatskih promjena - posebno u najugroženijim kategorijama stanovništva.

Tokom 2015. godine implementiran je Projekat poboljšanja životnih uslova na selu (*The Rural Livelihoods Development Project - RLDP*) te je njegova implementacija produžena i za 2016. godinu. Istovremeno se radilo na dizajniranju narednog IFAD projekta pod nazivom: Projekat razvoja konkurentnosti u ruralnim područjima (*The Rural Competitiveness Development Project - RCDP*).

Projekt razvoja ruralnog poslovanja (*The Rural Business Development Project - RBDP*) je odobren u decembru 2011. godine i postao je operativan početkom 2015. godine, radi dugog procesa ratifikacije finansijskog sporazuma. Ovaj projekt će nadopuniti napore i predstaviti sličan strateški pristup predviđeni RB-COSOP-om, te će služiti kao prijelaz iz RLDP pristupa ka novom modelu pristupa koji se razvio kod RCDP.

Razvojni program Ujedinjenih naroda - UNDP (*United Nation Development Programme*) – Strateško opredjeljenje za Bosnu i Hercegovinu bazirano je na Milenijumskim razvojnim ciljevima (*Global Millennium Development Goals - GMDP*). Uz Švicarsku i Holandiju, UNDP sufinansira i implementira programe i projekte vezane za više sektora, pa takvim pristupom utiče na razvoj poljoprivrede u BiH.

EU tehnička pomoć u okviru TAIEX-a (*Technical Assistance and Information Exchange*)

TAIEX (*Technical Assistance and Information Exchange*) je tehnička pomoć i instrument za razmjenu informacija u okviru Generalnog direktorata za proširenje Europske komisije (DG ENLARG). Cilj TAIEX-a je da zemljama novim članicama EU, zemljama u procesu pristupanja, zemljama kandidatima i zemljama Zapadnog Balkana pruži kratkoročnu tehničku pomoć sukladno sa općim ciljevima politike Europske komisije, u polju približavanja, transpozicije i uvođenja EU legislative. U Bosni i Hercegovini je tokom 2015. godine u oblastima poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja održano 15 TAIEX radionica, 4 ekspertske misije i 1 studijsko putovanje. Korisnici ovih obuka su predstavnici Ministarstva, MPŠV RS, MPVŠ FBiH, Odjeljenja za poljoprivredu Vlade Brčko Distrikta BiH, Agencije za bezbjednost hrane BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Kancelarije za veterinarstvo BiH i predstavnici drugih institucija i organizacija čiji je rad neposredno vezan za oblast poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvoja (veterinarski inspektori, laboratorijsko osoblje itd.).

Osim TAIEX tehničke pomoći u okviru BTSF treninga u organizaciji Europske komisije (Better Training for Safer Food) održane su obuke:

- BTSF trening na temu TRACES-a u periodu 29.09-02.10.2015. godine u Budimpešti;
- BTSF konferencija na temu sistema zdravlja životinja (Ispra, Italija, 23.09.-25.09. 2015.)
- BTSF trening u oblasti zdravlja bilja, fitofarmaceutskih sredstava i uređaja za aplikaciju fitofarmaceutskih sredstava.

12. MJERE I PRIORITETI U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE, I RURALNOGA RAZVOJA ZA 2016. GODINU

Mjere i prioriteti u oblasti poljoprivrede, ishrane, i ruralnoga razvoja za 2016. godinu vezani su za aktivnosti koje su ključne za napredak BiH u kontekstu europskih integracija i sprovođenja reformi, međunarodnu suradnju, usvajanje i implementaciju strateških dokumenata, poboljšanje i unapređenje politike podsticaja, ubrzanje procesa usklađivanja regulative sa Europskom unijom i implementacije poduzetih harmoniziranih propisa, razvoj poljoprivredne politike i politike razvoja ruralnih sredina. Planirani razvojni ciljevi Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Odjeljenja za poljoprivredu Distrikta Brčko imaju istovjetne osnove kojima se teži povećanju razine produktivnosti, podizanju razine konkurentnosti, povećanju tehničko-tehnološke opremljenosti, izbalansiranom integralnom agrarnom, ruralnom i regionalnom razvoju, stvaranju stabilnog domaćeg tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i povećanju izvoza.

12.1. Prioriteti i mjere politike u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja za 2016. godinu

Ostvarivanje napretka Bosne i Hercegovine u procesu približavanja Europskoj uniji uvjetovano je ispunjavanjem prioritetnih uvjeta i provođenjem nužnih reformi. U tom smislu prioriteti rada institucija na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini koji su nadležni za poljoprivredu, ishranu, šumarstvo i ruralni razvoj, u narednom periodu su usmjereni na brži i efikasniji razvoj i integrisanje poljoprivrede u europsko i svjetsko tržište.

Reformski procesi su usmjereni na:

- pravno usklađivanje, odnosno poduzimanje i implementaciju propisa sa pravnom stečevinom Europske unije,
- izgradnju i jačanje institucionalnih kapaciteta,
- izradu i usvajanje strateških dokumenata,
- dostizanje potrebne razine standarda kvaliteta i sigurnosti hrane za nesmetanu trgovinu poljoprivrednim robama i izvoz svih roba životinjskog porijekla na tržište Europske unije
- ispunjavanje uvjeta za korišćenje predpristupnih fondova EU za poljoprivredu i ruralni razvoj
- poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja,

U oblasti **ZAKONODAVSTVA** kao jednog od prioritetnih područja za provođenje reformi u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja, planirano je usvajanje:

- ✓ Zakona o izmjeni Zakona o hrani Bosne i Hercegovine;
- ✓ Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine;
- ✓ Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine;
- ✓ Zakonodavnog okvira za razvoj i jačanje organske proizvodnje u Bosni i Hercegovini;
- ✓ Regulatornog okvira za kontrolu uvoza hrane koja nije životinjskog porijekla;
- ✓ Plana usklađivanja-usvajanja pravne tekovine Europske unije u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, veterinarstva, bezbjednosti hrane i zaštite zdravlja bilja,

- ✓ Implemenetacija i realiziranje obaveza Sporazuma i stabilizaciji i prodruživanju.

U dijelu obaveza koje se vežu za IZGRADNJU I JAČANJE INSTITUCIONALNIH KAPACITETA u sektoru poljoprivrede, prehrane, ruralnog razvoja, potrebno je:

- ✓ unaprijediti poljoprivrednu statistiku kroz razvoj Poljoprivrednog informacionog sistema, tako što će se:
 - ubrzati proces harmoniziranja Registara poljoprivrednih gazdinstava i Registra klijenata;
 - nastaviti aktivnosti na uspostavljanju sistema zemljišnih registara (LIPS-a).
 - nastaviti aktivnosti na uspostavljanju i razvoju Mreže računovodstvenih podataka poljoprivrednih gazdinstava,
 - započeti aktivnosti na uspostavljanju Poljoprivredno-tržišnog informacionog sistema
- ✓ institucionalno i administrativno ojačati kapacitete sistema službene kontrole hrane i inspekcije, posebno na određenim graničnim kontrolnim tačkama,
- ✓ ojačati sposobnosti za analitiku sprovedenih politika, strategija, programa i mjera,
- ✓ intenzivirati aktivnosti na uspostavljanju sistema monitoringa i evaluacije u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja,
- ✓ intenzivirati napore u pronalaženje modela za IPARD operative sisteme sukladno sa EU zahtjevima i ustavnim nadležnostima u BiH,
- ✓ Izraditi i usvojiti:
 - Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine,
 - Smjernice za uspostavu i razvoj Poljoprivrednog informacionog sistema
 - Strateški okvir za upravljanje životinjskim nusproizvodima sukladno sa acquis-om

U dijelu koji se odnosi na POLITIKE POLJOPRIVREDE I POLITIKE RURALNOG RAZVOJA potrebno je:

- ✓ Revidirati postojeći Strateški plan i Operativni program za harmoniziranje poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvoja sukladno sa novim okvirom Zajedničke politike u Europkoj uniji,
- ✓ Postepeno harmonizirati mjere potpore u poljoprivredi,
- ✓ Uskladiti mjere ruralnog razvoja u okviru postojećeg programa subvencija u entitetima i Brčko Distriktu BiH i razviti mjere ruralnog razvoja sukladno sa EU mjerama,
- ✓ Podsticati usvajanje standarda kvaliteta i jačanje konkurentnosti proizvođača,
- ✓ Poboljšati efikasnost korišćenja i razinu zaštite raspoloživih poljoprivrednih resursa,
- ✓ Inicirati potpisivanje i realiziranje bilateralnih sporazuma za unapređenje suradnje i trgovine, a posebno sporazuma koji se odnose na unapređenje i proširenje međusobne suradnje u okviru procesa pristupanja Europskoj uniji u dijelu usklađivanja zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i korišćenje fondova Europske unije za poljoprivredu i ruralni razvoj,
- ✓ Poboljšanje uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštite domaće proizvodnje u oblasti primarne poljoprivrede i prehrambene proizvodnje,
- ✓ Izgraditi kapacitete za suočavanje sa prirodnim katastrofama u cilju povećavanja razine spremnosti za sprječavanje i zaštitu od vanrednih situacija koje mogu uticati na poljoprivredni sektor (poplave, suša i dr.).

U cilju ISPUNJAVANJA UVJETA ZA IZVOZ HRANE nužno je:

- Realizirati preporuke Agencije za hranu i veterinarstvo EU (FVO) iz revidiranog Akcionog plana za izvoz mesa peradi i konzumnih jaja u EU koji su BiH vlasti pripremile,
- Realizirati u potpunosti sve aktivnosti definisane u Mapi puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog porijekla,

- Izraditi i usvojiti propise i mjere za uvođenje tržišnih standarda kvaliteta sukladno sa europskim i OECD standardima (tržišni standardi za voće i povrće, žitarice, meso i mlijeko...) odnosno sa standardima organizacije zajedničkog tržišta EU,
- Ojačati lanac upravljanja i sistem službene kontrole hrane i hrane za životinje koji je usklađen sa europskim standardima i centralnu bazu podataka,
- Organizovati i sprovesti niz obuka za subjekte u poslovanju sa hranom po standardima EU o kontroli kvalitete,
- U oblasti ribarstva ubrzati aktivnosti na usklađivanju domaćeg zakonodavstva koje uređuje ovu oblast i uložiti dodatne napore u sprovođenju *acquisa* za oblast akvakulture.